

Юрий
Томин

Борка,
аз
и

Невидимко

НАРОДНА МЛАДЕЖ

ЮРИЙ ТОМИН БОРКА, АЗ И НЕВИДИМКО

Превод: Божана Георгиева

chitanka.info

НА МАРС

В това училище е учил Петър Първи.

В дългите коридори, притихнали след звънеца, крачките отекват особено ясно, по войнишки. На площадките по стълбите, застлани с кахлени звезди, токовете чаткат като подкови. Паркетът скърца оглушително под краката.

В другите училища хората оставят обувката си в гардероба и ходят по гуменки. А тука не е така. Тука всичко е необичайно: разсъхнат дъбов паркет, кахлени площадки, мраморни стъпала, където скърца под краката всяка песъчинка, коридори, дълги по сто метра.

И клозетът, където можеш да дочакаш скрит следващото междучасие, е на втория етаж, и то в дъното на коридора.

Но вторият етаж, общо взето, е друго нещо — там има само класни стаи.

Костя се промъква на пръсти покрай стената. Припряна прибежка от едната ниша до другата и — стоп! Може да се подслуша какво става в чуждия клас.

Зад първата врата водят разговор два гласа: момичешки — колеблив, тих, и мъжки — раздразнен.

— Синус е... това е...

— Отношение.

— Отношение...

— Е, на катета.

— На катета...

— На кой катет?

— На катета... който...

„Двойка“ — равнодушно преценява Костя и изтичва до другата врата.

Тук някакъв отличник разказва урока, задъхвайки се от нетърпение. Той толкова бърза да получи своята шестика, че не обръща внимание на запетаите, и Костя чува нещо такова:

„Още в древността учените забелязали, че съществът клена пръчка на тритаскоprin а има способността да привлича дребните предмети и дошли до извода...“

Костя прави още един скок.

Трета, последна ниша, трета врата.

„Колко са хубави майските вечери, когато... Написахте ли? Вечери, когато...“

„Пред «когато» — запетая“ — машинално отбеляза Костя и с удоволствие си помисли, че някой в този клас не е сложил запетаята.

До ъгъла на коридора оставаха двадесетина крачки. Минаваше се покрай още една врата — вече не в ниша. Костя затыпка на едно място и после тръгна. Сега той вървеше бавно като омагьосан, втренчил поглед във вратата със синьо-бяла табелка — „Завуч“.

Паркетът пъшка под краката му и скърца. Костя, впил очи в синьо-бялата табелка, дори забавя крачки. Всичко е безполезно. Костя добре си знае „късмета“.

— Шмел, ти защо се разхождаш през време на час? — ще го попита Вера Аркадиевна.

— За тебешир... — ще отговори Костя.

— Аха, за тебешир... — ще каже Вера Аркадиевна. — Виж какво...

И Вера Аркадиевна ще го заведе в кабинета. Ще заприказва как милиони хора се трудят заради него, за да може Костя да учи. Ще спомене и за това, че тя не знае как ще кара той по-нататък училището, че тя, ако беше на неговата възраст, би се готвила да полети с ракета, а той, способен, но мързелив, не иска да се учи.

Вера Аркадиевна твърдо вярваше, че всички ученици, даже и момичетата, мечтаят да полетят с ракета.

И всичко това е вярно, всичко е повтаряно вече стотина пъти. И няма какво да се отговори.

Казват, че преди да умре човек, в един миг си спомня целия живот. Костя направи три крачки и вече нямаше за какво да си спомня. Всичко мина пред очите му за един миг.

— Шмел, какъв е коренът на царевицата?

Костя прекрасно знае, че е брадат. И царевицата, и ръжта, и пшеницата — всички имат брадати корени. И прави стъбла. И тесни, заострени листа.

Брадат, това значи като изтривалка, като стара проскубана метла, като брада на козел, като пипалца на октопод. Триста думи може да каже Костя за този корен. Четиристотин. Но между тях го няма най-главното. Той знае и учителката по ботаника знае, че той знае. И всички деца знаят — вече втори час се предават от ръка на ръка изсъхнали, трошливи стебла. Но езикът на Шмел просто не може да се обърне да повтори за десети път същата дума. И той казва:

— Като висулки.

Децата само това чакат. Смят се. Сухият царевичен скелет трепва в ръката на учителката.

— Шмел, ще стоиш прав на чина до края на часа. Нека ти се порадват другарите.

— Ама така е, като висулки — говори Костя вече сериозно, изумен от неочакваното откритие. — Съвсем като висулки.

Децата пак се смеят. Знаят си те Костя. Свикнали са и се смеят, преди още той да си е отворил устата. И без да искат, тласкат Костя в пропастта.

— А сега, Шмел, ще стоиш прав при вратата до края на часа.

Костя отива при вратата. Вика Данилова го гледа ужасена, като че ли е прокажен. Урокът продължава. Половината клас гледа учителката, другата половина следи Костя: какво ли ще прави?

И наистина, няма само да стои я.

Костя плюнчи пръст и прокарва мокра бразда от очите надолу по бузите. Това значи — текат му сълзи. Още веднъж прави така, бърчи нос, раменете му потрепват, ридеа значи. Костя ридеа, а децата се смеят. На тях какво им е? Костя да му мисли.

— А сега, Костя, ти ще стоиш до края на часа отвън — казва учителката, без да се обръща.

Костя излиза и смехът постепенно стихва.

Но да се стои вън до вратата е безумие — може да мине завучът или даже директорът. И Костя поема далечния и труден път до клозета на втория етаж. Сега той гледа вратата със синьо-бялата табелка и му се струва, че някакви нишки са се проточили от него до тази врата и ще почнат да звънтят. Вратата непременно ще се отвори... Ето сега... Още една крачка... И вратата се отвори.

— Шмел, ти защо се разхождаш през време на час? — пита Вера Аркадиевна.

— Ами аз... за тебешир.

— Ела в кабинета.

Вера Аркадиевна сядва зад масата, а Костя остава прав сред стаята.

— Пак ли те изгониха?

— Защо да са ме изгонили? — измънка Костя.

— Аз не знам, ти трябва да знаеш.

— Ама за тебешир не може ли да отида? — възразява вяло Костя. Той разбира, че е безполезно да извърта, и сега само по навик се съпротивява.

— Колко пъти през тази седмица ходи за тебешир?

Костя мълчи.

— Вече два пъти ученикът Шмел е ходил за тебешир. Това е трети. Нали?

Ученикът Шмел мълчи. Пък и какво да каже. Така си е. Такъв му е „късметът“. Тази седмица за трети път го изгонват от клас и нито веднъж не успя да стигне до клозета. Отначало се натъкна на Елизавета Максимовна, после на Лина Лвовна, сега — на завуча.

— Не зная вече, Шмел, какво да правим с тебе? Кажи сам — какво?

Костя мълчи и тъжно гледа картината зад Вера Аркадиевна. Момче с бяла риза и пионерска връзка, сложило ръка на кръста, свири с тръба. Даже се усмихва. Картината се нарича „Тръбач“, макар да е ясно, че не е водолаз или нещо друго.

Костя мълчи и чувства, че в душата му се пробужда ненавист към Петър Първи, заради когото са построили това училище с дълги скърцащи коридори. Само заради него, глупашкия му цар, стои сега Костя до масата и не знае какво да отговори на въпроса на Вера Аркадиевна. Пък и да отговори, ще му зададат нов и ако в края на краищата се разкае, пак ще има въпроси, за да се провери наистина ли се разкайва или е само току-тъй.

— Ти си способно момче, Шмел, и, ако искаш, можеш отлично да се учиш — казва Вера Аркадиевна. — Всичко ти е дадено: хиляди хора работят, за да можеш да учиш. А ти... Какво имате този час?

— Ботаника.

— Виждаш ли. Ако не знаеш ботаника, можеш ли да станеш добър агроном или градинар? Ами ако самият ти станеш учител по

ботаника?

— Аз?! — По лицето на Костя се изписва такова отвращение, че Вера Аркадиевна почва да се сърди.

— Да, да, ти. Тази професия не е по-лоша от другите. Ти трябва да помислиш за своята бъдеща професия. Не си малък. Още година-две-три... Времето лети бързо. И аз си мисля... — набръчканото лице на Вера Аркадиевна става по-добро и тя вече не гледа Костя, а сякаш през него. — Мисля си, че някъде вече се строи ракетата, с която ще излетят в космоса твоите връстници. Може би някои от твоя клас. А може би и самият ти, а? Но не — Вера Аркадиевна съжалително клати глава. — Тебе няма да вземат в ракетата. Ще полетят онези, които са дисциплинирани и имат солидни знания. Нека да кажа, също и знаещите ботаника.

Костя омърлушено гледа тръбача. Ботаника, ракета... и пак ботаника. Костя не иска да стане учител по ботаника. Сам не знае какво иска. Просто още не е мислил за това. Ей, че хубаво ще бъде, ако тръбачът от картината изведнъж оживее и затръби. Вера Аркадиевна ще припадне и всичко ще забрави.

— Нима не ти се иска да полетиш на Марс? — И Вера Аркадиевна гледа Костя така, сякаш пропускът за Марс е в джоба ѝ.

Тръбачът от картината оживява. Розовото му лице и връзката се наливат със светлина. Той леко поклаща глава. „На Марс! — тръби той. — На Марс!“

Костя разтваря широко очи. Сънува ли? Не, просто слънцето е излязло от облака и е осветило картината.

— На Марс, Шмел, на Марс, а? — повтаря Вера Аркадиевна. Внезапна мисъл осенява Костя. Езикът му се размърдва и съчинява лъжа, вдъхновена като поема.

— А знаете ли, Вера Аркадиевна — казва той, — аз сънувах веднъж. Летя... а наоколо само звезди! Даже одеялото ми падна. Честна дума!

И Вера Аркадиевна вярва. Тя вече четиридесет години работи в училището. Хиляди такива като Костя са минали през ръцете ѝ и още хиляди други — по-добри. И още хиляди други — по-лоши. Но както и преди, тя по-лесно ще повярва на хубавото, отколкото на лошото.

— Ето, виждаш ли, Костя — казва тя, — ти разбираш. Иди се извини пред учителката. Иди и обещавай, че това е за последен път.

Не толкова в думите, колкото в гласа ѝ се чувства добрината и мъдростта на старата жена, на която ѝ е много по-приятно да похвали или да прости, отколкото да накаже или скастри.

А Костя, кучият му син Костя Шмел, ако не с разума си, то с усета си долавя всичко. Той свежда поглед, като че наистина го е срам.

— Обещавам, Вера Аркадиевна — той чинно отива към вратата и се обръща. — Благодаря, Вера Аркадиевна — произнася Костя уж неуместно, а всъщност така уместно, че Вера Аркадиевна само махва с ръка и повече нищо не казва.

Вратата се отваря и затваря.

Синьо-бялата табелка остава зад гърба.

Звънецът звъни.

Костя върви по скърцащия коридор, бойко удря крак. На стълбата ляга по корем на перилото и полетява надолу, трополейки с обувката по мраморните стъпала.

Той се втурва в бюфета, където вече се е построила опашка.

— Хей! Вие за Марс ли сте? — крещи той. — Кой е последният — аз съм пръв! Вчера съм заел това място! — и като се засилва, се врязва в редицата.

ЗА АНТЕНАТА

Днес след часовете в клас се втурна нашият отряден ръководител от осми „г“. Той е спортист и много подвижен. Струва ти се, че тича даже когато стои. Изобщо той не е лош, защото не дава никакви поръчения. Ще надникне и ще попита:

— Е, как вървят работите?

Отговарят му:

— Горе-долу.

— Хубаво!

— Лошо!

А Владик ще каже:

— Браво! Карайте! — И пак ще побегне.

Но днес Владик не побягна веднага. Ние вече се разотивахме, но той ни прегради пътя и каза да останем.

Попитах го:

— А защо?

— Защото не вършите никаква работа. И аз заради вас си изпатих.

— Че защо да вършим работа?

— Защото сте пионери.

— А защо сме пионери?

— Да не си ненормален? — каза Владик.

— Защо пък ненормален?

А аз зная: щом непрекъснато задаваш един и същи въпрос, можеш да разсърдиш всеки човек. Изобщо Владик не е лош, но за мене е интересно, че мога да го ядосам, когато поискам.

Владик, естествено, се разсърди.

— Тебе, Шмел — каза ми той, — днес пак са те изгонили от класа, можеш и сега да си идеш.

— Мога ли? — попитах аз.

— Можеш.

— А да остана мога ли?

— Както искаш.

— А да си отида също мога ли? — отново попитах аз.

Тука Владик почервения. Той сви юмруци и децата престанаха да се смеят. Е, и аз замълчах.

— И така, деца — каза Владик, — трябва нещо да се измисли. Иначе пионерската ви работа изостава. Аз като отряден отговарям за вас, пък и без вас си имам много работа. Дори днеска имам състезание. Да мислим по-бързо.

Децата помълчаха, помълчаха и след това Алик Летицки предложи:

— Хайде да събираме хартия.

— Не, по-добре — желязо — каза Мишка Летицки.

Алик и Мишка са близнаци. Те просто не понасят приликата си. На тях им е омръзнало все да ги бъркат и така им е противно, дето си приличат, че винаги спорят, даже на училище отиват по различни улици.

Владик се зарадва.

— Много хубаво. Хайде — хартия. Знаете ли колко тетрадки може да се направят от нея?

— По-добре желязо. Хартия вече събрахме — възрази Мишка.

— И желязо е добре — съгласи се Владик. — Страната има голяма нужда от желязо. Тъкмо... А аз днес имам състезание. Да решаваме по-бързо. Все нещо трябва да се събира.

— Я мълчи по-добре — обърна се Мишка към Алик. — Желязо също сме събирали.

— Не си заслужава да спорим, деца — каза Владик. През всичкото време той тичаше от единия край на дъската до другия и поглеждаше часовника си. — Има ли значение какво ще събирате? Нека половината от вас събират хартия, другата половина — желязо. А после ще направим равносметка. Разбрахме ли се?

Аз седях и си мислех: съвсем не сме се разбрали. Все едно ми е: ако щѐ желязо, ако щѐ хартия, ако щѐ и Исаакиевския събор. Разбира се, после децата ще говорят, че не съм активен. А учителите говорят, че съм дори прекалено активен. Иди, че разбери! Ако всички идат — ще ида и аз. Не идат ли — няма да ида и аз. А може пък и така: всички да идат, а аз — не. Или така: всички — не, а аз да отида.

Изобщо, докато аз мислех, стана Борка Таланов:

— Знаеш ли, Владик — каза Борка, — а не е ли по-добре да направим антена?

— Каква антена?

— Такава... Телевизионна, насочена. Да може да се приемат разни градове. Москва например или Киев...

— И Африка ли? — попита Вика Данилова.

— За Африка — не зная. А Лондон или Париж — може би. Аз съм чел, че даже с обикновена приемат. Случайно. Само че антената трябва да бъде специална... — започна Борка, но Владик го прекъсна:

— Хубаво, Боря. Добре си го намислил. Колкото до Париж, вие тука сами ще се справите. А аз тръгвам. Само че вие ми я покажете, като я направите. Дадено, а? — И Владик изскочи.

Децата наобиколиха Борка:

— А как ще я направим?

— А къде ще я поставим?

Те питаха, а Борка обясняваше, че антената трябва да бъде в няколко реда. Много висока. Въртяща се. И за да може да се управлява с моторче от стая...

Всички мислят, че ние с Борка сме приятели. А пък аз не зная дали сме приятели или не. Ние с Борка никога дълго не се сърдим. Аз не мога дълго да се сърдя, а Борка не обича да се бие. Аз също не обичам да се бия, но затова мога да ядосам, когато си искам. А Борка не обича да се сърди. Така и не знам — приятели ли сме или не. Най-малкото няма да се целувам с него, макар че живеем в един вход и през цялото време той строи някакви си приемници. Даже, напротив, стана ми обидно, че той по-рано нищо не ми е казвал за антената. Аз се промъкнах до Борка и казах:

— Борка, ти всичко знаеш, нали? И за антената. Може би и за снежния човек... Или за Марс... А кога ходи на балкон, знаеш ли?

Борка се засмя:

— Ходи, когато се ходи. Остави ме на мира, Костя.

Не, ти отговори.

— *На балкон никога не ходи* — каза Борка и се залови да дорисува антената си.

А Вика Данилова ме погледна, като че съм плашило, и каза:

— Много е старо. Още от втори клас. Ти, Шмел, измисли нещо по-умно.

— Мога и по-умно — отговорих аз. — Ти си глупачка и председателка на класа — ето ти нещо по-умно.

— А ти си хулиган.

Децата се разсмяха. Те не гледаха вече Борковото листче, а мене и чакаха какво ще отговоря.

Аз казах:

— Африканска принцеса.

Вика на мене:

— Шмел нещастни.

Аз на Вика:

— Защо нещастни?

— Защото си клоун.

— Защо да съм клоун?

— Затова защото.

— А защо затова защото?

Колкото повече питах, толкова по-силно се смееха децата и повече се ядосваше Вика. И всички забравиха Борка и неговата парижка антена. А Вика стоеше червена като кисел и не знаеше какво да отговори. А аз все питах. Но когато отново погледнах към чина, Борка вече го нямаше в клас.

А Вика изтича след него.

СНЯГ ВАЛИ...

От сутринта валеше сняг — лек, чист. Уличните лампи бяха с бели барети. По заострените върхове на чугунените решетки израснаха бели наконечници. Снегът засипваше паважа и тротоарите. Чистачите се бореха със зимата, като безжалостно го хвърляха в отворите на канала, и това беше обидно, защото от снега градът ставаше по-светъл и по-хубав, а минувачите — по-добри.

Само крилатите лъвове по моста над канала станаха още по-мрачни. Студено им беше под снежните чулове. Но те не смееха да се помръднат — стискаха със зъби веригите, на които се държи мостът.

В края на моста Вика догони Борис.

— Ти защо си отиде? — попита го тя.

— Не съм си отишел.

— А кой си отиде? — засмя се Вика.

— Та аз просто така. Мога и сам да направя антената. Щом не искате — недейте.

— Ама тъкмо тогава искахме — каза Вика. — Пък твоят Костя... Ненавиждам го. По-добре да го нямаше.

— Той не е мой.

— Не, твой е.

Вика се намръщи, като си спомни току-що преживяната обида. Борка я погледна в лицето и също се намръщи. Той не се сърдеше много на Костя. Той изобщо не обичаше да се сърди.

— Ти пък, като че не познаваш Костя — каза той. — Той винаги си е такъв.

— А аз не искам — каза Вика.

— Какво? — попита Борка.

— Нищо.

Те млъкнаха. Вика свали ръкавицата си и заудря с нея по перилата, събаряйки снега във водата. И Борка също събаряше сняг, само че с гола ръка, и се мъчеше да измисли такова нещо, от което и на двамата изведнъж да стане весело.

— Много уроци ни зададоха — каза най-после Борка.

— Тъхъ — отвърна Вика.

Още няколко купчинки сняг паднаха във водата.

— Хайде заедно да си приготвим уроците — каза изведнъж Вика. — Ще дойдеш ли у нас?

Борка хлъзна ръка по перилата и сгреба около метър и половина сняг.

— Ще дойда — решително каза той и бързо добави: — А може да отидем у нас? Искаш ли?

— Днес — у нас, утре — у вас — весело подхвана Вика. — Съгласен ли си?

— Добре, утре — у нас — храбро каза Борка.

— А майка ти няма ли да се безпокои?

— За мене никога изобщо не се безпокоят — отсече Борка.

И те се отдалечиха. По перилата останаха следи от ръцете им. Но нито един следотърсач не ще разбере по тях какво е станало днес на този мост. Още повече, че снегът все вали и вали и преди да светнат лампите по улицата, всичко ще стане, както си е било.

ЗА ЛИНА ЛВОВНА

Днес аз дойдох на училище един час по-рано. Преди това сигурно стоях още един час пред „Гастронома“ и гледах как една пенсионерка хранеше гълъби със семки. Право да си кажа, тя може и да не е пенсионерка, това аз точно не зная. Но на мене не ми хареса как ги храни. Аз бих взел и изсипал семките на улицата. А тя сипваше по малко на дланта си и ги подмяташе леко, за да кацнат гълъбите на ръката ѝ. Един, най-нахалният, кацаше и кълвеше. А в краката ѝ имаше цяла купчина гълъби, но до тях нищо не стигаше.

Тя стоеше наведена, протегнала ръка и говореше: „Яж, яж“ — и наричаше гълъба „мой мили“, макар че той не беше мил, а просто нахален.

И изобщо тя така се стараеше, като че това не беше никакъв гълъб, а внукът ѝ или някой друг такъв.

Аз влязох в магазина, купих за всичките си петдесет копейки кедрови орехи и ги изсипах на тротоара. Всичките гълъби долетяха при мене, а онзи, милият — най-напред. Пенсионерката се обиди и каза, че съм безделник. Стана ми много приятно. Винаги обичам да ми се карат хора, които не ми харесват.

Ето, като ми се кара Елизавета Максимовна, нашата класна, мене като че ме е дори гъдел. Защото не я харесвам.

Ако е Вика Данилова — винаги ми е смешно. Не мога да я търпя. Тя е председателка на класа.

Само когато мама и татко ми се карат, се получава нещо странно. Тях аз обичам, но всичките им думи зная наизуст. Затова излиза нито смешно, нито обидно.

А ако ме изругае някакъв фашист, сигурно бих хвъркнал на небето от радост.

Защо не ми хареса пенсионерката, не зная. Но заради нея изхарчих последните си петдесет копейки. А Зинаида няма да ми даде повече пари до края на седмицата. Тя и днес ми даде ей така, за да се отърве от мене. Сутринта тя не отиде в института, защото не беше

успяла да си приготви чертежа. Забодe на масата голям лист и започна да чертае. Когато чертае, по-добре да си далеч от нея — трепери над чертежите си, като че са златни.

Аз ходих, ходих по стаята и пуснах „Бамбино“. Това е любимата ми плоча. Изсвирих я десетина пъти. След това я обърнах от другата страна. Оттам е по-лоша, но нищо. После отново сложих „Бамбино“. Зинаида ми казва:

— Костя, не ти ли омръзна?

— А на тебе?

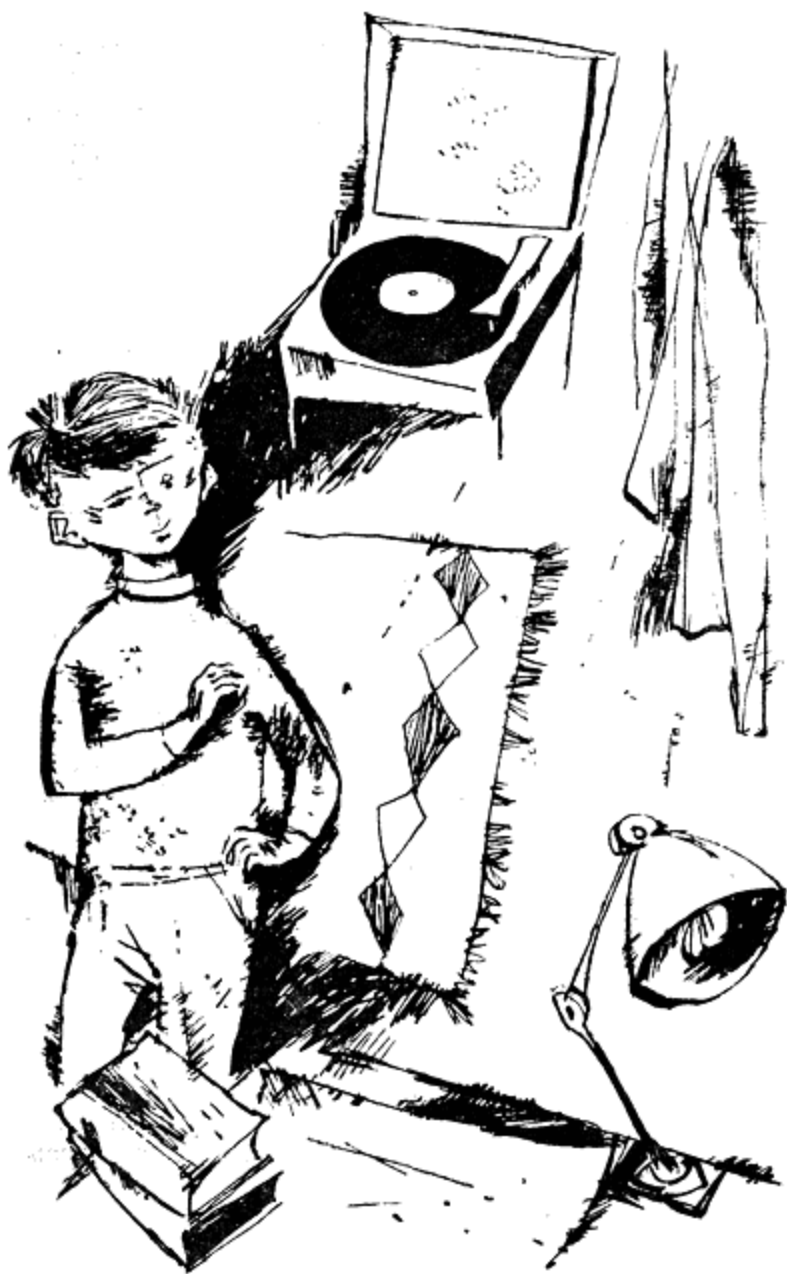
— Омръзна ми.

— А на мене не.

— Пречи ми.

— Защо да ти пречи? — попитах. — Ти чертаеш, а не пееш.

— Ей сега ще ти обясня аз — каза Зинаида. — Ела по-близо.

Аз, разбира се, не се приближих. Но пуснах още веднъж „Бамбино“ и ѝ казвам:

— Само се опитай да ме докоснеш. Ще заля с туш целия ти чертеж и ще те изгонят от института.

Зинаида вдигна глава и ме погледна през очилата:

— Колко си лош, Костя! Нима не виждаш сам колко си лош?

Аз ѝ казвам:

— Нямам очила и затова не виждам. Дай да понося твоите.

В това време плочата свърши и аз я пуснах отново.

— Ти използваш отсъствието на мама — казва Зинаида, — а също и това, че ми е жал да те бия, защото си малък.

А аз ѝ отговарям:

— Мене ми е жал за тебе.

Аз винаги споря със Зинаида, защото през всичкото време тя ме възпитава. Пък и обичам да споря изобщо. Татко казва, че у мене седи някакъв Невидимко. И когато направя нещо хубаво, излиза, че заслугата е моя, а когато споря или се закачам — на Невидимко. Татко казва, че по-рано Невидимко бил по-силен от мене, а сега силите ни били горе-долу равни.

Но аз и без Невидимко мога да надвия Зинаида, и то с един пръст.

— Нямах ли поне капка съвест? — казва Зинаида. — Макар ей толкова? — и показва нокът.

Пък аз отвърщам:

— В гората израсна елха.

Това е много просто: ако искаш да ядосаш човека, отговаряй му не това, за което те пита, а съвсем друго. Например казват ти: „Имах ли нож?“ А ти отговаряш: „Благодаря, обядвал съм вече“. Или: „Къде отиваш?“ А ти: „Ъхъ, китът има голяма опашка“.

Зинаида видя, че от мене не може да се отърве и ми казва:

— Добре, ще ти дам трийсет копейки. Иди на кино.

— Дай ми петдесет, тогава ще отида.

— Изнудвач — казва Зинаида.

Тогава изведнъж се обидих. С мене винаги става така: отначало слушам, слушам, а после току се обидя от нещо. Сигурно все пак съм горд.

— Щом е така, казвам, щом съм изнудвач, аз безплатно ще си отида.

Махнах „Бамбино“, спрях радиограмофона, облякох си палтото и тръгнах към вратата. Изведнъж съвестта загриза Зинаида. Върви след мене и ми пъха петдесет копейки.

— Вземи, не се превземай!

Но аз не благоволих да разговарям. Хлопнах вратата и се спуснах по стълбата. Минах третия етаж. Слизам и ми е приятно, че съм толкова принципен.

На втория етаж се спрях за малко.

На първия — също.

Но щом излязох на улицата, страшно ми се прииска да ида на кино. Даже гърлото ме засърбя. Потършувах из джобовете — трийсет и две копейки. Какво сега, да се унижавам ли пред Зинаида? Само това няма да стане. Просто взех и позвъних по телефона, още тука, пред главния вход.

— Добре — казвам, — пусни парите от прозорчето. И имай предвид — това е заем. Докато пристигне мама.

Зинаида загъна копейките в хартийка и ги пусна от прозорчето. А аз я улових с една ръка, с лявата.

Но на кино така и не ходих, защото срещнах тази пенсионерка. И трябваше да ида на училище цял час по-рано. Ако знаех, не бих излязъл на улицата, защото този час съвсем не беше весел.

Най-напред надзърнах в пионерската стая. Там седеше само Лина Лвовна — нашата дружинна. Аз подадох глава през вратата и почаках, докато ме забележи. Мразя да се натрапвам, когато не ме викат. А много ми се искаше да вляза. Лина Лвовна ми се харесва повече от всички останали, защото е красива. По-красива е даже от дружинните по филмите. Там специално ги гримират, а тука — истинска. Всичко нейно е красиво: и блузката ѝ, и лаченият колан, и малкият златен часовник. Аз, разбира се, плюя на тия неща, а момчетата от девети клас се въртят около нея и си подмигват като ненормални.

Лина Лвовна веднага ме забеляза:

— Влез, Костя.

— А защо да вляза? — казвам. — Налага ли се?

— Налага се. Тъкмо мислех за вашия клас.

— За нашия, Лина Лвовна, нищо хубаво няма да намислите. Ние сме дезорганизирани. Не провеждаме никаква работа... Изобщо ние сме най-лошите. А аз съм най-лош от лошите.

Лина Лвовна се засмя.

— Хайде, Костя, недей кокетничи. Ти казваш, че си най-лошият, а сам навярно мислиш, че си най-добрият. Така ли е?

— Лина Лвовна, та и вие не мислите за себе си, че сте най-лошата.

— Не, разбира се.

— Тогава защо аз да не мисля така?

— Но ти го казваш.

— Всъщност аз ли съм най-лошият?

— Не, разбира се.

— Значи аз правилно мисля, че съм най-добрият?

— От кои?

— От тези, които са по-лоши от мене. Нали, Лина Лвовна, ако вземем най-добрия, то всички останали ще бъдат по-лоши. А ако вземем най-лошия, то останалите ще бъдат по-добрите. Излиза, че всеки е по-добър от някого и по-лош от някого. А не може да бъдеш най-добрият, защото тогава трябва да си по-добър от самия себе си. По същата причина не може да бъдеш и най-лошият. И ето, Лина Лвовна, излиза, че...

Дълго още разказвах на Лина Лвовна за хубавото и лошото. Не бях измислил сам това, а го бях прочел в една книжка. Но Лина Лвовна не знаеше, че не съм го измислил аз. Тя ме гледаше и устните ѝ потрепераха от смях. А на мене ми харесваше, че ѝ е смешно, макар и да се сдържаше с всички сили. Нали тя е дружинна и трябва да ни възпитава. А тя никого не възпитава. Затова всички деца я обичат.

Накрая Лина Лвовна не издържа и се разсмя с глас. Тъкмо тогава вратата се отвори и ни пипнаха.

Лина Лвовна веднага престана да се смее.

А аз млъкнах.

— Колко сте весели тук — каза Елизавета Максимовна.

Лина Лвовна скочи от мястото си и ѝ предложи стол.

— Седнете, Елизавета Максимовна. Ние ей така само... спомнихме си... — каза тя, като поправяше колана си. — Знаете ли, Елизавета Максимовна, спомнихме си Райкин.

— Талантлив артист — каза Елизавета Максимовна. — Много талантлив.

Винаги ми се е струвало, че Лина Лвовна се бои малко от нашата класна. Сигурно от страх тя измисли за Райкин. Та Лина Лвовна е завършила десети клас по-миналата година. Тя също е била ученичка на Елизавета Максимовна. След това изкарала някакви курсове и станала дружинна в училището. Само едно не ми е ясно: без Райкин не бива ли човек да се смее?

— Тъкмо се канехме да поговорим с Костя за вашия клас — каза Лина Лвовна, — как да подобрим работата.

— Защо именно с него? — попита Елизавета Максимовна.

— Просто той сам дойде.

— Това е най-разхайтеният ученик в класа — намръщи се Елизавета Максимовна. — Нали така, Шмел?

Аз не отговорих. Само това оставаше, да почна сам да се ругая.

— Отговаряй, когато те питат по-възрастни!

— Добре, така...

— Ах, виж ти! — каза Елизавета Максимовна. — Значи ти сам разбираш, че твоето поведение е непоносимо. Защо тогава не се замислиш върху това?

Аз мълчах.

— Ти съзнаваш ли, че дезорганизираш целия клас?

Аз продължавах да мълча. Стоях и си мислех за книгата „Тил Уленшпигел.“ Там монасите хващали някой невинен и го измъчвали с гореща вода дотогава, докато не си признаел, че е магьосник. Или — на кладата. Там всеки признавал...

— Отговаряй, Шмел!

Аз си знаех, че тя няма да се успокои, докато не отговоря.

И аз казах, колкото да отговоря:

— Признавам.

— Защо тогава не се замислиш върху това?

— Аз съм се замислил.

— Е, и?

Мълчах. Какво има да се казва. Аз пак си мислех за Уленшпигел. Там, ако човек не си признае, че е магьосник, ще го измъчват до смърт. Ако си признае, ще го изгорят, задето е магьосник. Каква е разликата? Аз реших да мълча. Жал ми беше само за Лина Льовна. Тя беше разтворила албума и сигурно вече десет минути гледаше една и съща фотография.

— Е какво, Шмел?

Аз мълчах.

— Ще отговаряш ли?

А аз мълчах.

— Да-а... — каза Елизавета Максимовна. — И това е син на полярник...

Тука вече така ми се дощя да й отговоря, че даже мравки запълзяха по гърба ми. Но продължавах да мълча. Само извадих ръце от джобовете.

— Да-да — зарадва се Елизавета Максимовна. — Син на полярник. На герой. На смел човек, когото цял свят гледа. А кой гледа тебе, Константин Шмел? Какво полезно нещо си направил ти? Бащата дрейфува на ледения блок, понася лишения и глад, а синът...

Повече не можах да издържа. Моят баща плава на СП, а не тя! Той е *мой* баща, а не неин!

— Никакви лишения не търпят — казах аз. — Със самолети им возят цветя и шоколад. И даже елхи за Нова година. И леденият им блок е дебел като... като къща. Те живеят по-добре от всички.

Започнах да говоря и вече не можех да се спра. Описвах подробно колко е прекрасен животът им. Че те просто се тъпчат с шоколад и се задушават от горещина в своите къщички. Говорех така напук. И аз, и мама, и Зинка четохме във вестниците, че леденият им блок се е пукнал два пъти и те във виелица са пренасяли палатките си на друго място. Татко писа весели писма. Но и аз, и мама, и Зинка разбирахме, че той не казва истината, за да не се тревожим. А аз се тревожех за своя баща. И нека тя не се тревожи за моя баща.

— Стига, Шмел — каза Елизавета Максимовна. — Няма какво повече да приказваме. Ще си дойде майка ти и ще я повикаме на педагогическия съвет. Или... или ето какво. Най-добре да изпратим на баща ти радиограма направо на ледения блок.

— Вие нямате право! — извиках аз.

— Моите права не са твоя грижа. Върви си и добре затвори вратата. Аз трябва да поговоря с Лина Лвовна.

Аз погледнах Лина Лвовна. Тя седеше и разглеждаше същата фотография. Тя беше цялата почервеняла, но не ме поглеждаше.

Аз се обърнах и излязох от пионерската стая. А можех и да не излизам, защото пионерската стая е наша стая. Тя е за учениците. Никой няма право да ме гони оттам. Но аз се обидих на Лина Лвовна, задето мълча през всичкото време. Тя се уплаши. Не искам повече да разговарям с нея. И изобщо на всичко това плюя от самолет.

ЗА СЪБРАНИЕТО

И за хиляда рубли не бих отишъл на това събрание, ако не се боях, че Елизавета Максимовна ще изпрати телеграма на ледения блок. Интересно, защо става така, не искаш да идеш и все пак отиваш? Аз си знаех, че ще ми се карат. Мене на всяко събрание ме ругаят, като че ли аз съм най-лошият. Може би просто по рождение съм недисциплиниран, а после ще стана такъв дисциплиниран, че на всички лигите ще потекат. Татко казва: „Човек постоянно се мени“. Също и аз семеня. По-рано бях още по-лош, а сега съм станал по-добър. А ще бъде още по-добър. Може би от всички най-добър. А държанието на човека — това още нищо не значи. Ето ние играем на война. Едни са фашисти, а други — наши. Е, да не би тези, които изобразяват фашистите, да станат фашисти, когато пораснат?

А аз обичам да чета за шпиони. Може пък да стана шпионин? И още. Много мразя, когато лъжат истински. Ако кажеш, че си видял куче с опашка на носа, а с нос на опашката, това ще бъде лъжа, но един вид шега. Пък ако те попитат: „Научи ли си урока?“, а ти не си го научил, но казваш: „Научих го“, това ще бъде истинска лъжа.

Когато ме питат, аз винаги казвам, както си е било. Но винаги излиза някак не на място.

Например казват ми:

— Готов ли си да отговаряш?

Аз казвам:

— Не.

— Защо?

— Не съм си научил.

— Защо не си научил?

— Играх хоккей.

Децата започват да се смеят. Учителят се сърди. Но аз ли съм виновен? Истината съм казал. Наистина съм играл хоккей. Какво смешно има тука?

Учителят казва:

— Не разбираш ли, че това е безобразие? Да играеш хокей, вместо да учиш?

Аз отговарям:

— Разбирам, но така се получи.

Децата пак се смеят. Виновен ли съм, че така е станало? А аз не съм забравял, че имам уроци. И няма да лъжа, че съм се заиграл и съм забравил. Или че се е разболяла баба. Всичко съм помнил. Само че не ми се е искало да оставя играта. И аз казвам истината. Значи трябва да ми напишат двойка — и толкова.

Но започват да ме питат:

— Щом разбираш, защо не вършиш, каквото трябва?

— За тебе хокея по-важен ли е от уроците?

— Ти и занапред ли така ще постъпваш?

Никак не обичам да отговарям на такива въпроси. Макар че много лесно мога да отговоря. Отначало трябва да кажа: „Разбира се, че това не е хубаво“. След това: „Моля, извинете“. И накрая: „Честна дума, няма вече“.

Тогава ще излезе, че съм осъзнал вината си и искам да се поправа. А аз още не зная ще се поправа или не. Или може утре да падна от трамвая и пак да не си науча уроците. Тогава ще ми кажат, че не държа на думата си.

Има в нашия клас един Вовка Дутов. Той винаги казва: „Извинете, моля, това е за последен път“. Но с този последен път той вече две години седи в шести клас. Скоро ще продъни чина си от седене. А аз имам само две тройки: по ботаника и по поведение. Но на събранията ми се карат.

На миналото също ми се караха.

Отначало всичко вървеше добре.

Елизавета Максимовна седеше на масата. Лина Лвовна седна на моя чин — сигурно искаше да ѝ простя. Но аз нарочно ѝ обърнах гръб.

Елизавета Максимовна почука с молив по масата и ние започнахме да избираме различните длъжности.

— Деца, вие трябва да се отнесете към днешното събрание сериозно, задълбочено, по пионерски — каза Елизавета Максимовна. — Ако някой иска да се изкаже, да не се стеснява, говорете открито. Да започнем с председателя на класа. Как мислите, добре ли работи миналата година Вика Данилова.

Децата мълчеха. Никой не искаше да започва пръв. След това Вовка Дутов засумтя. Той винаги сумти, преди да каже нещо. Елизавета Максимовна го погледна:

— Е, Дутов?

— Добре — каза Вовка.

— Значи няма възражения. Данилова остава председателка на класа. Кой е за това предложение? — Всички вдигнаха ръка. Аз не вдигнах. Аз не бях „против“, но не бях и „за“. В нашия клас изобщо никаква работа не се върши. Веднъж само направиха стенвестник: изрязаха от „ОГОНЁК“ картинки и ги залепиха на лист хартия. Отгоре написаха: „За отлична учебна работа“. Само че там нямаше никаква учебна работа. Бяха изрязали само самолети и нещо за служебните кучета.

Данилова също не работеше. Само в междучасията изгонваше всички от стаята. Щом като толкова добре ни е изпъждала, то, моля... Аз още по-добре бих изпъждал.

— А ти, Шмел, защо не вдигаш ръка? — попита Елизавета Максимовна. — Ти против ли си?

Аз казвам:

— Не, Елизавета Максимовна, не съм против. Но не съм съгласен, че е било „добре“. Данилова ни изпъждаше от стаята. Даже да ни е изгонвала много добре, все пак нищо повече не е правила.

— А самият ти какво вършеше? — викна Вика. — Най-често тебе трябваше да изпъждам.

Аз се обърнах към Вика и ѝ казвам:

— Какво от това. Ако аз сам си излизах от стаята, ти изобщо нямаше какво да правиш. И тогава щеше да излезе, че лошо работиш. А така поради мене си работила добре.

Децата се засмяха. И Лина Лвовна се засмя.

А Елизавета Максимовна каза:

— Тебе, Шмел, затова не те и избират. Седни на мястото си и не пречи.

— Аз не преча, вие сама ме попитайте.

— Добре, добре. Стига разговори.

Седнах си и изплех език на Вовка Дутов. А той ми се закани с юмрук. Тогава аз бързо нарисовах в тетрадката човек с борова

шишарка вместо глава и го показах на Дутов. Той засумтя и пак ме заплаши с юмрук.

Докато аз рисувах, избраха Борка за председател на отрядния съвет за това, че направил вестника. Той и миналата година беше председател и затова направи вестника. Гласувах за Борка — все пак ние с него живеем в един вход.

В това време вратата се отвори и се втурна Владик — нашият отряден, целият червен и косите му мокри.

— Уф! — каза той. — Извинете, Елизавета Максимовна, че закъснях. Току-що свърши тренировката.

— Трябва да умееш да разпределяш времето си — каза Елизавета Максимовна. — Седни. Сега избираме звеневи.

— Не мога — каза Владик. — Аз само за минутка... Току-що свърши по волейбол... Сега ще има по баскетбол... Състезания! После ще прескоча тука! — И Владик изчезна.

Елизавета Максимовна погледна строго Лина Лвовна. Лина Лвовна погледна към отворената врата. Но там, където стоеше Владик, нямаше никой, само пращинки се въртяха в слънчевия лъч.

Лина Лвовна стана и затвори вратата.

— Да продължим — каза Елизавета Максимовна. — Лина Лвовна, вие имате ли някакви предложения?

Лина Лвовна стана от чина. Тя се поизчерви и взе да дърпа краищата на връзката, завързана на шията ѝ. Сигурно по-рано тя точно така е стояла пред Елизавета Максимовна, когато е разказвала урока.

— Аз не зная... — тихо каза Лина Лвовна. — Би ми се искало... нека децата сами... нека сами помислят и изберат. Струва ми се, че ги мързи даже да мислят. Те са свикнали да им подсказват. Е, и...

— Кой, според вас, им подсказва? — попита Елизавета Максимовна.

— Ами че... аз... и други...

— Добре — спокойно каза Елизавета Максимовна. — Но за това ние с вас ще поговорим след събранието. И без външни лица.

— Те не са външни... — едва чуто каза Лина Лвовна.

В класа беше така тихо, че ако Лина Лвовна не беше казала, а само помислила, ние и това сигурно щяхме да чуем. Децата просто бяха замръзнали на местата си. На мене даже ми се стори, че Елизавета Максимовна веднага ще изгони Лина Лвовна от класа. Но

Елизавета Максимовна се направи, че не е дочула. Аз седя на втория чин и видях как с всички сили се мъчи да покаже, че уж нищо не се е случило. Само че не сполучи. Аз веднага разбрах, че тя се ядоса. Защото отначало започна да поправя прическата си, а прическата ѝ и без това е винаги гладка, нито един косъм не стърчи. След това тя запрелиства дневника. А дневникът няма за какво да се прелиства — това не е урок. Аз по себе си зная: ако трябва да се въздържах, то непременно или носът ще те засърби, или ще ти се докашля, изобщо ще започнеш безцелно да си мърдаш ръцете.

Но Елизавета Максимовна все пак се сдържа. Тя даже се и усмихна едва-едва. Само че не гледаше нас, а някъде нагоре, към стената. Там е окачен портретът на Дарвин. Сигурно на Дарвин тя се усмихна.

— Е хайде, деца? — каза Елизавета Максимовна. — Аз чакам. Време е да свършваме. Трябва да изберем звеневи и редактор на вестника. Предлагайте!

Децата мълчеха и поглеждаха ту Елизавета Максимовна, ту Лина Лвовна. А Лина Лвовна седеше до мене и рисуаше на листче звездички. Тя нарисува осем звездички и започна да ги задрасква.

— Аз мисля, че за звеневи може да сложим Летицки, Никифорова и Дутов — каза Елизавета Максимовна.

Децата се засмяха и веднага погледнаха Вовка Дутов. Ние мислехме, че тя се шегува. Вовка Дутов е второгодник. Половината му бележки са тройки, а другата половина двойки. Наистина той много хубаво играе футбол, особено с главата. Ние така му и викаме: „Вовка — футболната глава“. Той е най-висок в класа. И най-силен. Но какво от това? Заради това ли да го избираме за звеневи? Даже и той самият се учуди, че го споменаха. Наду се и засумтя.

— Ти какво искаш да кажеш, Дутов? Не си ли съгласен? — попита Елизавета Максимовна.

Дутов стана.

— Аз?

— Ти, разбира се.

— Тъ... — каза Дутов. — Тъ... Съгласен съм.

— Виж какво, Дутов — каза Елизавета Максимовна. — Естествено, би трябвало да почакаме, докато поправиш двойките си... Но... класът ти оказва доверие. Класът се надява, че ти ще измениш

своето отношение към ученето. Може би за това ще ти помогнат твоите нови задължения. Как ти гледаш на това, Дутов?

— Тъ... — каза Дутов. — Аз... ще изменя... Тъ...

Всички отново се засмяха. Но Елизавета Максимовна каза да седим мирно и да не превръщаме събранието в забава. Тя каза още, че не е хубаво да се смеем на другаря си, а трябва да му помогнем. Като че ли малко сме помагали на Дутов! И учителите през цялото време с него се занимават... Той сам не иска да се учи. Казва, че след осми клас ще го вземат във футболния отбор на майсторите.

На всички ни беше толкова смешно, че вече искахме да гласуваме за Дутов, за да видим какъв звеневи ще излезе от него. Аз погледнах Лина Лвовна и видях, че тя става от мястото си. Имаше такъв обиден вид, като че ли някой я беше ударил. Тя стоеше сериозна и много бледна. Аз даже се изплаших да не заплаче.

— Елизавета Максимовна — каза Лина Лвовна.

Елизавета Максимовна изведнъж като че се вкамени. Тя седеше съвсем изправена и гледаше портрета на Дарвин.

— Елизавета Максимовна — вече по-високо каза Лина Лвовна.

Елизавета Максимовна бавно се обърна към Лина Лвовна.

— Слушам ви.

— Елизавета Максимовна, аз трябва да поговоря с вас. Моля ви... хайде да отидем в учителската стая.

— Да излезем? — учуди се Елизавета Максимовна. — Толкова неотложно ли е?! — Тя погледна Лина Лвовна и изведнъж бързо стана от масата. — Е, добре, да вървим.

Те излязоха в коридора и затвориха вратата.

Децата веднага наскочаха от местата си и наобиколиха чина на Дутов. Никой в класа не го обича. У нас казват, че ако сменят главата на Дутов с футболна топка и дадат на футболистите Вовкината глава вместо топка, то нито учителите, нито футболистите ще забележат разликата. Не го обичат не за това, че е глупав, а заради хитростта му. Пред учителите той е тих-тих. Учителите мислят, че той е неспособен, но затова пък послушен. И Дутов седи в час по-мирно от всички. Само че всичко запомня. Не уроците, разбира се, а кой какво е казал за него. А след часовете ще се приближи и — туп! — с юмрук или с чантата. При това непременно ще издебне, когато човек е сам.

Него никой сам не може да надвие.

За мене няма значение кой ще бъде звеневи — всички еднакво не работят. Но чак пък Дутов — да прощава, моля!

Когато ние заобиколихме Дутов, той почна да върти глава, да сумти, но нищо не можа да каже.

Тогава Вика Данилова попита:

— Дутов, ти наистина ли искаш да станеш звеневи?

— А тебе какво те засяга?

— Разбира се, че ме засяга. Нали ще те избирам.

— Че избирай ме!

— А аз не искам да те избирам.

— Ти си глупачка — каза Дутов.

Децата се засмяха. Само че те се смееха някак си не много весело — като че нарочно ги принуждаваха да се смеят.

— И аз не искам! — извика Алик Летицки.

— Глупак — отговори Дутов.

Сега никой не се смееше. Получи се нещо като игра. Всички започнаха да казват: „И аз не искам. И аз“... Дутов отначало отговаряше, а после престана. Изобщо половината ни клас излязоха глупаци, а останалите — неизвестно какво.

Тогава аз казах:

— Хей! Деца! Знаете ли какво...

Не успях да се доизкажа. Някой отзад замери Дутов с учебник. Книгата прелетя над чина и удари Вовка по тила.

Дутов скочи. Той стоеше, озърташе се и не можеше да се досети кой е направил това. Стоеше и се изчервяваше. Даже вратът му стана червен. И изведнъж той сграбчи най-близкия до него и с все сила го дръпна за ризата. Ризата се разкъса, а копчетата заподскачаха по пода.

Беше Гера Попов. Той е най-мирният в нашия клас. Той даже нищо не беше казал. Само че неговият чин беше до чина на Дутов и когато всички станаха, стана и той.

Гера изплашено погледна Дутов, а после хлъзна ръка по ризата — тя беше разкъсана до кръста. Гера се наведе и мълчаливо започна да събира копчетата.

Аз видях, че той едва не заплака. Зная, че не е скъперник. Не го е еня за ризата. Само че у тях ще го бият за това: баща му е пияница.

Децата мълчаливо гледаха Дутов.

Дутов сумтеше и още повече се изчервяваше.

Гера събра копчетата си.

А на мене изведнъж ми стана горещо от яд. Даже гласът ми пресипна.

Аз се покачих на чина и казах:

— Деца! Герка е най-слабият в класа. Така ли е? А Дутов — най-силният. Той бие всички поотделно. Хайде сега ние да разкъсаме ризата му.

— Опитай се — каза Дутов.

— Ще се опитам. Аз скочих от чина и казах на Борка. — Борка, поварди до вратата. Ако Елизавета Максимовна наближи...

— Недей, Костя — отговори Борка. — Ей сега ще дойде някой. Най-добре после.

Но аз така се бях ядосал заради Гера, че от нищо вече не ме беше страх. Напротив, даже като че ли ми беше весело.

— Ти си председател на отряда и не бива да се биеш — казах аз на Борка. — Не се бой. И аз няма да се бия. Само ще му разкъсам ризата. Нали Елизавета Максимовна винаги казва: никога не отлагай за утре това, което можеш да направиш днес. Ето и аз няма да отлагам. А ти поварди.

Борка тръгна към вратата.

Пък аз отидох при Дутов.

Аз протегнах ръка. Дутов замахна и ме удари по главата. И веднага върху му се нахвърлиха всички деца. Излезе, че Дутов не е чак толкова голям. Бяха се стълпили около него и по никакъв начин не можеше да си мушна ръката, за да го чукна. Аз исках да докопам ризата му, за да я разкъсам, но нищо не излезе. Образува се купчина и Дутов беше някъде вътре. Най-накрая ние напъхахме Дутов под чина и не го пускахме оттам, макар да ни щипеше за краката.

— Иде! — извика Борка.

Всички изтичахме по местата си.

Вратата се отвори и на прага се показа Елизавета Максимовна. Тя беше сама.

Дутов се въртеше под чина и не можеше да излезе — бяха го натикали под скамейката.

— Какво правиш там, Дутов?

Дутов само сумтеше. Най-после той се измъкна и целият червен, с разкопчана яка седна на чина.

— Какво има, Дутов?

— Ъх... — пъхтеше Дутов. — Ъх... Търсех... Попивката...

Ние се разсмяхме тъй силно, та чак вар се посипа от тавана.

— Тихо стойте и не превръщайте събранието в забава — каза Елизавета Максимовна. — А ти, Дутов? Няма що, добър звеневи си.

— Аз няма да бъда... ъх... звеневи.

— Защо няма да бъдеш?

Дутов втренчи поглед в чина и засумтя още по-силно.

— Какво се е случило тука? Председателката!

Стана Вика Данилова.

— Нищо, Елизавета Максимовна. Ние седяхме и чакахме.

— Таланов?

Стана Борка.

— Нищо, Елизавета Максимовна. Ние просто... седяхме.

— Дутов?

Стана Дутов. Той се изчерви целият и засумтя. И нищо не каза.

— Аз чакам, Дутов.

Дутов взе да се върти просто на мястото си, толкова му се искаше да каже. Нали ако не каже, ще излезе, че е непослушен. А щом се учи лошо и при това е непослушен, тогава изобщо ще го изгонят от училище.

— Ъх... — каза Дутов. — Попивката... Падна... Няма вече, Елизавета Максимовна.

— Какво няма вече?

— Ъх... — каза Дутов. — Ето... попивката...

— Седни си — каза Елизавета Максимовна.

Дутов седна и заизбърсва лицето си с ръкав.

— Може би някой ще има смелостта да каже какво се е случило?
— попита Елизавета Максимовна. — Или вие сте пионери само по име?

Когато започна да говори за смелост, аз не изтърпях.

— Елизавета Максимовна — казах аз.

— Мълчи, Шмел. Уморих се от твоите глупости.

— А вие чуйте. Може и да не са глупости.

— Не ми се нещо вярва — отговори Елизавета Максимовна. —
Хайде, казвай.

— Та казвам. Нищо не се е случило. Просто ние не искаме да избираме Дутов за звеневи.

— Защо?

— Защото... не зная... Не ни харесва.

— Това е интересно — бавно проговори Елизавета Максимовна. — Това е нещо ново, Шмел. Не зная, сам ли си измислил това или... Впрочем това не е важно. — Елизавета Максимовна седна до масата и помълча. След това ме погледна и даже се усмихна. Едва-едва. Така, като че й дръпнаха устните с конци и веднага ги отпуснаха. — Е, ами ако не ви се харесва например отрядният? Също ли ще бъдете против?

— Разбира се — казах аз. — Щом не ни се харесва... Какво от това?

— Толкова по-интересно. — Елизавета Максимовна говореше като по радио: много ясно, чуваше се всяка буквичка. — Ами ако не ви се хареса дружинният?

Аз не разбих какво иска тя. Ако ще и тридесет пъти да е дружинен. Щом не ни се харесва — значи не ни се харесва. Ако бях само аз... Нали всички са против Дутов. А когато всички са против — това не е случайно. Значи сам си е виновен.

Аз казах:

— Какво като е дружинен. Щом е лош... Само че нали тях ние не избираме. Ние избираме звеневите.

— Достатъчно, Шмел — каза Елизавета Максимовна. — Пак ще се втурнем на този въпрос. Боя се, че това е нещо по-сериозно от предишните ти простъпки.

— Защо да е по-сериозно? Аз ви говоря за Дутов.

— Не — каза Елизавета Максимовна със загадъчен тон. — Ти говориш не само за Дутов, но тука няма да разглеждаме това. И така, деца — Елизавета Максимовна стана от мястото си. — Имахме три кандидатури: Никифорова, Летицки, Дутов. Нека да гласуваме. Кой е за Никифорова?

Всички вдигнаха ръка.

— Кой е за Летицки?

Пак всички вдигнаха ръка.

— Кой е за Дутов?

Никой даже не се помръдна.

— Кой е против Дутов?

Всички като един вдигнаха ръка. Даже Дутов.

— Е, какво пък — каза Елизавета Максимовна и ме погледна. — Хайде да свършим за днес. Аз ще помисля кой може да бъде трети звеневи. Помислете и вие. Следващия път ще обсъдим. Довиждане.

Елизавета Максимовна се обърна и бързо тръгна към вратата. На излизане тя още веднъж ме погледна. И пак някак странно, като че не съм човек, а някакво растение. Тропическо.

Децата се спуснаха към вратата. На всички беше вече омръзнало да седят в клас. А аз останах още малко. Много ми се искаше да разбера защо Елизавета Максимовна питаше все за отрядните ръководители. Но не се досетих. Прибрах тетрадките си в чантата и излязох.

Когато минавах покрай пионерската стая, стори ми се, че там някой пее. С тънък глас. Изпее няколко думи, замълчи, пак запее. Аз отворих вратата и погледнах.

До масата, подпряла глава с ръце, седеше Лина Лвовна. Тя не пееше. Отвън така ми се беше сторило, че пее. Тя плачеше. Даже сълзи ѝ течаха. Аз я гледах и не знаех какво да кажа. На мене винаги ми е мъчно, когато плачат възрастни.

А тя ме забеляза и рече:

— Върви си, Костя... моля ти се... Намини после... — И тя отново заплака.

Аз затворих вратата и изтичах на улицата.

Почти всички деца бяха на двора. На излизане си спомнили, че когато избирахме Летицки, забравихме да попитаме кой Летицки — Мишка или Алик?

— Все едно, нали са близнаци — казах аз. — Нека бъдат звеневи поред. Никой няма да забележи.

— Ти, Шмел, да не остроумничиш — каза Мишка Летицки.

— Извинявай, Алик, няма вече — нарочно така отговорих аз.

— Ще ти дам сега един Алик! — каза Мишка.

— Ама ти Мишка ли си? — попитах аз.

— Не виждаш ли?

— Не виждам — казах аз. — Мислех, че ти си Алик. Деца! А знаете ли, Лина Лвовна...

Исках да кажа, че току-що видях как Лина Лвовна плаче. И не казах. Сам не знаех защо. Аз се върнах и изтичах обратно в

училището. До пионерската стая отново чух как плаче Лина Лвовна. Тогава откъснах от тетрадката лист и написах на него:

„Вера Аркадиевна! Идете веднага в пионерската стая! Неизвестен.“

След това сложих листа пред вратата на завуча, почуках и се скрих зад ъгъла. Видях как Вера Аркадиевна вдигна листа, погледна го, сви рамене и тръгна за пионерската стая. Когато се върнах при децата, те бяха избрали Алик. Нямаше вече какво да се прави, но децата, кой знае защо, не се разотиваха. Всички започнаха да си припомнят как не избрахме Дутов и аз бях доволен, че не го избрахме. Тука работата не е дори до Дутов. А до това, че ние всичко вършихме заедно. Заедно го напътахме под чина — нека сега се опита да пипне някого. А след това заедно не го избрахме. И на нас ни хареса това, че всеки действуваше като един за всички.

С нас това става за първи път, честна дума!

СЛЕДИ ПО СНЕГА

Костя стоеше до прозореца и гледаше долу подредените дърва, засипани от снега. Отгоре дворът изглеждаше като град: дървата представляваха къщи, а между тях — улици, покрити с току-що паднал чист сняг. По една от улиците пробяга котка и на снега ясно се виждаха следите от нейните лапи. „Може да се проследи — помисли си Костя. — Ако имах куче, бих го пуснал по следите ѝ и то щеше да се сбие с котката.“

Мисълта за куче, което върви по следите, наведе Костя до друга мисъл. Той взе от масата книгата „Пипалата на октопода“ и започна да я прелиства. Хубава книга, със зелена подвързия, много дебела. Там е описано как един шпионин...

Телефонът зазвъня.

— Иди — каза Зинаида, — ако търсят мене, няма ме у дома.

— Защо да те няма, когато си у дома? — каза Костя.

— Костенка, други ден имам изпит — помоли му се Зинаида.

Телефонът продължаваше да звъни.

— А ще се оплакваш ли на мама от мене?

— Няма, няма — нервно каза Зинаида.

— Ало! Зина? — Костя погледна изпод вежди Зинаида и се ухили. — Сега ще видя.

— Ти побърка ли се? — прошепна Зинаида.

— Ти най-напред ми обясни защо лъжеш? А също — защо аз трябва да лъжа заради тебе? — шепнешком отговори Костя, закривайки с ръка слушалката.

— Костя!

— Не, ти ми обясни. Защо мълчиш? Внимавай, иначе ще те повикам. Винаги казваш: Костя, та Костя... Да лъжеш е нечестно!... А ти самата — честно ли е?

— Господи! Е, добре, нечестно е! — простена Зинаида, закривайки устата си с ръка.

— Признаваш ли си?

— Признавам си.

— Ще запомним — прошепна Костя. — Ало! Чувате ли ме? Зина не е в къщи.

Едва сияещият Костя сложи слушалката, и Зинаида се спусна към него. Костя със смях се мушна под масата и излезе от другия край. Зинаида обиколи масата, а Костя — пак под масата.

— Чертежите ми ще събориш? — викна Зина.

— А ти не лъжи! — обади се изпод масата Костя. — За вас е позволено, а за мене — не, така ли?

— Ти с мене не се сравнявай, докато станеш като мене, много трябва да учиш.

— От тебе ще се научи човек — отговори Костя.

Безполезно беше да се спори с Костя. Зинаида си знаеше — той винаги имаше в запас хиляди думи и само баща им можеше да го усмири. Но баща им е далече, сред ледовете. Зинаида въздъхна:

— Излизай, няма да те пипна.

— Дай дума.

— Давам.

— Дай честна комсомолска.

— Честна комсомолска. Лепка! Драка! Нахалник!

— Студентка! Лаборантка! Лъжкия! — незабавно отвърна Костя, измъквайки се изпод масата.

Не, да се състезава с Костя беше безполезно. Зинаида отново въздъхна и се залови за чертежа. Костя се настани на дивана и взе да си спомня за какво мислеше преди малко. Беше нещо много важно. Следи по снега... Куче... „Пипала на октопод“. Сети се.

Костя изтича до телефона и набра номера. След кратък разговор грабна палтото си и се спусна към вратата.

— Къде? — викна Зинаида. — Най-напред хапни.

Но токовете на Костя вече тракаха някъде към третия етаж.

На втория етаж Костя позвъни. Вратата отвори Борис.

— Здравсти! — каза Костя.

— Тихо — прошепна Борис.

— Защо пък тихо?

— Указателя заповяда да не шумим. Той пише нещо.

Указателя — подполковник в оставка и съсед на Боркови — беше много строг. Той беше член на домоуправителния съвет. Много строго

следеше за реда и се караше с портиерите. През останалото време пишеше стихотворения за деца. Тези стихотворения не се печатаха. Връщаха ги на Указателя в пликове с печати: „Комсомолска правда“, „Мурзилка“, „Пионерска правда“, „Костьор“, „Пионер“ и поради това всички в жилищния дом уважаваха Указателя и се бояха малко от него.

— Много важно, като е казал Указателя — рече Костя. — Да вървим на двора.

— Нямам време.

— Ти все нямаш време.

— Монтирам приемник — каза Борис.

— Ти все приемници монтираш. Знам ги аз твоите приемници! Какъв приемник? Покажи.

Борис заведе Костя в стаята. На масата лежаха, покрити с вестници, някакви машинни части, жици, парчета олово. Наблизо имаше електрически поялник.

— А къде е приемникът? — попита Костя.

Борис се засмя.

— На масата.

Костя още веднъж внимателно огледа масата, но не видя нищо, което да прилича на приемник.

— Та ето го! — Борис посочи малка дъсчица, на която бяха прикрепени бели и червени жици и някакви малки детайли.

— А-а — проточено каза Костя. — Пък аз мислех, че това е телевизор. „Знаме“! Или „Рубин“.

— Честна дума, приемник е — каза Борис. — Той е с полупроводници, затова е малък. Може да го пхнеш в джоба си и да слушаш.

— Лъжеш — вяло каза Костя. Той знаеше, че Борис не лъже. Чувал беше за такива приемници, които наистина се побират в джоба. В час може да слушаш предаване от стадиона или, ако ти зададат стихотворение наизуст, а го предават по радиото... слушай и повтаряй след артиста. Костя отдавна мечтаеше за такъв приемник. А Борис взел, че направил. На Костя му стана малко неприятно.

— Искаш ли след това да направя и на тебе? — предложи Борис.

— Сам ще си направя — презрително отвърна Костя. — Сто парчета. Ще избира един, най-хубавия. А останалите ще изхвърля.

Борис пак се засмя. Той нищо не казваше, а само се смееше. И Костя, който никога не се беше обърквал, сега не знаеше какво да каже. По-добре щеше да е Борис да захване да спори. Никой още не беше надвивал Костя в спор. Но Борис не спореше. Всичко му беше ясно. Костя стоеше и се мъчеше да измисли някакви най-остроумни думи, които да унищожат Борис въпреки неговия приемник.

В това време вратата се отвори и в стаята надзърна Указателя.

— Какво е това веселие? — строго попита Указателя. — Защо вдигате такъв шум, та из цялата къща се чува?

Ох, не навреме се появи Указателя. На своя глава той отвори Борковата стая. На Костя му стана така приятно, че от удоволствие чак мравки запълзяха по гърба му. Той знаеше своите права.

— А не бива ли да се смеем? — вежливо попита Костя.

Борис подозрително погледна Костя. Той не вярваше на любезността на Костя, а с Указателя не ти трябва да се захващаш.

— Изобщо — каза Указателя, — да се прекрати смехът. Пречите ми да работя.

Костя не му мисли дълго. Той никак не обичаше Указателя.

— Ха-ха-ха — ясно произнесе Костя, като гледаше Указателя право в очите. — Аз се смея — поясни той. — Много тихо. Така може ли?

Лицето на Указателя стана червено като цвекло.

— Как се казваш? — заплашително попита Указателя.

Костя, който знае защо, заобиколи масата и пак се вторачи в Указателя.

— Извинете, моля, аз ще се смея още по-тихо — прошепна той. — Ха-ха-ха...

Очите на Указателя станаха кръгли. Той отвори уста и затвори очи. След това главата му изчезна. От коридора се дочу въртенето на телефонния автомат.

— Звъни в милицията — прошепна Борис. — Той винаги се кара, ако някой шуми. Даже като се ходи... Пише някакви стихотворения. По-добре да излезем.

— Не се плаша от милицията — каза Костя, като се запъти към вратата.

За минута децата бяха вече долу.

— Съвсем малко ми оставаше — огорчено каза Борис. — Половин час само да бях поработил с поялника — и готово. Сега той ще се оплаче на мама.

— Е, нека, да не би тя да не го познава — отвърна Костя. — Да вървим, ти ще бъдеш при нас радист.

— При кои вас?

— Ще видиш.

В двора между купчините дърва омърлушено се шляеха Мишка и Алик.

— Защо толкова закъсня? — попита Алик.

— Едва не ме закараха в милицията — отговори Костя. — Хайде по-скоро! Кой ще бъде лейтенантът?

— Аз! — викна Мишка.

— Ти вече беше миналия път — възрази Алик. — Костя, нека по-добре той да бъде майор.

— Правилно, Мишка — каза Костя. — Хайде майор. При това по средата лейтенанта го раняват. А майорът все пак е главен.

Мишка се поинати малко, колкото за лице, но се съгласи да бъде майор.

Борка знаеше морзовата азбука и, естествено, трябваше да го назначат за резидент на вражеското разузнаване. Той трябваше да предава по радиото всякакви сведения и да вербува нови агенти.

Трябва да кажем, че Борка още нищо не разбираше. Той не знаеше кого да вербува и къде да предава. Борка беше слабообразован човек — не беше чел книжки за шпиони.

Славни книжки със зелени и небесносини корици. Четат ги преди и след часовете. Понякога и по време на час. А най-често вместо уроците. А Борка беше чел разказите на Аркадий Гайдар и Джек Лондон. „Том Сойер“ той прочете осем пъти. Какво да се прави — такъв наистина чудак е Борис Таланов! Той даже не знаеше, както трябва, как се заравят парашути, как при случаи може да бъде отровен някой познат, как да се използват стихотворения на Лермонтов за шифроване на сведения, как да се обезвреди бомба пет секунди преди взрива, къде трябва да се прицели шпионинът, за да не убие, а само леко да рани лейтенанта от Държавна сигурност (лейтенантът трябва да продължи преследването), как... Впрочем трябва да спрем, а иначе може да изброяваме безкрай. А Костя и без Борис си имаше доста

затруднения. Опитайте се да направите всичко, както трябва, като по книга, когато имате само трима помощници.

Откъде да вземе млада красива шпионка? (Ех, Лина Лвовна! Да беше тя тук.)

Откъде в двора за дърва ще се вземе колхозният пазач Карим Умаров? (Той е Вернер фон Щраух, той е още мистър Глен Поуз, той е също сър Арчибал Дуглас.)

Ами инженерът, който трябва да се влюби в шпионката?

А бандитът — криминален престъпник?

А заблуденият шофьор, който вози агентите с автомобила на директора на един от големите заводи?

Не, не стигаха хората. Костя разбираше, че при тях не излиза съвсем като в книгата. Пропаднаха най-хубавите страници. Особено лошо беше без красива шпионка. Затова, както винаги, в самото начало Костя беше загрижен. На въпроса на Борис — резидента, той отговори:

— Нищо няма нужда да вършиш. Ще казваш: Първо: „Помнете, ние можем всичко да направим“. Второ: „Той твърде много знаеше“. Разбра ли? Освен това ще чукаш на ключа някакви цифри. Шифър. Разбра ли?

— Разбрах — съгласи се Борис. — Само че не е интересно.

— По-интересно е от твоите жици.

Костя се покатери върху една купчина дърва. Там той постоя малко и скочи долу. На снега се отпечатаха стъпките от галошите му. Сега вече това бяха следи от вражеския агент.

Борис и Алик (граничари) се нахвърлиха върху Костя. Те го притискаха с цялата си тежест и извиваха ръцете му.

— Пуснете ме! Побъркахте ли се? — изсъска Костя. — Не бива веднага. Аз съм още на границата.

„Граничарите“ се отдръпнаха. Костя сърдито ги погледна и сякаш спомнил си нещо, току се спусна към най-близкия вход. Скоро той се върна с голяма метла.

— Обърнете се!

„Граничарите“ послушно се обърнаха. Костя мина безшумно между тях, замитайки следите с метлата, и се скри зад една купчина дърва. Мишка и Алик погледнаха след него. Можеше да започват.

— Следи — каза Мишка.

— Следи — съгласи се Алик.

— Интересно чии са тези следи?

— Наистина, интересно — потвърди Алик.

Мишка полази на четири крака и подуши снега.

— Посипано е с някакъв прах — каза Мишка. — Кучето не може да хване дирите. Звънете в заставата.

— Слушам! Да се звъни в заставата! — отговори Алик.

Алик сложи юмрука си до ухото.

— Ало! Квадрат четиридесет и седем. Някакъв неизвестен човек с неизвестна цел е преминал границата.

— А аз какво да правя? — попита Борис, чиито крака започнаха да мръзнат.

— А ти мълчи, ти си в тила — каза Мишка и също сложи ръка до ухото. — Разбрах. Продължавайте наблюдението. Докладвам на генерала.

Мишка завъртя въображаем диск.

— Ало! Другарю генерал! Докладва майор Летицки. — Внезапно Мишка отпусна ръката си и закрещя: — Костя! Костя! За генерала забравихме, на кого да звъня?

Изад дървата се показа разсърден Костя. Той огледа двора. Покрай стената на къщата, размахвайки пазарска чанта, вървеше Люска — дъщерята на портиерката.

— Люска! Искаш ли да играеш?

Белите Люскини вежди се вдигнаха нагоре. Тя помисли, че погрешно е чула.

— С кого... да играя?... — тихо каза тя.

— С нас, ще бъдеш генерал.

— Аз не мога... като генерал... — прошепна Люска, замирайки от щастие.

— Мишка ще ти звъни, а ти отговаряй: „Това е задача с много неизвестни“.

— С много... неизвестна... — повтори Люска и изведнъж си спомни: — А мене мама ме изпрати за хляб.

— Все едно, няма да успееш, скоро е почивката.

— Скоро е почивката... — съгласи се Люска.

Костя отново се скри сред дървата.

— Ало, другарю генерал! — повтори Мишка. — Докладва майор Летицки...

— С много... неизвестна... — отговори Люска.

Играта продължи. Сега всичко вървеше като по книга. Алик и Мишка се носеха из двора, търсейки Костя. Алик все се дърпаше напред, а майор Мишка (той обичаше лейтенанта като роден син) го спираше. Същевременно майорът разговаряше на много чужди езици:

— Ит из а лемп! Гив ми ди еплл! Нина хез а дог!^[1] — крещеше майорът, припомняйки си учебника за пети клас.

Няколко пъти децата преминаха тичешком покрай барачката, от която стърчаха краката на Костя. Но сега не биваше да пречат на Костя, той поставяше бомба със закъснител. Между краката им се мотаеше щастливата Люска. Тя тичаше, размахвайки пазарската чанта,

и пееше: „Много неизвестна... много неизвестна“... Само Борис не знаеше какво да прави и от скука утъпкваше снега. Искаше му се да хукне да дири Костя, но децата не му разрешиха. Те казаха, че резидентът трябва да бъде в нелегалност.

Накрая Костя свирна. Алик и Мишка се спуснаха към бараката с извадени „пистолети“. Шпионинът бясно се защитава.

— Предай се! — извика майорът.

— Предай се! — изписка Люска.

В отговор от бараката излетя цепеница. Тя леко закачи крака на Люска. Люска помисли малко, седна на снега и заплака. А борбата едва

сега се разгаряше.

— К-х-х, к-х-х — се чуваше от бараката.

— Та-та-та-та — отговаряше автоматът на лейтенанта.

Увлечен, Костя се подаде от бараката.

— К-х — каза майорът. — Убих те. Излизай!

Това вече не беше по книгата. Шпионите не бива да се убиват изведнъж. Разгневеният Костя отвори уста, но майорът беше вече осъзнал грешката си.

— Куршумът мина покрай ухото ти! — извика Мишка.

Престрелката продължаваше.

Накрая майорът се хвърли към вратата. Оттам се подаде ръката на шпионина. Пистолетът беше насочен право в сърцето на майора. Но и двамата — и шпионинът, и майорът, гледаха лейтенанта. Лейтенантът беше забравил своите задължения и продължаваше да стреля с автомата.

— Алик! — извика шпионинът.

Едва тогава лейтенантът се опомни. Той се спусна и с гърдите си закри майора.

— К-х-х.

Лейтенантът изохка и се свлече на снега. Майорът скочи върху шпионина. Те се търкаляха по пода на бараката и Мишка не можеше да надвие Костя. Той беше по-слаб. А Костя, ядосан от това, че си удари крака, не искаше да се предава. Той събори майора под себе си, възседна го и започна да тъпче сняг в устата му. Мишка се извиваше и така виеше, че даже Люска се учуди и престана да плаче.

— Пусни ме! Пусни ме или ще ти дам да се разбереш! — крещеше майорът.

Но Костя се опомни. Той слезе от майора и вдигна ръце. Набитият майор стана и се отърси от снега.

— Няма да играя — промърмори той.

— Но аз се предавам, Мишка! Виж, вдигнал съм ръце. Разпитвай!

— Ит из а лемп? — неохотно попита Мишка.

— Нихт — отговори Костя.

— Гив ми ди еплл — строго каза Мишка.

— Нихт.

— Нина хез а дог! — викна Мишка.

— Нихт — отговори Костя. — Можете да ме разстреляте — добави той на чист руски език.

Развеселилата се Люска слушаше с възторг този вълшебен разговор. Тя от самото начало нищо не разбираше и затова всичко ѝ се струваше още по-интересно. Тя дори се опита да участва: „С много... неизвестна“. Но я сгълчаха.

Леко раненият лейтенант също взе участие в разпита. Той разпитваше, кой знае защо, на френски език.

— Се си бон? — попита лейтенантът.

— Нихт — отговори Костя.

— А къде е се си бон? — намръщи се лейтенантът.

— Нихт. Няма да кажа — отговори Костя.

Разпитът не продължи много — докато се свършиха чуждите думи. Сега шпионинът трябваше да се скрие. Следваше да го изпуснат — така беше в книгата. Алик и Мишка се отдръпнаха настрана и Костя се скри „в неизвестна посока“. Отново започна търсене. Децата претършуваха барачките, надзърнаха под дъските, завъртяха се под дървата. Шпионина го нямаше. Някъде от двора се чу тържествуващият смях и вик на Люска:

— Ето го! Виждам, виждам, скрил се е!

Алик и Мишка се отзоваха на вика. Но само за да чукнат Люска по врата. Генералът не бива да взема участие в операцията. По книгата не е така.

В това време Костя търсеше резидента. Трябваше да му предаде бързо съобщение, а резидентът сякаш беше потънал в земята.

— Хей, момчета! — извика Костя.

— Аха — отвърнаха Мишка и Алик.

— А къде е Борка?

— Не знаем.

Костя обяви примирие и тримата взеха да търсят резидента.

— Той си отиде у дома, аз го видях — съобщи вездесъщата Люска след десетминутно търсене.

— А защо не каза по-рано?

— Боях се.

— От какво се боеше?

— Да не ме биете — честно си призна Люска.

Децата се разсмяха. Изглежда Люска наистина се смята за човек. Да бият такъв изтърсак! Смешно. Може, разбира се, мимоходом да я плеснат по врата. Но за бой ще се намери някой по-голям.

Люска не знаеше защо се смеят момчетата. Но ѝ беше приятно, така приятно, както никога досега. Все пак не я гонеха, а разговаряха с нея.

— Може ли аз вместо него? — храбро попита Люска.

Костя снизходително се усмихна:

— И ти ще бъдеш един ръководител, не ти е работа! Да не искаш да бъдеш и президент? Айзенхауер искаш ли?

— Айзенхауер... искам — завъртя глава Люска. Тя беше готова на всичко.

Децата отново се разсмяха. Засмя се и Люска. Тя попискваше, отметнала глава назад, и даже излеко подскачаше. Изведнъж Люскиното лице се удължи. Тя замръзна на мястото си, с поглед втренчен към къщи.

— Каква е тая работа? — развика се отдалече още портиерката. — Сложих супата на масата! За хляб те изпратих...

Люска с надежда погледна момчетата: може би ще се застъпят? Но те дори се отстраниха. Люска стоеше сама — безпомощна и виновна.

— Ама ти никъде не си ходила?! Къде беше? — попита портиерката, като грабна чантата от ръцете на Люска.

— Аз бях... почивка... — прошепна Люска.

— Та почивката е свършила преди един час. Веднага в къщи, маймуна такава.

Портиерката гневно изгледа децата:

— Господи, ето къде била метлата! Пък аз цял час я търсих. Вие защо сте взели метлата?

— Искахме да пометем двора — угоднически каза Алик.

Но портиерката добре си познаваше обитателите.

— У-у, плашила.

Метлата полетя нагоре и се стовари върху гърба на майора. Шпионинът и лейтенантът не дочакаха своя ред. И тримата се разбягаха на различни страни. Те можеше лесно да бъдат намерени по следите в снега. Но... портиерката очевидно не четеше зелени книги. Тя въздъхна и тръгна в къщи, като влачеше Люска след себе си.

Люска не плачеше. Даже и в къщи, след като получи своята порция плесници, Люска мълчешката седна да яде супа без хляб. Не ѝ се плачеше. Тя си спомни как беше генерал и как за малко не стана президент. Това беше най-хубавият ден в живота ѝ...

---

[1] Това е лампа! Дай ми ябълка! Нина има куче! (англ.) ↑

„ВИЕ МЕ ПОГУБВАТЕ“

По физкултура нямаше какво да се готви.

С географията Костя се справи. С аритметиката също. Само за литературата не остана време — погълна го играта на шпиони. Разбира се, ако беше размислил малко, то най-напред трябваше да си научи по литература. Тогава спокойно можеше да очаква Владимир Иванович.

С Владимир Иванович шега не бива. Не, не е така... Шегите с него са хубави. Или не... Всъщност работата не е до шегите. С Владимир Иванович може да се шегуваш и да говориш, за каквото си искаш. И все пак той е такъв един... С една дума, умее да се шегува не по-лошо от Костя. Даже по-добре. И е невъзможно да го ядосаш. Никога не вика, а всички го слушат — много странно.

Самият Костя например се учудваше, че слуша Владимир Иванович. Всичко ставаше някак от само себе си — не искаш, пък слушаш. Така беше още от началото.

Владимир Иванович преподаваше за първа година в техния клас. А от три години беше учител.

Когато за първи път влезе в клас, децата го заразглеждаха с любопитство, даже с насмешка. Учителят беше с тесни панталони. Наистина не бяха от най-тесните, но все пак тесни. Не стига това, ами вратовръзката му беше вързана на тънък възел, обущата лъснати, ризата — белоснежна. Като че го чакаше не урок, а първомайска манифестация. Но това още не беше всичко. В ръцете си учителят държеше не чанта, а папка.

По класа премина лек шепот. Най-силно, разбира се, прозвуча гласът на Костя:

— Суинг.

Костя каза това, без да се обръща към никого. Може би на себе си. Може би на съседа си. А може би...

Впрочем новият учител разбра на кого беше казано това. Той погледна Костя с любопитство. Всички видяха, че той не се обиди,

нито се разсърди, а просто му беше интересно да прецени какъв човек е Костя.

Костя си беше приготвил вече сто думи за защита.

Но учителят не каза нищо. Той даже се усмихна. При това весело. Изглежда му беше само смешно и нищо повече.

Костя започна да се върти на чина.

А учителят седна до масата и каза:

— Аз се казвам Владимир Иванович. Днес е първият ни час. За какво да поговорим.

— За суингите — чу се тънък глас от ъгъла.

— Добре, за суингите — съгласи се учителят. — Наистина, жалко е да губим време за това. Но нека. Какви са суингите?

Класът мълчеше. Едно е да подхвърлиш, а друго — да говориш открито. Накрая някой се осмели:

— С прическа.

— И друго? — каза учителят.

— С папагалчета на вратовръзките.

— Друго?

— С маймунки.

— С конски опашки на главата.

Учителят слушаше търпеливо. Децата се оживяваха. Урокът ставаше все по-весел.

— Със сако.

За миг настъпи тишина, а след това класът дружно се втурна в атака.

— С тесни панталони.

— С вратовръзчици.

— С лъснати обувца.

— С папки.

— Стоп! — каза учителят.

Класът замря: сега ще започне.

— Не обичате ли суингите?

— Не! — зарева класът.

Учителят се наведе през масата и разгледа първата редица. Децата не разбираха каква е работата и учудено го гледаха.

— Я да вдигнат ръце тези, чиито обувца са лъснати.

Децата се спогледаха. След това изтрополяха токове и всички крака се скриха под чиновете.

— Нима няма такъв? — учуди се учителят. — Е, добре. Това не е важно. Обущата са под чина — не се виждат. Може и да не се чистят. А чии връзки са изгладени?

Децата започнаха да въртят глави, разглеждайки съседите си. Половината клас беше без връзки, а останалите носеха на шиите мръснички висулки.

Алик Летицки реши да се застъпи за обществото:

— Нашите връзки са пионерски, а не суингски.

— А нима пионерските връзки трябва да са по-мръсни от суингските?

Не можеше да се възрази. Тъй е, не трябва да са по-мръсни... Учителят улучи най-слабото място. А дали сами не се хванаха в капана? Иди разбери. По чистота класът здраво държеше последното място. За такива неща като якички и връзки не обичаха и да си спомнят. Колко глупаво излезе, че сами заговориха за връзки. По-добре беше да измислят нещо друго. Но сега вече беше късно за измъкване. Трябва да се търси спасение. Бързо!

— Якичката на Данилова е чиста! — с отчаяние извика Алик.

Учителят се усмихна. Той не се усмихваше злобно, нито ехидно, а съвсем дружелюбно. Но излезе още по-глупаво, всички разбираха, че една чиста якичка на тридесет и шест души не е твърде много. Най-нетърпеливите скочиха от местата си и затичаха между редиците. Костя дръпна връзката от врата си и я скри в джоба. Той вдигна глава и видя, че учителят го гледа. Учителят, естествено, беше видял. Малко го е грижа Костя за такива неща. Но този път не беше така. Суингите не крият вратовръзките си, а ги излагат на показ. Костя беше по-лош и от суингите.

Но учителят нищо не каза. Той седеше до масата, поглеждаше с интерес класа и чакаше да види как ще свърши суетнята. На него изглежда дори му харесваше това суетене.

Най-после всички се умириха. В целия клас се намериха пет чисти якички, три не много омачкани връзки и чифт лъснати обуца.

От тях:

една снежнобяла якичка — на Вика Данилова;

една не много омачкана връзка — на Вика Данилова;

лъснати обуца — на Вика Данилова.

Този ден Вика се прослави навеки. Но от това не беше по-леко на останалите.

— Ако вие мислите, че суинги са тези, които са спретнати... Тогава, бъдете суинги.

Класът въздъхна, но изтърпя това.

— Може дори да носите блестящи обуца и чисти пионерски връзки.

Класът изтърпя и това.

— А така... Излиза, че не сте дорасли до суингите — каза учителят.

Това вече не можеше да се понесе. Костя скочи от чина.

— Не е там работата... И не е до панталоните! Да! И изобщо...

— Тъй, тъй — насърчи го учителят.

— Суингът — той е изобщо ненормален! — изтърси Костя. — Връзката му е с маймунки... И той нищо не иска да върши... Да! Дори и да е без маймунки...

— Така ли е? — учителят погледна децата.

— Така е! Вярно! — викна класът, моментално намразил всички суинги в света.

— Ами ако сега влезе в клас суинг? — усмихнат попита учителят.

Класът въздъхна. Това би било чудно хубаво! Само ако... Ще го разкъсат на парченца. Заедно с маймунките.

— Е, добре — каза учителят. — А сега аз ще ви почета малко.

Владимир Иванович четеше чудесно. Като артист. Той умееше да чете дори със старчески и женски глас.

Когато удари звънецът, никой не мръдна в очакване на края на разказа. И когато Лена Никифорова напомни на учителя, че не е дал домашно, никой не я дръпна за плитката. Дори Костя, който винаги имаше в запас хиляди думи, до края на междучасието не можа да измисли нищо остроумно. Той имаше чувството, че са го излъгали — някак много ловко и без да го обидят.

Владимир Иванович вдигаше на дъската рядко и само мързеливите. Обикновено той се разхождаше из класа и разговаряше, просто разговаряше. И през цялото време задаваше въпроси. Отговаряха му от място. И винаги ставаше така, че децата сами

поправяха неверния отговор. А когато се разгаряше спор, Владимир Иванович сядаше на масата и слушаше. Той много обичаше да слуша как спорят децата. А в края на часа пет-шест души получаваха бележки. Обикновено уроците по литература минаваха шумно. Затова винаги можеше да се разбере кои са неподготвени. Те си седяха тихо.

Днес Костя трябваше да седи тихо. Това беше дори обидно. Щом не си си научил например по география — стой си тихо. Ако имаш късмет — няма да те изпитат и всичко е наред. А по литература няма да те изпитат, а ще се види, че не си се подготвил. Изобщо, колкото по-тихо седиш, толкова по-лошо.

Преди часа Костя попрехвърли хистоматията. Той четеше, прескачайки от страница на страница. В главата му не остана нищо. Кой знае защо, запомни само една фраза: „Вие ме погубвате!“ — извика Дубровски. Но за това пък беше просто невъзможно да избие тази фраза от главата си. Костя запомни дори страницата — 183. И колкото по-се старееше да си припомни нещо друго, толкова по-се натрапваше тази фраза в главата му. Костя даже я виждаше съвсем ясно: „Вие ме погубвате!“ Страница 183.

Когато Владимир Иванович влезе в клас, Костя скочи и по-силно от другите хлопна капака на чина. Владимир Иванович отбеляза отсъствията. Костя високо подсказваше на дежурния, макар да не го питаха. Изобщо Костя започна да се суети още от самото начало — той се боеше да седи тихо.

— Ето че прочетохме целия „Дубровски“ — каза Владимир Иванович. — Така ли?

— Така! — съгласиха се децата.

— Така! — извика Костя.

— Хайде да поговорим за главните герои. Само, моля, сами. Кой иска?

Лена Никифорова вдигна ръка.

— Аз искам за Дубровски. Той е бил смел. И силен. И от никого не се е боял... И... и изобщо той е бил добър.

— Защо мислиш, че е бил добър.

— Защото е бил смел. И още — той е обичал Мария Кириловна... — Лена замълча.

— Какво друго знаеш за Дубровски?

— Той изобщо ми хареса.

— На мене също ми хареса — каза Владимир Иванович. — Само, разбираш ли, когато казваш за някого, че е добър или лош, то това е недостатъчно. Трябва да обясниш защо мислиш така. Да стане и на другите ясно, че той е добър. А иначе може просто да не ти повярват.

— Той ненавиждал Троекуров — каза някой.

— Защо?

— Защото Троекуров им отнел къщата.

— Правилно — каза Владимир Иванович. — За такова нещо няма да обикнеш я. Но човек се познава преди всичко по неговите постъпки. Кои постъпки на Дубровски показват, че той е бил смел, силен и, както казва Лена, добър?

— Той не се уплашил и убил мечката — каза Лена.

— Точно така, Владимир Иванович, той не се уплашил — вмеси се Костя.

Владимир Иванович погледна бегло Костя. После той стана и се поразходи из стаята. Походи около минута. Децата се възползуваха от прекъсването и запрелистваха страниците: те търсеха да намерят постъпките на Дубровски.

— Вижте какво — каза Владимир Иванович. — В Кистеньовка са дошли фашисти. Какво ще направи Дубровски?

Шумоленето на страниците се прекрати. Всички учудено погледнаха Владимир Иванович. Той седна до масата и весело огледа класа.

— Тогава още не е имало фашисти — неуверено каза някой.

— Не е имало — съгласи се Владимир Иванович. — Но за една минута да си представим, че е имало.

— Той ще се бие срещу тях — каза Лена.

— Възможно е. Защо мислиш така?

— Защото той не се уплашил от мечката.

Но веднага с Лена започнаха да спорят някои деца. Едно нещо е мечка, а съвсем друго — въоръжени фашисти.

Някой каза, че Дубровски не се изплашил от Троекуров: изгонил го, а Троекуров имал много слуги. Всички се бояли да се захващат с Троекуров, а Дубровски не се уплашил. Накрая си спомниха, че сто и петдесет войника щурмували укрепленията на Дубровски. А той, ранен, бил отпред.

— А също се влюбил в Мария Кириловна — басово каза Дутов.
— И още той...

Но не дадох на Дутов да говори: ставаше дума за мъжество, любовта тука нямаше място.

Постепенно се доказва, че Дубровски бил смел и решителен човек. Сега това стана съвсем ясно от неговите постъпки. Всички бяха съгласни — Дубровски няма да се огъне пред фашистите и пред когото и да било.

— А Шабашкин? — попита Владимир Иванович.

— У-у-у... — зави класът.

— Този гад Шабашкин сигурно би станал полицай или кмет.

— Защо? — попита Владимир Иванович.

За две минути се разправиха с Шабашкин. За всекиго беше ясно, че човек, който се кланя на богатия и се гаври с бедните, е страхливец и подлец.

Владимир Иванович повече мълчеше. Говореха децата. Само Костя, който не знаеше какво да каже, от време на време извикваше: „Така е“ или „Не е така“. Затова пък викаше по-силно от другите — той се боеше да седи тихо.

След това фашистите се магнаха от Кистеньовка и там стана спокойно. По-тихо стана и в класа. Но за кратко време.

— В реката се дави човек — каза Владимир Иванович. — Да помислим кой как ще постъпи.

След няколко минути беше вече ясно:

Дубровски ще иде да го спасява.

Троекуров ще изпрати слугата си.

Ковачът Архип ще се хвърли във водата, тъй както си е облечен (ако не се дави Шабашкин).

Шабашкин ще почака човекът да се удави и ще състави протокол.

Мария Кириловна ще се нервира и ще заплаче.

И всеки път Владимир Иванович питаше: „Защо?“ И децата се стараеха да доказват защо. Беше много интересно да доказват. И никак не беше трудно за онези, които предварително бяха чели повестта. Само за Костя времето течеше бавно. Той едва не пресипна да вмъква своите „правилно“ и „неправилно“. А как само се стараяше. Като смок се въртеше на чина, подскачаше, сядаше, слагаше ръка на сърцето и

дори се закани с юмрук на Дутов, когато той каза за Мария Кириловна. Но изглежда Костя малко се престара. Увлякъл се, той удари с юмрук по капака на чина в един момент, когато случайно в класа беше настъпила тишина.

— Неправилно! — викна Костя.

— Кое е неправилно! — попита Владимир Иванович.

Костя замига слисан. Той сам не знаеше кое е неправилно.

— Та кое е неправилното, Костя? — повтори Владимир Иванович.

Костя се мъчеше да каже нещо. Той дори засумтя като Дутов. За миг му стана противно. Но само за миг. Трябваше да се измъкне.

— Неправилно... е това... което Дутов каза.

— За Мария Кириловна?

— Аха! — зарадва се Костя. — За Мария Кириловна. Наистина, нали е неправилно, Владимир Иванович?

— Нали това вече изяснихме — каза Владимир Иванович. — А сега кое е неправилно?

— Сега?

— Да, сега. — В очите на Владимир Иванович заиграха весели пламъчета.

— Сега... Ето... — Костя се напрягаше, очаквайки да му подскажат.

Но класът мълчеше. Всички чакаха да чуят какво ще каже Костя. Та това е Костя! На никого и през ум не минаваше, че трябва да му се подскаже.

— Ами това... — И изведнъж Костя си спомни: — Те искали да го погубят! — възкликна той.

— Кого да погубят?

— Дубровски! — радостно каза Костя. — Сам той викал: „Вие ме погубвате!“

— Е, и какво?

— Ето това е неправилно, че са искали да го погубят.

Владимир Иванович се усмихна. На Костя му докривя.

— Кой е искал да го погуби?

— Ами там... на страница сто осемдесет и трета.

Децата нищо още не разбираха. Из класа се разнесе шумолене на страници. Всички търсеха страница 183. Там наистина беше написано:

„Вие ме погубвате!“ — извика Дубровски“.

— Но кой е искал да го погубва? — попита Владимир Иванович.
— Тези думи той казва на Мария Кириловна.

— Ами че тя е искала.

Децата се засмяха. Но не от възторг. Смееха се на Костя, той чувствуваше това.

— Но сега ние говорим за Андрей Гаврилович — каза Владимир Иванович.

Владимир Иванович се усмихваше, както преди. Гласът му беше спокоен. Изглежда, той просто не разбираше, че Костя не се е подготвил.

„Преструва се“ — помисли Костя. Но нямаше как да отстъпва.

— Андрей Гаврилович също искал да го погуби.

Децата се разсмяха.

— Ех, Костя — каза Владимир Иванович. — Та нали Андрей Гаврилович е баща на Дубровски.

Костя се навъси и сърдито погледна Владимир Иванович.

— Аз не съм чел за Дубровски — каза Костя.

— Не си имал време?

— Нямах време.

— С какво беше зает?

— Не съм бил зает.

— Не си бил зает и не си имал време. Чудно.

Децата отново се размърдаха и на лицата им се появи усмивка. Познаваха си те Костя... А Костя знаеше, че в този момент целият клас го гледа и чака какво ще каже. И все пак се замисли. Владимир Иванович — това не е Владик или Зинаида.

Той разговаря като приятел. Само че е от тези приятели, които не можеш да разбереш, ако ще два дни да се чешеш по главата. Не, по-добре да не се захващам с него.

— Владимир Иванович, не съм си научил — каза Костя. — Признах си честно. Напишете двойка — и толкова.

— Че на мене не ми е жал за двойката — весело каза Владимир Иванович, — жал ми е за тебе, че Пушкин не четеш.

Костя почувствува как Невидимко го мушна с малкото си юмруче. „Я гледай ти, съжالياват те“ — пошепна той.

И Костя се подчини на Невидимко — послушно отвори уста.

— Защо ви е жал за мене? — каза той. — А може и да не е имало никакъв Дубровски. Може би са го измислили. Аз например никакъв Дубровски не съм виждал.

— Е, разбира се — съгласи се Владимир Иванович. — Индийски океан също няма.

— Защо да няма? Той е около Индия!

— Виждал ли си го?

— Не съм.

— Значи няма Индийски океан — въздъхна Владимир Иванович. — Щом не си го виждал — няма — и толкова. И Австралия няма. И Африка.

Децата се засмяха. А Невидимко вече думкаше с юмруци по гърба на Костя и повтаряше: „По-смело, по-смело!“

— Не ме изпитвайте по география — каза Костя. — Сега имаме литература.

— Но нали по литература не знаеш. Как ще разговаряме за литературата?

— А пък аз може изобщо да не обичам литературата. Литературата не ми се харесва. Така си е! — изтърси Костя и сгуши глава между раменете.

Костя стоеше и чакаше наказание. Ей сега Владимир Иванович ще каже: „Вън от класа“. Костя даже излезе от чина, та да му е по-удобно, като тръгне към вратата.

— Така — каза Владимир Иванович. — Ти не обичаш литературата...

„По-смело, Костя! — пошепна Невидимко. — И без това ще те изгонят.“

— Не обичам — твърдо каза Костя и направи една крачка към вратата. — Аз съм честен. Вие сами казвате, че по-добре е неприятна истина, отколкото приятна лъжа. И ето аз казвам истината.

Владимир Иванович гледаше Костя усмихнат. Знае ги Костя тия усмивчици. От такива усмивчици на бърза ръка ще изхвъркнеш през вратата. И Костя беше вече готов да изхвъркне. Той дори не се боеше много, дори като че искаше да го изгонят. Все пак — заради истината.

Владимир Иванович погледна часовника си.

— Остава време — каза той. — Ще успеем. Хайде, Костя, разказвай подробно какво не обичаш още.

Костя не се учуди. Той въздъхна и застана до чина. Такъв си му е късметът: иска да го изгонят — не го гонят, иска да остане — изгонват го.

Костя пак въздъхна.

— Не харесвам, когато лъжат — каза Костя.

Владимир Иванович кимна. Мила Орловска се изкикоти, макар да нямаше нищо смешно.

— Още не ми харесва смях без причина. Това е признак на глупост — каза Костя, като погледна накриво Мила.

Сега се засмяха няколко души изведнъж. Костя се поободри.

— Не ми харесва, когато нещо не обичам. А щом като обичам — моля, колкото искате. Ето ботаниката не обичам — цветенца всякакви. Цветенца ли да мириша? Или може би парфюми?... Парфюмите изобщо не понасям. А пък рисуването е по-лошо и от парфюмите. Рисувам всякакви къщички или зайчета. Ами ако искам да нарисувам кон или спътник, а не зайче? Може днеска да не мога да ги нарисувам, да нямам такова настроение. Утре ще ги нарисувам, моля, заповядайте, а днес ще рисувам кон. Разбира се, аз примерно казвам това: нека да не е кон, а крава или локомотив — все едно! А може пък и да не обичам да рисувам. Защо тогава да рисувам. Знаете ли, Владимир Иванович, има една такава картина, казва се „Пак двойка“? Всички казват хубава, прекрасна. Ами ако аз искам да видя друга картина, например „Пак шестица“? Има ли такава картина?

— Няма такава картина — каза Владимир Иванович.

— Виждате ли! — зарадва се Костя. — Сами казвате — няма. Защо ми е тогава рисуването, щом дори на художниците не им се удава винаги рисуването? Пък аз не съм художник.

— Не си художник — съгласи се Владимир Иванович. — Е, а какво обичаш?

— Татко — каза Костя.

Класът дружно се разсмя! Най-последе дочакаха. Костя обичал татко си! Да пукнеш от смях.

— И мама — подсказа Алик.

— И баба — добави Дутов и се разсмя басово.

— Още? — попита Владимир Иванович, сякаш не забелязваше шума.

На Костя му се стори, че има нещо обидно в смеха на класа. Татко си той наистина обича. Какво смешно има тука? Костя огледа сърдито класа.

— И сладоледа също — каза той, внезапно обидил се на Владимир Иванович.

— Още?

— Северното сияние! — натърти Костя.

— И дядо — отново басово каза Дутов.

— Сега ще те изгоня, Дутов — каза Владимир Иванович. — Ние говорим сериозно. Нали така, Костя?

— Така — сърдито отвърна Костя.

Дутов веднага се сгуши и проговори с необичайно тънък глас:

— Владимир Иванович няма вече.

Учителят стана и походи малко пред дъската, докато децата утихнат.

— Честна дума... — повтори Дутов.

— Чувам, Дутов — каза Владимир Иванович. — Седни, Костя. Малко време остана. Ще се постарая да отговоря на въпросите ти. Разбира се, ако каза това, което мислиш.

Владимир Иванович погледна Костя много внимателно. И, който знае защо, Костя изведнъж почувствува неловкост — не за себе си, а за Владимир Иванович, който, вместо да изгони Костя от клас, се кани да отговаря на такива глупави въпроси за зайчета, коне или за несъществуващата картина „Пак шестица“. Всичко, което каза Костя, само наполовина беше истина. Той не обичаше ботаниката, защото не му харесваше Елизавета Максимовна. Не обичаше да рисува — нямаше търпение. Но никой не го заставяше да рисува зайчета. Просто със зайчетата излизаше по-свързано. И картината „Пак двойка“ му харесваше. „Пак петица“ излизаше по-смешно и по-интересно. И Костя вече съжаляваше, че се забърка в тази история. И още повече съжаляваше, че не си научи по литература. По-добре да не беше научил по география.

— Знаете ли, деца — започна Владимир Иванович, — по-рано хората са имали опашки? Наистина това не са били хора, те само се готвели да станат хора. Тогава не умеели още да говорят. Дори ходели на четири крака и рядко само заставали на задните си крака. Но постепенно бъдещите хора започнали да се изправят. Ръцете им

ставали все по-свободни. И ето, накрая, някой от тях взел в ръка пръчка. Той я повъртял и хвърлил, защото не знаел какво да прави с нея. След това пръчка взел втори, трети, стотен... А сто и първият, вместо да избяга от хищника, взел, че го цапнал с пръчката по главата. Той бил вече почти човек, защото имал истински ръце. След това в ръцете на човека се появил камъкът и първата брадва. И се оказало, че колкото повече работели ръцете, толкова по-умна ставала главата. А колкото по-умна ставала главата, толкова повече работа се намирала за ръцете. И веднага нечий ръце направили нещо, сякаш ненужно и съвсем безполезно — рисунка. А главата, както преди, не давала на ръцете покой. Тя изнамерила книгите: отначало каменни, после ръкописни, накрая печатни. В книгите записвали забавни истории и научни открития, описания на пътешествия и начини за лекуване на болести. Но най-важното — без книгите хората бързо биха забравили наученото през хилядолетията. Зер не може всичко да се помни! Без книгите нямаше да има кино, ни радио, нито даже сладолед, който така обича Костя Шмел. Рецептата за приготвяне на сладолед щеше да се забрави бързо, двеста години са напълно достатъчни за това. На тебе, Костя, не ти харесва да правиш онова, което не обичаш. Разбира се, всеки нещо не обича. Един не обича аритметиката и за него две по две е осем. Друг не обича ботаниката и е уверен, че дините растат на дърво. Трети не обича да чете и затова знае само петдесет думи и тридесет от тях са ругателни... Естествено, и така може да се живее. Но ми се струва, че под дрехата на такъв човек е скрита малка опашка. И всеки път, когато захвърля книгата, когато отказва да отиде на театър или музей, опашката му пораста малко. А така може да стигне дотам, че в ръцете му отначало да се появи пръчка, а след това да запълзи на четири.

— Ах, Владимир Иванович — не издържа Мила Орловска. — Видях веднъж как се биеха пияни. Аз веднага минах на другата страна. Тъкмо се биеха с бастуни...

Звънецът удари и попречи на Мила да завърши. Тя излезе в коридора да продължи. Костя остана в клас.

Владимир Иванович поглеждаше Костя и събираше тетрадките от масата.

— Владимир Иванович, пишете ми двойка — мрачно каза Костя.

— Вече ти написах.

— Наистина ли? — попита Костя обнадежден.

— Наистина. А за какво се радваш?

— Не зная — въздъхна Костя. — Такъв ми е характерът. Ако ми прощават, винаги се обиждам.

— Добре — каза Владимир Иванович. — Няма никога да ти прощавам.

Вратата на стаята се пооткрехна и се показа главата на Дутов.

— Извинете, Владимир Иванович — с умоляващ глас произнесе главата.

Владимир Иванович махна с ръка и главата погледна уплашено и изчезна.

— А за литературата аз нарочно... — каза Костя развеселен. — Сам не зная дали ми харесва. Аз обичам да чета книжки.

— За шпиони — уточни Владимир Иванович.

— Откъде знаете?! Мила Орловска ви е казала! — възмути се Костя.

— Не, не е Орловска. Ти по-добре ми обясни какво е това Северно сияние.

— И аз не зная — каза Костя. — Татко ми писа, че е много красиво. А щом на татко харесва, и на мене ще хареса. А щом зная, че би ми харесало, то, все едно, че вече ми харесва. Така ли е, Владимир Иванович?

Учителят кимна и Костя изведнъж си помисли, че все пак е по-добре да дружиш с Владимир Иванович, отколкото да се караш. И още нещо Костя разбра, че Владимир Иванович няма да се разсърди, за каквото и да го попиташ. А щом може да се пита, ще може и да се мълчи. Само че нека мълчи, който иска, само не и Костя.

— Владимир Иванович, а истина ли е, че има планета, на която хората са направени от газ?

— Възможно е — съгласи се Владимир Иванович.

— А има ли хора от кефир^[1]?

— Виждаш ли... — Владимир Иванович се замисли. — Как да ти обясня?... Да допуснем така: в гората пораснала елхичка...

— Какво? — Костя облещи очи. — Каква елхичка?

— Благодаря, аз вече обядвах — вежливо каза Владимир Иванович, взе папката си и излезе от класа.

Костя постоя малко с отворена уста, след това изскочи в коридора. Владимир Иванович беше далече, почти до учителската стая, където го очакваше Дутов, за да му се извини още веднъж.

---

[1] Кефир — гъсто питие от ферментирало мляко. ↑

ЗА СКИТЕ

В неделите ми се спеше ужасно. С мене винаги се случва така: когато не трябва да ставам, събуждам се дори в пет часа, а когато трябва — не мога да стана. Зинаида ме събуди в осем часа. Аз казах „ей сегичка“, за минутка затворих очи и веднага ги отворих. Но през това време се изминали петнайсет минути. После аз още мъничко поспях седешком, като си обувах обувката. След това — в банята. Аз пуснах чешмата, та да мисли Зинаида, че се мия, и поспях още десетина минути.

— Колко си щастлив — каза Зинаида. — Отиваш на ски. А аз трябва да зубря тази проклета математика.

— Ти си щастливата — казах аз. — Може да спиш, колкото си искаш.

— Щом не искаш, не ходи, никой не те кара насила.

— Ти пък не зубри — отговорих аз. — Щом математиката е толкова проклета, и тебе никой не те кара насила. И изобщо да се зубри е вредно. Старай се да разбираш. Ясно?

Със Зинаида си поговорихме още десетина минути. Но за това няма да разказвам. Всяка сутрин с нея се караме. Мама казва, че това е вместо утринна гимнастика. И наистина, престана да ми се спи.

Когато наминах да взема Борка, те всички седяха на масата и пиеха чай. Аз казах „здравейте“. Борковият баща ме погледна и се усмихна.

— За тебе от милицията са идвали — каза той.

— Откъде знаете?

— Така на, знам. Защо вършиш безобразия?

— Какви безобразия?

— Съседът се оплаквал. Смейеш се?

— Какво от това, не бива ли да се смея?

— А ти какво мислиш? Днеска се смееш, пък утре може и да пееш?

— Може и да пея.

— А след това ще поискаш и да танцуваш?

— Ще поискам — казах аз, — и ще танцувам. Може „Лебедово езеро“ или някакво там танго.

Всички се засмяха. А Борка дори се задави с чая. Борковата майка каза:

— Костя, откъде имаш такъв език? Дори когато казваш истината, излиза като напук.

Аз отговорих:

— Лельо Вера, аз винаги говоря истината. Ама не им харесва.

— На кого?

— На всички хора.

— Чудесно! — каза Борковият баща. — Браво! Ето за това ми се харесваш, Костя. За истината. На тебе трябва да ти построят кула — страшно висока. Ти ще стоиш горе и ще говориш истината. На всички хора. Това, разбира се, няма да им хареса. Но да те стигнат — не могат. По неволя ще трябва да те слушат. И постепенно всички ще станат много добри.

— А трябва ли да се лъже? — попитах аз.

— Защо да се лъже? Но от приказки само полза няма. Трябва да се върши нещо.

— Как да го върша?

— С ръцете. С главата. А не само с приказки. Харесват ли ти се мръсотиите по улицата?

— Какви мръсотиите?

— Угарки, книжки... Всякакъв боклук.

— Защо да ми се харесват угарките?

— Ясно — не ти се харесват. Но все пак ги хвърлят. Вървят и хвърлят. А ти сигурно ще ходиш след такива и ще им говориш истината: лоши хора сте, едни такива никакви, защо боклучите? А те продължават да боклучат. Но на сутринта улицата е пак чиста.

— Голяма работа — казах аз, — метачът я е измел — и толкова.

— Вярно. Така че от кое има по-голяма полза — от метлата или от твоята истина?

Аз казах:

— Вие не сравнявайте тия работи. И изобщо закъсняваме за влака. Да вървим, Борка!

Пристигнахме на Финландската гара десет минути преди тръгването на влака. До четвъртия вагон стояха Владимир Иванович и Лина Лвовна.

— Хайде, по-скоро се качвайте — каза Владимир Иванович. — Има места. Всички наши се събраха.

Аз погледнах табелката на вагона. Там с едри букви беше написано: детски. Казах:

— Аз в детски няма да пътувам. Ще отида в друг.

— Ще те смачкат от блъскане. Виж колко народ има.

— Нека ме смачкат.

— Ех, Костя — каза Лина Лвовна. — Тука всички ученици пътуват. Не можеш, без да измислиш нещо.

Аз казах:

— Аз с тях и до Владивосток ще пътувам. Само, че не в детски.

— Е, добре — каза Владимир Иванович. — Нека го поблъскат. За него е полезно.

Изведнъж Борка каза:

— Аз също ще отида с Костя.

Владимир Иванович го погледна и се усмихна:

— Браво, Таланов!

Вмъкнахме се в съседния вагон. Ние стояхме в преддверието и мислехме, че никой вече не може да влезе. Но после натиснаха отвън и се качиха двайсетина души, всички със ски. В джоба ми имаше два сандвича със салам. Аз просто чувствах как се сплескаха и станаха тънки като палачинки. Сигурно и аз самият станах като палачинка, само че не можех да се видя. Но след това отново натиснаха и отново влязоха двайсет души. И така до тръгването все натискаха и все се качваха и аз не можех да разбера къде се побираха тия хора.

Ние с Борка през целия път мълчахме. Опитайте се да разговаряхте, когато всичките ви черва са пресовани. Аз все си мислех защо Владимир Иванович каза на Борка „браво“, а на мене — не. Нали ние пътувахме в един и същи вагон.

В Кавголово всички слязохме. От нашите бяха дошли почти всички. Но някои нямаха ски и Владимир Иванович ни поведе към базата при свой познат. След това ни изведе на голям хълм.

— Този хълм — каза Владимир Иванович — се нарича „Семеен“. Тука могат да се пързаят дори баби и дядовци.

Аз погледнах надолу. Само за бабички! Стръмен хълм, много народ. И всички се пързаят, както дойде.

Пръв се спусна Владимир Иванович. Ските му са тежки и дебели. Биндунгите — железни. На токовете има големи пружини. С такива ски и аз бих се спуснал. Владимир Иванович каза, че те са специално за планини — слаломни. А той караше добре, дори красиво завиваше. Спря се долу и ни помахаше с щеката.

— Хайде сега вие, деца! — каза Лина Лвовна.

Аз пак погледнах надолу. Владимир Иванович беше малък като буболечка.

— Лина Лвовна — казах аз, — дайте ни пример. Защото вие сте ни дружинна ръководителка. Сигурно много хубаво се пързаяте.

— Аз ли — засмя се Лина Лвовна. — Аз — много хубаво?

Лина Лвовна се отблъсна с щеките и тръгна. Тя се попързая малко и кой знае защо, започна да сяда. Спускаше се все по-бързо и въпреки това присядаше. След това — бух! Като че бомба експлодира. Снегът полетя на всички страни, а Лина Лвовна я няма. Ние мислехме, че е потънала. Но тя изведнъж се вдигна. Оказа се, че е била засипана със сняг.

След това продължи по-нататък и пак започна да сяда. Стана ми смешно. Защо сяда? Да стои изправена. Най-после Лина Лвовна се спря при Владимир Иванович.

Тогава се спуснах аз.

Здравата се бях засилил — чак шапката ми хвъркна. Но се крепях и само на височинните присядах. Аз не съм като Лина Лвовна. Изведнъж някой отстрани викна:

— Писта! Писта!

Аз погледнах и виждам: някакъв чичко лети право към мене. Лети като реактивен: разкراчил крака, а на коленете панталоните му трептят от вятъра. Изглежда, като че краката му треперят от страх.

Аз крещя:

— Завивай! Завивай!

А той:

— Не мога.

Виждам — право към мене лети. Ей сега ще ме ръгне със ските в хълбока. Изведнъж и моите колене започнаха да се прегъват. Аз искам да ги изправа, а те се прегъват. Сам не зная защо. И започнах да сядам — не нарочно, а от само себе си. Сядах, сядах и — бух! — в снега. А чичкото със своите ски се натъкна на моите. Олюля се, замахна с ръце, но устоя. Само вирна единия си крак заедно със ската. Понесе се нататък, изхвърча на високо, пак вдигна крак и пропадна. Къде се дяна след това — не зная. Може би се понесе направо за Москва.

При мене дойдоха Владимир Иванович и Лина Лвовна. Лина Лвовна дори си беше махнала ските, за да стигне по-бързо. А аз лежа.

— Костя, какво ти е?

— Нищо — отговарям. — Тука луди се пързаят. Не видяхте ли как едва не го съборих?

Лина Лвовна изведнъж се развесели.

— Според мене, беше обратното.

Владимир Иванович замахна на децата и завика:

— Стойте, не се спускайте!

Ние се изкачихме горе. А децата се превиват от смях. Като че им е много приятно, дето едва не ме убиха.

— Да идем на друг хълм — каза Владимир Иванович. — Че тука ги има много такива смелчаци: върху ските са като крава на лед, а се катерят на най-високия хълм. Сам ще се пребие и другите ще осакати.

Владимир Иванович ни заведе на друг хълм. Той беше по-малък и ние започнахме да се пързаяме кой как може. Владимир Иванович набучи клонки по стръмното и започна да се пързая между тях.

Ние с Борка се изкачихме на самия връх. И Вика се изкачи с нас. Изобщо тя все след Борка тича. А той ходи при нея да си готвят уроците. При мене идва рядко. А всички в класа мислят, че ние сме приятели. Да река, и пет пари няма да давам за Борка. Само не ми харесва, че той ходи при нея.

Горе стояха някакви момчета. Те бяха съвсем млади, но с бради. Не се пързаяха, а просто стоят с щеки под мишница и пушат. Стоят, стоят, направят две-три крачки и пак застанат. Техните ски бяха като на Владимир Иванович, с пружини. Но не се пързаяха между клончетата. Изобщо не зная за какво стояха там. Наистина, те се пързаяха по-малко, но някак си особено. Изплюе един цигара, спусне

се на две крачки, застърже със ските по снега и се спре. А после се върне назад и отново започва да пуши.

Един от тях видя Вика и каза:

— Хубаво гадже!

Вика беше с панталони и син пуловер. Тя се изчерви и нищо не каза. А Борка се намръщи. Тогава той пак каза:

— Деца, не ми се мотайте в краката, не ми пречете да мисля.

Аз казах:

— Ние не пречим.

Той ме погледна и изплю цигарата.

— Не ме карай да си свалям пенснето — каза той. — Страшен съм, като се ядосам.

Вторият се заусмихва и също изплю цигарата.

Вика ме задърпа и прошепна:

— Да вървим, Костя, не се захващай.

Но аз не исках да си отивам. Не можех да разбера какво искат. Този хълм да не е техни? И Борка също нищо не разбираше. Изобщо те бяха като сомнамбули, макар че не бяха пияни.

Ние се хванахме за ръце и се спуснахме по-надолу. Само че първо казах на тоя, брадатия, да не стои, а да се пързая, иначе ще му настине брадата. Така си и останаха горе.

Ние много време се пързяхме, около три часа. След това Владимир Иванович направи вратички и ние започнахме да се пързаяме по другия склон. Гледахме на часовника — кой по-бързо. Накрая дори Лина Лвовна мина през вратичките и не падна.

Беше вече почнало да се мръква, когато дойдохме в базата. Свалихме ските и изведнъж на всички ни се прияде. Владимир Иванович донесе една кофа вряла вода и канчета. Даде на всеки по две кубчета супа. А всичкото ядене, което имахме, сложихме закуп върху масата. Всеки вземаше и ядеше, каквото си иска. Всички бяхме уморени, но весели. Съвсем различно беше, отколкото в града. Кой знае защо, всички станахме ужасно любезни. Казвахме: „моля, вземете“, „моля, предайте“. А когато Лина Лвовна ни изкомандува да мием съдовете, всички се спуснахме като побъркани.

Аз също изтичах и измих две канчета. Ако ме беше видяла Зинаида, сигурно щеше да припадне.

— Вие все пак сте добри деца, задружни — каза Владимир Иванович.

— Защо?

Владимир Иванович посочи към масата. Там беше останал сандвич с хайвер.

— Чий е?

— Аз го донесох — каза Лена Никифорова.

— Защо не го изяде?

— Не зная. Беше само един.

— А ти? А ти? — Владимир Иванович започна да пита поред.

Някои казваха, че не обичат хайвер, други — защото беше само един, трети — че не са го забелязали.

— Аз го бях сложил най-отгоре — каза Владимир Иванович.

Не зная защо, но на всички беше много приятно, че никой не е изял този сандвич. И на мене ми хареса това, макар че не мога да обясня защо.

По пътя за гарата ние пяхме.

Само че нямахме късмет. Или може би имахме. Кой знае. Не дойде мотрисата, а някакъв стар влак. Вагоните му бяха малки и с печка. Ние едва се покачихме на високите стъпала.

Нямаше много хора. И тука ни провървя. Собствено, отначало пак нямахме късмет, но затова пък после беше чудесно.

Ние седяхме по средата. В единия ъгъл беше печката, а в другия — някакви момчета. Единият от тях — здравеняк момък — се промъкна до печката и започна да си грее ръцете. Още когато минаваше, аз забелязах, че на вид е много неприятен: малък нос, кръгло и мазно лице, като баница. А и вървеше някак противно —

малко накриво, като приклякваше и все се извиняваше: „пр-р-сс-тете, пр-р-сс-тете“.

Той погря ръцете си и се върна при другарите си.

След минутка нещо взе да ме щипе в носа и аз кихнах.

— Наздраве! — каза Владимир Иванович и изведнъж сам кихна.

— Наздраве! — отговорих аз и пак кихнах.

След това започнаха да кихат нашите и останалите, които пътуваха във вагона.

Отначало беше смешно, но после започнахме да кашляме. В гърлото страшно ни дразнеше нещо. Не преставахме да кашляме. Аз така кашлях, че дори се превивах на две. И кръгове ми се явиха пред очите.

С нас пътуваха студенти и носеха китара. Отначало ни се смееха, а после и те се разкашляха. В целия вагон се кихаше и кашляше и невъзможно беше да се спре това. Пък и на очите здравата щипеше. И никой нищо не разбираше.

Изведнъж един от студентите се приближи до печката и завика:

— Деца, той е сипал пипер върху печката.

Щом той каза това, Лина Лвовна скочи от мястото си и изтича към този момък.

— Мерзавец! — извика тя. — Не виждаш ли, че тука деца пътуват?!

Другарите му се струпаха накуп. А Лина Лвовна стоеше пред тях, свила юмруци, и кашляше. Владимир Иванович стана и се приближи. Ние също искахме да се доближим, но Владимир Иванович ни каза да си седим на местата.

— Тихо, мило дете, не бива ли да се пошегуваме? — каза онзи с кръглата муцуна.

Изведнъж всички във вагона закрещяха:

— Намерил с какво да се шегува!

— Да го предадем на милицията!

— Петнайсет дни!

Студентите се развикаха, че трябва да го изхвърлим през прозореца. Те даже тръгнаха да го изхвърлят. Но Владимир Иванович ги спря.

— Много ви трябва заради такъв гад да лежите в затвора. А че той е гад, е ясно — каза Владимир Иванович.

В този момент се доближи някакво старче с кошница. Той все още кашляше.

— Знаете ли, граждани... кхе-кхе. Това, разбира се, е хубаво — петнайсет дни... кхе... модерно е. А когато аз бях по-млад... кхе... нас за такива работи ни биеха. Да вземем да го натупаме, а?

— Ура! — закрещяха студентите. — Да се натупа! Да вдигнем на ръце дядото!

Отдалеко чак видях как побледня този момък.

— Граждани... — каза той дрезгаво. — Граждани... Какво сте... За такова нещо... Ще уб-би-вам.

Но не го оставиха да убива. Събра се целият вагон. Измъкнаха го от ъгъла и го простряха на пейката. Ох, как виеше този момък. От яд дори скамейката хапеше. Той се извиваше и гърчеше като парализиран. Но десетина души го държеха.

Студентът с китарата взе каиш.

— Момичета — каза старчето. — Идете на другия край. Ние по голо ще го бием. Хайде, студенте, по голо.

Момъкът пак зави и се задърпа.

Лина Лвовна дойде при нас. От смях чак сълзи се показаха на очите ѝ. Само че тя напразно гледаше настрана. Ние на скамейките се покатерихме и пак нищо не можахме да видим. Бяха го наобиколили от всички страни. Затова пък се чуваше как му удариха двайсет и пет. Старчето каза, че това е нормата — двайсет и пет.

Когато пуснаха момъка, той пак зави и се хвърли върху първия, който му попадна. Отблъснаха го. Тогава той се обърна и като придържаше панталоните си, избяга на платформата. Избягаха и неговите приятелчета. Не ги видяхме повече.

А целият вагон се смя чак до Ленинград.

Много съжалявахме, че не ни позволиха. Ние щяхме да го набием не по-лошо от студентите.

Този ден тъй не ни се искаше да се разделим, че отидохме пеша до Невски и едва тогава се качихме на девятката.

ЗЕМЯ — НЕБЕ — ЗЕМЯ

Тази вечер шести „г“ не искаше да се разотива.

Учениците вървяха по Литейна към Невски. Те не бяха толкова много — един клас, но отдалече изглеждаше, че върви цяло училище. Задните се обаждаха на предните. Предните, без да чуят, им отговаряха, защото сега беше все едно — говориш ли, пееш ли или просто викаш. Важното бе всички да видят, че това са те, че са скиори и се връщат оттам, където скачат от трамплини и заемат първите места в скиорските състезания.

Децата вървяха по булеварда и им се струваше, че минувачите гледат на тях като на победители — с учудване и завист.

А минувачите ги гледаха различно.

Някои още отдалече заобикаляха шумната група и се мръщеа. В погледите им имаше предпазливост, а в движенията — припряност. Те се бояха от хулигани.

Други се усмихваха, но също ги заобикаляха. Те не искаха да им пречат. Разбираха, че не всеки ден на човек му се иска да пее и вика и значи за това си има причина.

Близо до улица Некрасов на Вика й се развърза ремъкът, скрепяващ ските. Тя се спря и като седна на стъпалата на един вход, започна да завързва ремъка. Заледен, втвърден, той беше като тел. Вика остана само минута-две, но за това време класът беше отминал далече. Шести „г“ беше равнодушен към изоставащите.

Шести „г“ се стремеше напред и не забеляза още една загуба. Но Вика забеляза. Забеляза и затова се наведе още по-ниско и някое време усърдно се занимаваше с вече завързания ремък. Отначало тя го направи просто така, без сама да знае защо. После ѝ стана приятно, че Борка тъпче до нея, мълчи, но не си отива. После ѝ стана смешно, че той сумти като Дутов, и вдигна глава.

Смешно ѝ беше, а каза сърдито:

— Защо стоиш, помогни.

— Какво да помагам?

— Ремъкът ми се развърза.

— Дай да го завържа.

— И сама ще го завържа — сърдито отговори Вика и изведнъж се разсмя.

Борка я гледаше и не можеше да разбере защо се смее: нито е казал, нито е направил нето смешно. Той просто искаше да ѝ помогне, той всичко вършеше правилно. А Вика — наопаки: помоли да ѝ помогне, а не даде ските. Тя вършеше всичко неправилно, пък Борка се чувствуваше глупав и малък. Много е неприятно да се чувствуваш глупав. Всеки друг на негово място щеше да я плесне веднъж-дваж по врата и да си отиде като победител — друг път няма да се смее. Но

Борка не я плесна и не си отиде. Той потъпка на едно място, пооправи шапката си и също се засмя.

— Ох, не мога вече! — простена Вика, като скочи на крака.

Вика огледа Борка и наново прихна. А Борка в отговор добросъвестно се усмихваше, макар да беше най-добре да я плесне по врата.

После те се умълчаха и тръгнаха заедно по булеварда. Далече пред тях светеше ъгълът на Невски и Литейна. Светлините се катереха по небето, след това падаха надолу и вкупом, като се притискаха и гонеха едни други, се устремяваха вляво и вдясно от кръстовището. Над покривите плуваха червени кръгове, сини букви. Те светваха и угасваха или просто светеха, без да мигат. През снежната пелена не се виждаха нито къщите, нито автомобилите, които даваха тази светлина. Там имаше само светлинки. И автомобилите, които настигаха и отминаваха децата, се стремяха нататък, сякаш за да пламнат и изгорят в този фойерверк.

За всичко беше виновен снегът. Ако не беше снегът, светлинките щяха да пълзят по стените на кино „Титан“, трайно щяха да стоят на покривите и да пресичат кръстовището само върху автомобилите. Но снегът валеше. Разбунтувалите се светлинки блуждаеха самички без опора. И когато Вика помисли за това, изведнъж ѝ стана леко и радостно. Вика не разбра веднага какво се е случило. Защо и откъде я споходи тази радост. Тя никак не можеше да си спомни една дума — много красива и много позната. Тази дума беше на върха на езика ѝ, но ѝ попречи Борка, на когото омръзна да върви мълчешком.

— Вика — попита той, — искаш ли да ядеш? Аз искам.

— Ах, каква съм глупачка — прошепна Вика.

Борка я загледа учудено. Днес той не разбираше Вика и, естествено, не можеше да се досети, че тя си спомни най-после тази важна дума. Вика гледеше с широко отворени очи далече пред себе си, там дето пламваха и угасваха светлините на рекламите, дето валеше сняг и белите кълба на уличните лампи удобно като котки спяха по върховете на стълбовете. И кой знае защо, от всичко това излезе, че тя ще стане артистка.

За пръв път, неочаквано за самата нея, Вика си помисли за това нещо. Но само след миг ѝ се струваше, че го е знаела цял живот. А след още един миг Вика с учудване разглеждаше своето отражение в

тъмната витрина. Там зад стъклото, без да изостава от нея нито крачка, вървеше стройна скиорка с шапка, обточена с пухкав сняг. Тя гледаше Вика внимателно и малко загадъчно и Вика съвсем не би се учудила, ако витрината изведнъж светнеше като екран и се чуеше музика.

— Боря — попита Вика, — как мислиш, на кого приличам?

— Ти?

— Разбира се, че аз — нетърпеливо каза Вика. — Нали за себе си питам. На кого приличам?

— На майка си вероятно — учудено отговори Борка. — А може и на баща си. Него не съм виждал. Нима не знаеш на кого приличаш?

— Аз за друго те питам.

— За какво друго?

Господи, колко глупави са момчетата. Те нищичко не разбират. Даже Борка Таланов, най-добрият от класа, който... Който съвсем не е най-добър! Той сигурно е най-лошият. Той е най-омразният.

Вика поглежда Борка презрително (като артистка). Друг би умрял на място от такъв поглед. Но Борка си е Борка. Той не бие момичетата по врата и не умее да умира от погледи. Той просто беше малко смутен и не можеше да разбере Вика.

— За какво питаш? — повтори той.

Вика подритна попаднало й парче лед.

— За нищо.

— А на кого приличаш?

Вика не отговори.

Тъкмо сега му беше времето да я плесне по врата, защото има неща, които не бива да търпиш даже от тези, които ти харесват. Но Борка не направи това. И много хубаво, че не го направи, защото по дългия път до дома го чакаше награда: награда, за която може само да мечтае едно момче, на което се харесва някое момиче.

Но сега те мълчаливо стояха пред витрината на „Гастронома“, където в студената синя светлина мръзнеха дървени колбаси, а дървени прасета държеха подноси с купчини дървени кренвирши. Прасетата имаха такъв вид, сякаш им беше приятно, че и те скоро ще се превърнат в салам и кренвирши.

— Смешни прасета — каза Борка.

— На тебе приличат — отрязва Вика.

Борка пак не плесна Вика по врата. Той стоеше и мълчеше и докато обмисляше какво още да каже, Вика премина към следващата витрина. Борка застана до нея. Много му се искаше да измисли нещо смешно, но нищо не му идваше на ум. Наистина, той не беше задължен да говори, защото Вика също мълчеше. Но тази вечер така се получи, че Борка излизаше във всичко виновен.

Зад витрината до касата стоеше дебела леличка с табла. Тя беззвучно мърдаше устни, сигурно уговаряше хората да си купуват пирожки. Но никой не вземаше. Тогава леличката взе от таблата една пирожка и започна да я яде, като гледаше сърдито купувачите.

Борка преглътна и погледна Вика под око. Лицето ѝ беше замислено и строго.

— Вика, хайде да си купим пирожки.

— Не искам — отговори Вика с гласа на Снежната кралица.

— С месо!

Вика сви рамене. Имаше такъв вид, като че Борка беше изрекъл ужасна глупост. И гласът ѝ беше един такъв, сякаш никога не е яла пирожки с месо. Борка се изчерви без причина. Ако знаеше, че Вика е актриса, може би щеше да ѝ предложи шоколадова торта или килограм халва. Но Борка за нищо не се досещаше. Той имаше пари само за три пирожки. Харесваше Вика и много му се ядеше. И Борка се разбунтува. В тази минута той можеше да вдигне във въздуха град, дори да нагруби милиционер. Никога Борка не се беше чувствувал толкова зъл и решителен. Той каза:

— Тогава аз сам ще си купя.

И вратата на магазина се хлопна след Борка.

Вика се обърна и тръгна по Невски. Сега — самотна и напусната — тя още повече се чувствуваше актриса. Снегът по веждите ѝ се спускаше, топеше, по бузите ѝ течеха снежни сълзи и изведнъж истински ѝ се доплака.

Отзад се чу топуркане. С пирожки в едната ръка и ски в другата разкаяният Борка догонваше Вика.

— На, яж.

Спокойствие и презрение. Не — хладно спокойствие и ледено презрение! Бавно, плавно обръщане главата вдясно. Поглед на Снежната кралица. И глас от Страната на вечния мраз.

— Яж сам.

Борка и до този момент не разбира, че предлага пирожки на актриса. Той пак е добродушен и много предан. Не го плашат ледени погледи и презрение. Той харесва Вика. Всичко, което върши, е много просто: пирожките се ядат, докато са топли.

— Яж, топли са.

От пирожките се вдига пара. Вика усеща миризмата на маслено, малко недоизпечено тесто. То сигурно е меко и топло. Такива пирожки могат да се лапнат на два пъти.

— Яж сам, остави ме на мира — говори Вика и едва не плаче.

— Аз вече ядох.

Ах, виж ти! Той вече е ял! И Вика отново говори с гласа на кралица:

— Колко?

— Три парчета — нахално лъже Борка. — Три на тебе, три на мене.

— Добре — съгласява се Вика. — Ще изям една.

— Изяж всичките, за да бъде поравно.

Но Вика иска още малко да пострада.

— Най-много още една — строго казва тя. — Нека бъдат на тебе четири, а на мене — две.

— Добре, нека са четири — отстъпва Борка.

Борковата пирожка мигновено изчезва. А Вика яде бавно — наслаждава се на своето благородство и кралска щедрост: Борка е изял четири парчета, а тя — две. Откъде да знае, че Борка е имал пари само за три пирожки.

Дъвчейки, те пресякоха Невски. И ето светлинките остават вече назад. Пирожките са изядени. И предишните мисли завладяха Вика. Исква й се да поприказва за своя бъдещ актьорски живот, но глупавият Борка нищо не разбира. Някога ще съжaliaва за това. Някога... Но Вика иска сега. Вика върви и мислено си представя такъв разговор:

— Боря, аз реших да стана артистка.

— Ах, Вика, наистина ли?

— Разбира се.

— Ах, Вика, чудесно!

— Може би певица...

— Ах, Вика...

— Или по-добре — в киното.

— Ах, Вика...

— Или може би в театъра.

— Ах, Вика, ами аз?

— Ти? Ти ще ме гледаш по телевизора — хладно ще каже Вика и ще поемат в различни посоки.

Така мислеше Вика. Най-после ѝ омръзна да разговаря сама със себе си и съобщи на Борис:

— Боря, аз сигурно ще стана актриса.

— Актриса? — попита простодушният Борка. — А ще те приемат ли?

Вика погледна Борис с присвити очи.

— Кого да приемат?

— Тебе — поясни Борка. — Нали там приемат само способните.

— Махай се оттука — каза Вика.

Борка се смая. Той съвсем не можеше да проумее защо днес всичко е против него. Какво ѝ е на Вика? Нима ѝ е казал нещо обидно? Или може би сега и неспособните вземат за актьори? Как да разбереш момичетата?

Въпреки всичко Борка не си отива. И да я чукне по врата не иска. Такъв чудак е Борис Таланов!

Той върви до Вика и колкото да е неприятно това на нас, опитва се да разговаря с нея.

— Вика, виж, идва чайка.

— Вика, Владимир Иванович много хубаво се пързала. Нали?

— Вика...

А Вика мълчи като електрически стълб.

Мълчанието потиска Борис. Иска да се разсърди, а не може, защото той си е такъв. Минават покрай някаква ограда и Борка надниква през вратичката. От купчина тухли го гледат, без да мигат, две жълти светлилки.

— Вика! Котка!

Вика се спира. Котката не е Таланов, на котката може да хвърли поглед.

Жълтите светлилки се спират на Вика.

— Писанка — ласкаво ѝ говори Вика. — Мац-мац-мац... — в гласа ѝ има толкова нежност, че не е трудно да се разбере колко ѝ е помила котката от Таланов. Но Борката все още не разбира.

— Искаш ли да ти я хвана?

Вика свива рамене.

Борка полетява към купчината тухли. Жълтите светлилки изчезват. Борка се оглежда и вижда стърчаща релса. Тя се издига някъде в небето. Борка вдига глава нагоре. Релсата се оказва подпора на кран. Кранът е толкова голям, че отблизо не се забелязва.

— Покатерила се е на крана — казва Борка.

— Не е смешно — отвърща Вика.

Борка мисли няколко секунди и изведнъж му хрумва блестяща мисъл. Той си спомня как те с Вика тръгнаха от гарата и как Вика през целия път се сърдеше. Как тя не искаше да разговаря с Борка. Превземаше се и се държеше отвратително. И кой знае защо, от всичко това излизаше, че Борка трябва да се покатери на крана. Би могло, разбира се, и на земята да се измисли нещо. Но тука вече нищо не можеш да направиш. Някои например, ако ги гледат момичета, ходят по гладка стена, като мухи. А пък кранът има стълба.

— Вика, ще се покатеря на крана — викна Борка.

— Не е остроумно — отговори Вика.

„Не е остроумно ли? Прекрасно.“ Борка слага крак на стълбата и бързо се изкачва на площадката, където е разположена кабината. Сега той е на височината на трети етаж. Оттук прекрасно се вижда какво става зад прозорците на отсрещната къща. В една стая вечерят под син абажур, във втора — под оранжев, в трета — гледат телевизор. Те не знаят, че ги гледат. На Борка му става весело.

— Боря, слизай.

Вика стои под крана. Борка смътно вижда как се белее лицето ѝ. Вика е вдигнала нагоре глава и го гледа. Тъкмо сега му е времето да плюне от високо върху нея. Но Борка не обича такива неща. Нали вече казахме, че той е особен човек.

Като мести ръце по заснежените напречници, той се катери все по-нагоре по желязната решетка. Мъчи се да гледа само нагоре и неочаквано забелязва, че улицата се е преместила съвсем близо. Тя е точно под краката му. Борка стои на горната площадка, като се държи с ръце за перилата, и чува гласовете на минувачите. Излиза, че горе още по-добре се чува. Във всеки случай гласът на Вика долита съвсем ясно.

— Боря, слизай, моля ти се.

„Моля ти се? Прекрасно!“ Сега — на стрелата. Тука вече няма стълба. Стрелата под наклон се издига към небето. Борка пълзи по полегатите напречници. Топло му е и весело. Е, какво, Данилова? Гледай. Любувай се.

Ръката на Борка се плъзга по метала и събаря пласт сняг. Снегът пада дълго-дълго. Борис го проследява и изведнъж неочаквано осъзнава, че от него до земята е точно толкова, колкото пада снегът. И ужасен, Борка с цялото си тяло усеща, че около него няма нищо — ни отдолу, ни отстрани, ни отгоре. Той вече не може да гледа на страна, бои се да се мръдне. Той гледа само надолу. А долу се люлее като махало малко петно — Вика.

— Боря!

На Борка се струва, че Вика крещи много силно, толкова силно, че той може да падне от такъв един вик.

— Мълчи — шепне Борка.

И тозчас започва да бие часовникът на кулата в отсрещното здание. Борка никога по-рано не го беше чувал да бие. Бам! Бам! Все по-силно, по-гръмко... Тези удари отекват в главата му. На Борка се струва, че ако часовникът не млъкне, веднага всички къщи и кранът, и всичко наоколо ще почне да се руши и да пада.

— Боря, аз се боя...

На земята се люлее Вика. Тя ходи плавно: напред-назад, напред-назад. Защо се клати тя? Борка гледа надолу с широко отворени очи. И изведнъж разбира, че Вика се люлее заедно със земята. И това значи, че кранът се люлее.

— Боря, аз ще извикам някого... Боря...

„Не бива“ — иска да каже Борка и не може. Струва му се, че ако произнесе една думичка само, веднага ще се откъсне. Но Вика и сама разбира, че не трябва. И ето гласът ѝ вече долита от първата площадка, където е кабината.

— Боря... Боря, не мълчи. Защо мълчиш?...

Сега гласът на Вика е по-близо и това вдъхва на Борка храброст. Бавно премества ръка по пречката. Също така бавно протяга крак. Сега той е няколко сантиметра по-ниско. Отново ръка, отново крак...

Долу улицата шуми безгрижно. Никой няма да види Борка. Никой не се интересува от него. До кабината тихо хленчи Вика. Тя се бои да се покатери по-високо. Сега и да слезе също се бои. Тя плаче,

вдигнала глава нагоре, и мислено се кълне никога да не бъде актриса. Никога! Само да се спусне Борка.

А Борка е вече на горната площадка. Като се старае да не гледа надолу, той внимателно напипва с подметките си напречниците на стълбата. Върху Вика се сипе сняг. И ето Борка слага крак на долната площадка. Стъпва внимателно, така както правеше това горе.

— Ти какво... — казва той с разтреперан глас. — Виждаш... аз слязох.

— Глупак — хълца Вика. — Ненормален идиот... Ще кажа на майка ти. На Елизавета Максимовна... На всички...

Борка и Вика се спущат долу. Борка напред, Вика — след него. На твърдата земя всичко изглежда по-просто: часовникът не бие гръмко, къщите не се люлеят, кранът е най-обикновен, нормален кран.

Вика вече не плаче. Ръцете на Борка все още треперят, но той нарамва ските — своите и Викините. Те излизат на улицата и вървят един до друг.

— Боря, виж пак чайка — миролюбиво казва Вика.

Борка се усмихва и кима с глава.

— Беше ли те страх?

Борка кимва. Такъв човек е той.

— Много?

— Аха.

— И мене много.

Те вървят по улиците и Вика не се оглежда вече във витрините.

Засега да ги оставим. Нека вървят. Те още дълго ще вървят заедно.

ЗА ЧАСОВЕТЕ ПО ТРУДОВО ВЪЗПИТАНИЕ

По трудово ни преподава Алексей Иванович. Той не е учител, а просто работник. Отдавна е трябвало да се пенсионира, защото е на седемдесет и две години. Но той работи повече от всички — по цял ден е в работилницата. Още като го погледнеш, ще кажеш, че не е учител, а работник. И даже по-добре, че не е учител. Защото никога не се оплаква на класния ръководител от нито един ученик. А ако някой се държи лошо, той му казва:

— Напусни, моля. Като не искаш да работиш, върви си... Няма да те наказвам. Даже бележка ще ти поставя — четворка. Само не ни пречи.

Но още никой не е напускал класа. Децата го обичат. Защото той е честен. Ако не успеем в някоя работа, той истински го изживява. По два часа ще ни показва и обяснява, докато стане. А ако някой, без да иска, счупи пила или похаби материала — няма да му каже нищо. Но ако някой лентяйствува, оскърбява се като малко дете. Честна дума, просто по лицето му личи, че се оскърбява. Като че ли никога не е виждал лентяи.

На един ученик от шести „б“ също казал за четворката. А онзи отвърнал: „Пишете!“ Алексей Иванович взел, че написал. Онзи си отишъл. Алексей Иванович никому не се оплакал. На другия ден същият ученик дошъл отново. Алексей Иванович му казал: „За бележка ли си дошъл или за работа?“ А той му казал: „За бележка“. Алексей Иванович пак му поставил четворка. Така Алексей Иванович му наслагал цял куп четворки. Онзи просто не знаел какво да прави с тези четворки. А децата престанали да разговарят с него. Тогава той казал на децата: „Изключете ме от пионерската организация“. А децата казали: „Нарочно няма да те изключим, за да те е срам да носиш пионерската връзка“. Тогава той отишъл при Алексей Иванович и го помолил да задраска четворките. Алексей Иванович казал, че не може да ги задраска току-така, но може да замени всяка бележка с изработена част. И онзи ученик трябвало да работи двойно — за

новите уроци и за старите. А децата не разговаряли с него, докато не заменил и последната четворка. Наговорили се и не го забелязвали, сякаш бил прозрачен и не се виждал. А след като заменил и последната четворка, децата го срещнали пред училището и започнали наред да се здрависват с него:

— Здравей!

— Привет!

— Добро утро!

Зарадвал се, че разговарят с него, и започнал да стиска ръцете на всички. Питат го:

— Как си?

Той отговаря:

— Горе-долу.

Казват му:

— Отдавна май не сме те виждали да идваш.

Той отговаря:

— Как тъй отдавна? Аз всеки ден идвам на училище.

А децата му казват:

— Не сме те забелязали — и започват да се питат един друг: — Ти виждал ли си го? А ти? И ти не си го виждала, нали?

И всички отговарят:

— Аз не съм го виждал.

— И аз не съм го виждала.

— Нямаше го.

— Никакъв го нямаше.

— Факт!

Така му говорили, докато той едва не заревал. После всеки му бил по един „наказателен“ заради Алексей Иванович и му простили. Сега коленете му треперят, когато получи четворка даже за извършена работа. Навярно му е неприятно да си спомня.

Мене Алексей Иванович нарича „фукльо“ заради приказките ми. А Борка — „трудяга“. Той винаги ни показва Борковите детайли — колко хубаво са направени. Алексей Иванович много обича Борка заради неговите приемници. Той казва, че от Борка ще излезе истински механик от висш разред. Аз попитах Алексей Иванович какво ще излезе от мене.

— Засега не се знае какво ще излезе от тебе — каза Алексей Иванович.

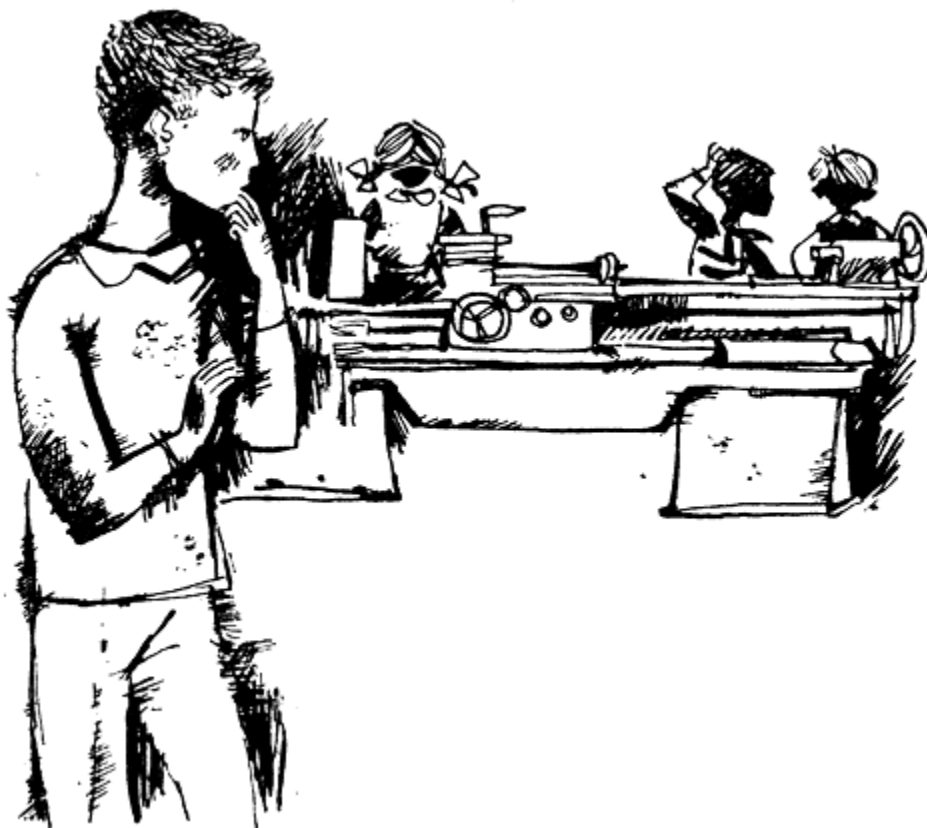
— Ето това е хубаво — отговорих аз. — От Борка — всекиму е вече известно: механик. А от мене — неизвестно. Може би артист или водолаз.

— Та ти вече си артист. Езикът ти добре работи. Ама ръцете ти не сварват да го догонят.

На мене Алексей Иванович все за езика говори. Но аз не му се сърдя. Той ми харесва. И очилата му са интересни — с двойни стъкла. Едната половинка за близко гледане, другата — за далечно. Очилата му са специални, сигурно за да вижда кой лентяйствува.

Отначало по трудово ние правехме едни ъгълници. На тях закачат полици. Дадоха ни тесни железни ленти. Трябваше да ги изпилим с пила. След това да отбележим с керна^[1] местата на дупките и да ги пробием. После вече работата е малко — да се сложат в менгеме и да се извият. Най-много обичахме да пробиваме дупки. Дупчиците ставаха правилни, като че ли са начертани с пергел. Само че бормашината много бързо пробива. Стържеш, стържеш с пилата, капнеш, докато изпилиш всичко. А отидеш при бормашината — фржжж! — и готово, четири дупки. И всичко за половин минута удоволствие. Затова мене даже ми е мъчно, когато пробивам. Ех, че хубаво ще бъде аз да правя само дупки, а другите — останалото.

Но и без това аз пробих повече от всички останали. Десет дупки размених с Алик за два малокалибрени патрона. Осем дупки ми подари Борка. А шестнайсет задигнах от Вовка Дутов. Омръзнал ми е със своята алчност. Другите приготвят частта и тичат при машината. А Дутов не тича. Той цял час събира дупки. А след това отива при машината и се наслаждава и сияе, като че е намазан с масло. Наведнъж по двайсет дупки пробива.

Придумах Алик да повика настрана Дутов, а аз взех частите на Вовка и отидох при бормашината. Ех, че пробиване падна. Децата поред залисваха Дутов. Ах, как се разядоса тогава. Той веднага каза, че това е моя работа, макар и да не беше видял. Даже заплаши, че ще ме причака след училище. Но ние си тръгнахме заедно с Борка. А на двамина Дутов никога не налита.

За услугата дадох на Алик три свои дупки.

Сега вече Дутов завързва своите части с тел за менгемето, за да не му ги откраднат.

Алексей Иванович все ни обещавахе, че скоро шефовете ще ни докарат стругове. На стругове е още по-интересно, отколкото на бормашина. Алексей Иванович ни обясняваше как се нагласяват ножовете, как се наточват. Чертаеше на дъската. Само че на дъската не е интересно. Все едно, на гладен човек да разказваш за ядене.

Всички деца очакваха струговете.

Веднъж ние влизаме в клас, а Алексей Иванович казва:

— Няма да имаме урок.

А самият е много доволен. И е с нова риза. Даже вратовръзка си е сложил. Никога той не е носил вратовръзка.

Ние питаме:

— Алексей Иванович! Да нямате днес рожден ден?

Той казва:

— Нещо подобно. Докараха струговете. Да вървим да ги посрещнем.

Момичетата запищяха ужким от радост и заподскачаха. Много разбират те от стругове. Проста се зарадваха, че може в час да пискат.

Ние излязохме на двора, а там спрял камион. И в него два струга. Добри стругове, с мотори. До камиона стояха десетина младежи. А също и един дебел човек с ботуши и галоши. Когато се приближихме, дебелият закрещя:

— Ето идат орлите! Стругарите! Защо не под строй? Барабанът къде е?

Ние мислехме, че той вика на някои други зад нас. Обърнахме се — никого няма. Той на нас викал. А защо крещи, щом сме вече до него?

Дебелият викна на Алексей Иванович:

— Ти ли си учителят им? Здравсти, учителю? Приемай подаръчето!

— Благодаря ви — каза Алексей Иванович. — Отдавна чакаме.

— Работа, учителю, работа! Не седим без работа! Цял завод ми е окачен тука! — И тлъстият се плесна по врата.

Вратът си го бива, даже дебел. Само че на него завод не би се поместил.

— Ама и тия орли тука! — тлъстият посочи младежите. — Те и половин литър почерпка ще ми поискат за разтоварването.

— Ще има да чакаме от вас — каза един момък.

Дебелият се разсмя гръмко.

— Именно! Ще има да чакате! Аз имам принципи!

Докато младежите разтоварваха струговете, тлъстият командуваше и крещеше. Той не ми се хареса, макар и да е директор на завода. Но изобщо докара струговете. Значи все пак не е лош.

— А струговете не са съвсем в ред! — весела завика директорът. — Ти, учителю, не се сърди!

— Какво ще се сърдя — каза Алексей Иванович. — Много ви благодаря. Ще ги нагласим.

— Така! Точно така, учителю! С такива орли, барабанчици! — извика директорът.

Докато той викаше, младежите замъкнаха струговете в работилницата. Тя е на първия етаж. Алексей Иванович беше приготвил предварително трупчета за търкаляне, иначе не биха могли да внесат струговете.

— Разписвай се, учителю! — Директорът подаде на Алексей Иванович някакъв лист. — Всичко да бъде ясно и точно. А ако си неграмотен — постави кръст вместо подпис! — и той се закикоти.

Алексей Иванович се разписа. Младежите седнаха в каросерията, а директорът — в кабината. Той и от кабината пак нещо викаше, но моторът пречеше да го чуем.

Камионът замина.

— Е, дечица, да вървим — каза Алексей Иванович. — Сега вече ще станете стругари.

Влязохме в работилницата. Алексей Иванович походи около струговете, погали ги, като че не са стругове, а котки. След това повъртя ръчките. Колкото повече ги въртеше, толкова по-се мръщеше. Сетне постла на пода рогозка, легна по гръб и започна да разглежда струговете отдолу.

— Какво гледате, Алексей Иванович? — попита Борка.

— Нищо, нищо... Почакай.

— Ох, Алексей Иванович, хайде по-скоро да работим! — записка Мила Орловска. — Ръцете ме сърбят вече.

— Не пискай! — казах аз на Мила. — Не пречи на Алексей Иванович. Поне да разбираш от работа! Още не знаеш от коя страна на струга да застанеш. А ако те сърбят ръцете, почеша ги. Ето с голямата пила.

— А ти знаеш ли от коя страна? Знаеш ли? — задърдори Мила.

— Не зная. Затова и не пискам.

В това време Алексей Иванович се измъкна изпод струга.

— Да, дечица — каза той. — Тука не трябва да се писка, а да се плаче.

— Защо?

— На тези стругове мястото е на бунището, а не в работилницата.

Алексей Иванович седна на столче и запуши. Никога не сме го виждали да пуши в работилницата. Той имаше много объркан вид. И даже изведнъж стана много стар, като че не бе на седемдесет и две години, а на сто и повече.

— Алексей Иванович, ами сега как? — попитах аз.

— Никак — каза Алексей Иванович. — Ще пробиваш дупки. Ти обичаш дупки да пробиваш. И това било шефове! Срамота! Пфу!

— Може все пак да ги включим, да изпробваме, а?

— Тези стругове трябва да се включват от разстояние — махна с ръка Алексей Иванович. — Да стоиш до тях е опасно.

В това време удари звънецът и ние отидохме в класната стая. Децата просто се разстроиха. Всички бяха мислили, че първи ще работят на тия стругове. А мене ме доядя на дебелия директор. Вървах и си мислех какво бих му направил, ако ми разрешиха. Най-напред бих подучил братчето на Боря да плюне на него. След това бих го вкарал в затвора за петнайсет дни... Повече нищо не можах да измисля — срещнахме Владимир Иванович.

— Вижте, Владимир Иванович, и това било шефове — казах аз.

— Какво се е случило?

— Докараха ни стругове, само че трябва от разстояние да се пускат.

— Повредени?

— На бунището им е мястото — записка Мила Орловска.

— Лоша работа — каза Владимир Иванович. — Помня, че отдавна приказвате за тези стругове. И Алексей Иванович все ги чакаше. А сега какво ще правим?

— Трябва да пишем в съда всички да уволнят! — казах аз.

— Кой всички?

— Шефовете.

— До един ли? — засмя се Владимир Иванович.

— А те защо така?! — казах аз. — Може би нарочно. Може да са вредители.

— Ех, Костя — каза Владимир Иванович, — ти ставаш за прокурор.

— А защo не? — казвам. — Този директор наистина е вредител. Той през цялото време крещеше. И говореше нещо за барабани.

— Добре, деца — каза Владимир Иванович. — Съд, вредители — всичко това е добре. Само че на вас ви трябва стругове. Борете се да ги имате. Опитайте без съд.

— Владимир Иванович — каза Борка, — ами че ние не можем сами да направим стругове.

— Така е. Затова пък можете много други неща.

— Какви неща?

— Помислете сами! Съгласни? Давам ви една седмица срок. Не сте вече малки. Заедно помислете. Невъзможно е четиридесет пионера да не се справят с такава дреболия. Наистина дреболия!

— Хубава дреболия — казах аз. — Вие сигурно знаете нещо за тия шефове.

— Положително зная — каза Владимир Иванович. — Но все пак вие помислете. Сами.

След часовете ние останахме и мислихме около два часа, но този ден нищо не измислихме.

---

[1] Керна — железарско сечиво. ↑

ЗА КОТКАТА И МИШКАТА

На другата сутрин казах на Зинаида:

— Вчера ни докараха два струга.

— Много хубаво — каза Зинаида. В едната ръка тя държеше лъжица, а с другата прелистваше учебник.

— Само че от разстояние трябва да ги включваме — казах аз.

— Ъхъ — отвърна Зинаида.

— Не ъхкай, по-добре измисли какво да се прави.

— Какво да се прави?

— Та да ни ги сменят с хубави.

Зинаида обърна страницата и нищо не отговори. Ядосах се, че не ме слуша. Винаги е казвала да се съветвам с по-големите. Пък аз не се и съветвах, много ми трябваше да се съветвам с нея. Аз просто я питах, защото сам нищо не можах да измисля.

— Аз може би за първи път в живота си те питам. И за последен. Запомни това — казах аз.

— Остави ме, Костя. Изпити имам на главата си.

Аз ѝ казах:

— Покажи си главата. Никакви изпити няма на нея. Коса има, а изпити няма.

— Господи! — простена Зинаида. — Радиото поне може да бъде спряно. А ти си по-лош от радио. Кога най-после ще пристигне мама?!

Аз казвам:

— Правилно. Като си дойде мама, всичко ще ѝ разкажа: как ти ни веднъж не ми даде съвет и как четеш през време на ядене.

Зинаида прелисти страница и даже не ме погледна.

— Така храната не се смила добре — казах аз. — Ти самата си казвала, че не се смила.

Зинаида обърна още една страница.

— Изпитите се готвят през цялата година, а не в последния ден. Ти самата си казвала...

Зинаида нищо не отговаряше.

— И не се гърби над масата. Ще ходиш с изкривен гръбнак.

Изобщо повтарях на Зинаида всичко, което по-рано ми беше казвала.

Тя винаги ме учи кое как да правя. А Зинаида мълчеше. Беше решила да не отговаря, за да се отърве от мене. Знае, че не ми е интересно, когато не ми отговарят.

Тогава ѝ казах:

— И все пак ще поприказваш с мене.

А Зинаида — ни дума.

Аз си облякох палтото и казах:

— Не съм си научил уроците, но ще ида на разходка.

А Зинаида даже не се обърна.

Тогава слязох долу и телефонирах от автомата.

— Ало!

— Ало! Слушам — отговори Зинаида.

— Тук е Костя — казах аз. — На, виждаш ли, че поприказва с мене.

Веднага чух в слушалката краткия сигнал — тя беше затворила телефона. Но това вече нямаше значение. Тя все пак ми каза две думи: „ало“ и „слушам“. Сега сигурно се ядосва. Но друг път ще разговаря. Не току-така исках да я питам. А за уроците нарочно ѝ казах. Научил съм си ги още вчера.

Щом излязох на улицата, видях Борка до киното. Той стоеше на опашка пред телефонната будка. Защо ще звъни от телефонна будка, когато при нашия главен вход има автомат? Исках да отида да го питам. Но после си помислих, че не е интересно да питаш. Борка веднага ще каже. Той винаги отговаря, когато го запитат. По-добре сам да науча. Така, че той да не разбере.

Почаках, докато Борка влезе в будката, и незабелязано се приближих. Не се чуваше добре през стъклото. Дори усетих боцкане в ушите — толкова се стараех да чуя нещо.

— Ало! Редакцията на вестника ли е? — попита Борка.

Тук Борка се обърна и аз едвам успях да отскоча встрани. Нищо повече не чух.

А когато Борка излезе от будката, аз забелязах, че на другия ъгъл го чака Вика. Те поприказваха и тръгнаха към Фонтанка.

Борка винаги ходи с Вика. Даже с мене ходи по-рядко, отколкото с Вика, макар да живеем в общ вход. Рядко сме заедно. И все заради Вика. Нещастна председателка! Годеница! Аз даже ѝ казах веднъж:

— Данилова, ти да не си годеница на Борка? Защо тичаш след него?

— А ти си дрънкало — отговори Вика, — затова никое от момичетата не иска да дружи с тебе.

— С мене? — казах ѝ. — С мене дори хиляда момичета ще дружат. Може аз да не искам. Поискам ли — ще стане.

— Поискай!

До мене стоеше Мила Орловска. Аз я попитах:

— Мила, ще дружиш ли с мене?

Мила се изчерви и нищо не отговори.

Тогава казах на Вика:

— Моля! Виждаш: мълчи. Мълчанието е знак на съгласие.

След часовете Мила дойде при мене и шепнешком ми каза, че ще дружи с мене, само никой да не научи.

— Защо шепнеш — попитах я аз.

— За да не чуят — прошепна Мила.

— Защо пък „да не чуят“?

— Така е по-интересно — прошепна Мила.

— На кого е по-интересно? — казах аз. — И таз добра! Да не би шепнешком с тебе да дружа? Не съм и мислил да дружа с тебе. Нарочно те попитах. Ще се сдружи човек с тебе, а ти във вестника ще напишеш.

Мила се обиди и ме нарече грубиянин. А тя наистина писа до вестника. Беше написала следното: „Драга редакция! Всички в нашия клас се интересуват позволено ли е да дружат момче и момиче. Моля, отговорете.“ А какво има тука за отговаряне? Да не ѝ трябва специално разрешение от редакцията? Ами ако ѝ отговорят: „Не бива“, тя няма да дружи, така ли?

Докато си мислех за Мила, Борка и Вика се отдалечиха. Аз изтичах да ги догоня. Само че се стараех да не ме забележат. Интересувах се да разбера къде отиват.

Те пресякоха Фонтанка и се спряха пред голямо здание. На вратата имаше табела „Редакция на вестник «Ленински искри»“. Сега

си спомних, че Борка търсеше по телефона редакция. Напуши ме смях. И веднага се сетих: те са дошли да питат може ли да дружат или не.

Почаках, докато те си шушукаха нещо, и се приближих.

— Борка, какво правиш тука?

— А ти какво правиш? — попита Борка и изведнъж се зарадва.

— Значи и ти се досети?

— Разбира се, че се досетих — казах аз. — Само не ходи в редакцията. Ще ти разрешат все пак.

— Какво да разрешат?

— Да дружиш с момиче.

— С какво момиче?

— С Данилова. Макар и да е председателка на класа, пак ще ти разрешат.

Вика ме погледна и каза:

— Боря, той сигурно има температура. Виж какъв е червен.

— Наистина, Костя, да нямаш грип? — попита Борка.

— Ти имаш грип! И бронхит! Иначе нямаше да питаш за момче с момиче.

— Ти днес да не си ненормален? — попита Борка.

— Не се преструвай — казах аз. — Мислиш ли, че не знам за какво си дошъл!

— За какво?

— Да питаш: позволено ли е или не да дружат момиче и момче?

Борка и Вика се спогледаха и изведнъж прихнаха да се смеят. Дори вратът на Вика почервения от смях. А Борка взе да кашля. Те така се смееха, че минувачите започнаха да се обръщат.

Казвам на Вика:

— Смей се, смей. Само знай — имах един познат. Той се пукна от смях.

Те още по-силно се закискаха. Обърнах им гръб, сякаш нямаш вземане-даване с тях. Те видяха, че не ги гледам, и престанаха да се смеят. Борка ми каза:

— Ако искаш, ела с нас. Сам ще видиш за какво сме дошли.

— Притрябвало ми е да вървя с вас!

— Защо тогава вървиш след нас?

— Вървя по улицата, а не след вас.

— Да вървим, Боря — каза Вика. — Няма да го надприкажеш. Той е като дългосвиреща грамофонна плоча.

— Какво? — казах аз. — Каква плоча?

— Дългосвиреща. Трийсет и три оборота. Дъ-ъл-госвиреща.

— Борка, да ѝ ударим един за плочата?

— Опитай се, удри.

— Да не би да я защитаваш?

— А ти се опитай, удри.

— Годеницата си ще защитаваш, а?

— Глупак — каза Борка. — Да вървим, Вика!

А аз стоях и си мислех: да ида ли след тях или не? Ако тръгна, ще излезе, че тичам след тях. Ако не тръгна, значи от Вика съм се уплашил. А при това много ми се искаше да разбера за какво са дошли.

Все пак аз тръгнах. Качих се по стълбата. Видях дълъг коридор. И на всички врати беше написано: „Ленински искри“.

Изведнъж една врата се отвори и отвътре излезе някакъв човек. Докато той излизаше, аз видях, че в стаята седят Борка и Вика. Надникнах. Те бяха на дивана, а до тях седеше младеж със зелено сако. Той ме видя.

— Влизай — каза младежът. — Не се бой.

— Съвсем не се боя.

— По работа ли?

— Може и по работа — отговорих аз. — Още не зная.

— Тогава почакай да свърша с децата.

Борка и Вика ме погледнаха, но нищо не казаха, като че не ме познават.

— И така, вие сте чакали, чакали... — каза младежът на Вика.

— Тъхъ — отговори Вика. — Не само ние, всички чакаха. Също и Алексей Иванович. А после, като ги видяхме — те били съвсем счупени.

— Алексей Иванович каза, че мястото им е на буницето — добави Борка.

Изведнъж по челото ми изби пот. Значи те са дошли да разговарят за струговете, а не за дружбата на момче с момиче. И Борка нищо да не ми каже. Добре, ще си поприказвам после аз с него.

— И какво смятате сега да правите? — попита младежът.

— Не знаем.

Тук вече не се стърпях. Като не знаеш, не ходи в редакцията. Пиши писма по-добре. За момче и момиче.

— Трябва да ги осъдят — ето какво да се прави — казах аз.

Младежът се обърна към мене.

— Кого да осъдят?

— Шефовете.

— А ти какво общо имаш? — попита младежът.

— Той е от нашия клас — каза Вика.

— Ето какво било — засмя се младежът. — Значи и ти не си добре без стругове?

— Никак — казах аз, — просто ме мога да живея.

И тримата се засмяхме, макар да не ми се искаше да се смея с Вика. Но просто не можах да се въздържа.

— Е, добре — каза младежът. — Пошегувахме се, а сега хайде да мислим...

В това време вратата зад мене скръцна. Аз не гледах вратата, а младежа и забелязах, че той изведнъж се сви. Лицето му доби обиден вид, като на дете. Обърнах се и видях Указателя.

Отначало се изплаших. Помислих си, че той специално мене е следял кога ще дойда във вестника. Но Указателя дори не ме погледна. Той се заусмихва и протегна ръка:

— Приветствувам ви, Игор Владимирович.

Игор Владимирович се намръщи, сякаш в устата му сложиха клюква^[1].

— Здравейте.

— Радостен съм да ви видя в добро здраве.

— Благодаря.

— Идвам при вас по работа. Ето, така да се каже, новите плодове на моя труд. Надявам се, че този път ще се окажат подходящи. Струва ми се, че са тъкмо това, което е нужно.

Указателя не говореше, а направо крещеше, като че ли разговаряше с глухи. Игор Владимирович даже потрепваше.

— Деца — помоли Игор Владимирович, — почакайте, моля, за минутка в коридора.

Аз казвам:

— Но ние дойдохме първи.

Нарочно казах това. Аз можех и цял час да чакам. Просто Указателя не ми се харесва.

Указателя облещи очи и пита:

— Как те казват?

— Казват ме Костя.

— Фамилия?

Сега вече съвсем се ядосах. Стана ми дори обидно, че не ме позна, и вече исках да го помоля за разрешение да се посмея. Но Игор Владимирович кротичко ми показва с очи вратата: „Излез, моля“.

Тогава аз казвам:

— Да вървим, Боря, аз също ще ти покажа плодовете на моя труд.

Ние излязохме, но аз не затворих вратата и започнах да слушам как Указателя чете стиховете си. Ето какво беше стихотворението.

*Тук живя мишокът Петя,
в чудна клетка настанен.
Той харесваше на всички,
ала най-много — на мен.*

*Непослушен бе мишока,
дисциплина не позна,
но веднъж, вратата хлопнал,
с котката се запозна.*

*Мили, нека всеки знай
ето тази проста сметка:
искаш ли живот без край,
не напускай своята клетка.*

Указателя завърши стихотворението и каза:

— Чакам вашия съд. Според мене, темата е важна, така да се каже, пионерска.

— Да... разбира се... — промърмори Игор Владимирович. — Само че, вижте... Съвсем не разбирам защо съветвате пионерите да седят в клетка.

— Ех, Игор Владимирович, Игор Владимирович! Не очаквах! Естествено, клетката е употребена в преносен смисъл. А главната мисъл е, че трябва да бъдат дисциплинирани. Не бива да вършат непозволени неща. Нима вече сте против тази мисъл?

— Аз съм за — отговори Игор Владимирович. — Но...

По-нататък не можах да чуя, защото се приближи някакъв човек със значка „Ленинградска правда“. Той погледна през откритата врата и веднага се отдръпна. След това внимателно затвори вратата, закани ми се с пръсти попита:

— Отдавна ли седи?

— Кой?

— Онзи там.

— Около десет минути.

— Стихове ли чете?

— Тъхъ.

— За какво?

— За котка и мишка.

В това време по коридора мина още един, също със значка, само че на неговата значка беше написано „Смяна“.

— Женья — каза „Ленинградска правда“, — офейквай, докато си цял!

— Защо?

„Ленинградска правда“ кимна към вратата.

— Пак е дошъл.

— Беше ли при тебе вече? — попита „Смяна“.

— Беше. Аз му върнах за птичката, а той ми остави за мишката.

— Ей, че дявол — каза „Смяна“. — Сега от „Искри“ ще го отпратят и ще дойде при мене. А пък аз не мога да избягам, приемен ден е.

— Съчувствувам ти — каза „Ленинградска правда“.

И те си отидоха.

Отворих отново вратата. Указателя стоеше сред стаята и крещеше:

— Вие системно отказвате да печатате моите стихотворения! Повтарям: системно.

— Но стихотворенията са лоши — каза жално Игор Владимирович.

Указателя просто се завъртя на мястото си.

— А вие само хубави ли печатате? Ето аз съм преписал: „Позвъни ми телефона. — Ало кой е? — Слона.“ Това е от 14 октомври тази година. Или...

*Кога ще ни пратиш отново нелоши
за цяла дружина
дузина от новите вкусни галоши?*

Какво е това, според вас? Трябва ли децата да вярват, че може да се хранят с галоши? Представете ли си какво ще стане, ако всеки пионер изяде по един галош?

Сега вече започна да крещи и Игор Владимирович:

— Та това е Чуковски! Разбирате ли? Чу-ков-ски!

А Указателя, който знае защо, тихо отговори:

— Именно. Другарят Чуковски пише всякакви измислици и вие ги печатате. Донасят ви стихотворения за дисциплината, не ги приемате. Разрешете да доложа, Игор Владимирович, аз ще се оплача.

— Заповядайте — каза Игор Владимирович.

А Указателя още по-тихо:

— Чак до Централния комитет.

Указателя се обърна и се втурна към вратата. Ние едва успяхме да се дръпнем. Той изскочи от стаята и пресече по диагонал коридора. Там имаше врата с надпис „Смяна“. И именно към нея се засили. Ние влязохме при Игор Владимирович.

Той седеше на масата и се държеше за бузата, като че го болят зъби.

— Вие, деца, какво искате?

— Това сме ние, не помните ли? За струговете.

— Сега нищо не помня — сърдито отговори Игор Владимирович. — Седнете. Ще си спомним.

Седнахме и помълчахме малко. След това Борка казва:

— А аз го познавам, живее в нашата квартира.

Игор Владимирович чак подскочи от стола.

— Във вашата? Може би ти е роднина?

Борка веднага се изплаши:

— Не, не ми е роднина! Честна дума, не ми е роднина.

— Как те казват?

— Боря.

— Слушай, Боря — каза Игор Владимирович много ласкаво. — А как е там... изобщо... как е със здравето? Боледува ли често?

— Той никога не боледува. Сутрин прави гимнастика. Тридесет и два килограмова гира вдига: с лявата ръка — осем пъти, а с дясната — единайсет. Сам съм виждал.

— Аха. Значи не боледува — въздъхна Игор Владимирович. — Е, добре, нека вдига...

Според мене, възрастните са най-хитри. Та аз виждах как на Игор Владимирович му се искаше просто да убие Указателя, но не започна да го ругае пред нас, даже се престори, че нищо не е било. Така е, защото възрастният никога не ругае възрастен пред деца. Боят се да не загубят авторитета си. Игор Владимирович дори веднага си спомни за струговете.

— Знаете ли, деца — каза той. — Ще се постарая да ви помогна. Обещавам ви. Не зная какво ще излезе, но ще се помъча. Само че днес не мога, главата ми е просто оловена.

Сигурно казваше честно. Защото видът му беше наистина като на болен. Дори ми дожаля за него. Казвам:

— Ние друг път ще дойдем. Нали, Борка?

Борка кимна. А Вика сякаш нищо не разбира:

— Игор Владимирович, днес никак ли не може?

Момичетата изобщо са неотстъпчиви. Колкото повече разговаряш с тях, толкова по-лошо. Бутнах Вика с лакът в хълбока — веднага разбра.

— Или по-добре утре — каза Вика и — с лакът в корема ми.

— Моля — зарадва се Игор Владимирович. — Хайде утре. Ще ви чакам по същото време. А сега да вървим, ще ви изпратя до

асансьора.

Тъкмо бяхме излезли на коридора, и в другия му край се отвори врата с табелка „Смяна“. Оттам, отстъпвайки назад, се появи Указателя. Той крещеше някому в стаята:

— Чак до Централния комитет! — и профуча край нас — мене дори ме лъхна вятър.

Когато излязохме на улицата, Вика започна да приказва, че напразно сме си тръгнали, че трябвало да идем при главния редактор. Така говореше, сякаш само тя разбира, а ние изобщо сме нула. Аз дори се разядосах. И тогава изведнъж ми хрумна нещо. Когато се ядосвам, много бързо мисля. Казвам:

— Данилова, Владимир Иванович прави ли стругове?

— Какво общо има тук Владимир Иванович.

— Та и аз казвам — няма нищо общо. Само че ние го молихме за помощ.

— Е, и какво?

— А, нищо. И Игор Владимирович молихме. Може би той прави стругове? Ти най-добре ми отговори на един въпрос: имаш ли своя глава?

— Не се прави на много умен, Шмел.

Аз казвам:

— А ти не се ли правиш на много умна?

— Дори и не мисля.

— Че как можеш да се правиш на умна. Нямах своя глава. Пък аз имам — и умнича. Затова измислих нещо.

Борка ме моли:

— Костя, не можеш ли по-накратко?

— Не, не мога. Когато мълча, ме боли глава. Ти по-добре кажи: откъде докараха струговете?

— Е, от завода.

— Тогава в завода трябва да идем, а не в редакцията.

— Там няма да ни пуснат.

— А може и да ни пуснат. Само че трябва да идем всички. Може онзи, дебелият, да се уплаши, ако отидем всички.

---

[1] Клюква — вид северна боровинка със стипчив вкус. ↑

ЗА ДИРЕКТОРА

Целия ден по време на часовете мислех за директора. Аз даже мислено разговарях с него. Казах му:

— Дайте ни, моля, други стругове.

А той уж ми отговори:

— Няма да ви дам.

— Жалко. Да не ви се свиди.

— Не е твоя работа.

Зинаида ми отговаря така: „Не е твоя работа“. Само че тя го казва, когато не може нищо да отговори. Аз я питам:

— Зинаида, защо каза на мама, че отиваш в библиотеката, а имаш билети за кино?

— Не е твоя работа.

— Не, моя е. Ти винаги казваш: „Не е хубаво да се лъже. Некрасиво е да се мляска на масата.“ А ти самата лъжеш и мляскаш, защото винаги ядеш с книга в ръка. Значи ти бива да лъжеш и да мляскаш, а аз не бива.

— Я се махай! Не е твоя работа.

Това е то целият разговор. Като че толкова много ум има в главата, та е най-умната от всички и ѝ е позволено да лъже (и да мляска). А всъщност, зная аз — тя просто няма какво да каже. Възрастните винаги правят така: не обичат, когато децата ги наблюдават. А като ги попиташ нещо неприятно, казват: „Не се бъркай, малък си още...“ Така е, ако се ядосат. Пък ако не се ядосат, казват: „Като пораснеш, ще разбереш“. И на всичко отгоре ме погалят по главата, уж много ме харесват. Аз не обичам да ме галят по главата. Не съм малък и не съм котка. Котката я галят, за да мърка. А аз не мога да мъркам. И изобщо не обичам, когато приказват с мене като с малък. Татко и мама имат един познат. Щом ме види, винаги казва:

— А-а, ето го нашия герой!

Аз го питам:

— Защо да съм герой?

— Е, че как така! — вика той. — Разбира се, че си герой! Нали ще станеш танкист?

— Защо пък танкист? Не съм и помислял.

Татко ми намига: „Замълчи, Костя“. Аз също му намигам: „Добре, ще замълча“. А познатият все ме разпитва: за бележките и колко гола съм забил. Като не знае, по-добре да не пита. Аз не играя на футбол, а на хокей. Ние и през лятото играем на хокей по асфалта. А той все иска да му отговоря за героя и кога ще полетя в космоса. Тогава аз отивам в кухнята.

С възрастните изобщо не е интересно да разговаряш. Не с всички, разбира се. С Владимир Иванович — моля, заповядайте, той е весел. С Алексей Иванович — заповядайте, той е честен. И с Дина Лвовна — тя винаги слуша и не те прекъсва. И с Игор Владимирович — той ми се хареса.

А дебелият директор не ми се хареса. Той ни наричаше орли, а и това е един вид като героите на татковия приятел. Сигурно няма да ни даде никакви стругове. Ще каже: „Не е ваша работа“.

След часовете ние с Борка извикахме на децата да останат.

Отначало те не искаха, но аз им казах, че ние знаем нещо за струговете.

Борка застана до дъската и каза, че оставаме днеска не за събрание, а просто така. Когато чух „просто така“, сякаш нещо ме бутна. Искях да кажа: „Щом е просто така, няма защо да оставаме“. Щях да кажа това по навик. Насмалко не го изтърсих. Но веднага си спомних, че аз сам уговорях децата да останат. И нищо не казах. Иначе щеше да се вдигне смях и нищо нямаше да излезе.

Борка каза на децата:

— Хайде да отидем в завода. Ще помолим да ни дадат хубави стругове. Нали ни обещаха.

А децата се развикаха:

— Той и без това няма да даде!

— И в завода няма да ни пуснат!

Тогава аз също викнах:

— А вие опитахте ли — ще пуснат или няма да пуснат?

— А ти опита ли?

— Не съм опитал — казвам аз. — Трябва да опитам значи. Трябва да се борим, за да имаме стругове.

— Ти само с езика можеш да се бориш — подхвърли Мила Орловска.

Гласът ми чак преградна от учудване. Не защото каза за езика ми — това всички говорят, а защото изобщо отвори уста. Тя само с момичетата си шушука. А от мене се бои. Знае тя, че мога да я уморя с приказки. И аз се канех вече да ѝ кажа за момчето и момичето, но веднага се сетих, че пак ще има само смях и пак няма да имаме стругове. Аз се сдържах. Сигурно все пак аз съм много сдържан. Даже не я погледнах, като че някоя муха бръмна.

— И така — казвам, — ще идем или не?

Едни казват: „Да идем“, други: „Да не отиваме“. Нищо не можеш да разбереш. Всички викат, спорят помежду си — ще ни дадат ли стругове или ле? А какво има тука за спорење? Трябва да опитаме и толкова. И внезапно измислих.

— Хей! Деца! — казах аз. — Ако ние получим струговете, шести „б“ ще се пукне от завист.

Изведнъж стана тихо.

Ние просто ненавиждаме шести „б“. В нашия клас е даже забранено да се говори за шести „б“. За такова нещо може да получиш ритник. Те непрекъснато ни дразнят заради шишенцата. Главното е, че не сме виновни. Поради това е още по-обидно.

В началото на годината ние събрахме аптекарски шишенца. Владик, нашият отряден, обявил съревнование на шести „б“. А на нас забравил да каже. Те събраха сто петдесет и две, а ние — само осем парчета. Просто не ни провървя — нашите в къщи се случиха всичките здрави хора и шишенца нямаше. Освен това децата и не знаеха за съревнованието — влязат в една-две квартири, а в повече не ходят. Ако знаех, щях да излея всичките лекарства у дома. Ние имаме към десетина шишенца. Пък така аз дори и по квартири не ходих. Играх на хокей.

А сега ни дразнят. Най-важното е, че са се наговорили все за шишенцата да приказват. Каквото и да им кажеш, те непременно за шишенцата ще отворят дума.

— И това ми било клас — казват те. — До един безделници.

Отговаряме им:

— Вие сте безделници. Нашият Таланов например сам прави приемници.

Те казват:

— Известно ни е. Приемниците са хубаво нещо, разбира се. Но как сте с шишенцата?

Ние отговаряме:

— Нашият Гера Попов е районен шампион по шахмат.

Те казват:

— А по шишенца?

Измъчиха ни просто с тия шишенца. Разбираме, че нарочно говорят така. Виждат, че се ядосваме, и ни правят напук. А от това още повече се ядосваме.

И затова, когато казах за шести „б“, изведнъж настана тишина. След това Дутов засумтя:

— Ъъ... ъъ... Ритник на Шмел.

Дутов стана да ме ритне. Но го накараха да си седне на мястото. И казаха, че пак ще го напъхат под чина. И всички се развикаха, че трябва веднага да отидем в завода.

Борка каза да вдигнат ръце тези, които ще отидат. Всички вдигнаха по две ръце. Тогава Борка каза, че сега заводът не работи. По-добре е да отидем утре сутринта в десет часа. Уговорихме се да се срещнем в девет и половина пред киното.

Вече си тръгнахме и изведнъж дотича Владик.

— А аз мислех, че сте си отишли — каза той.

— Защо си дошъл, щом така си мислил? — попитах аз.

— Не е твоя работа, Шмел! — каза Владик. — Деца, имам важна задача. Утре в десет часа ще отидете да събирате шишенца.

Децата буквално ахнаха. Никой от нас не искаше и да чуе думата „шишенце“. Отначало даже помислих, че Владик нарочно говори така.

— Ти имаш важна задача, нали? — попитах аз Владик.

— Е, да, важна.

— Ние да събираме шишенца?

— Е, да. Ти не разбираш ли, Шмел?

— Не разбирам. Ти имаш задача, а ние да събираме. Събирай си сам.

— Ти, Шмел, остави тези шеги — каза Владик. — Това е пионерско поръчение.

— А ти ще дойдеш ли?

— Не мога. Утре имам състезание — за честта на училището.

— Тогава и ние няма да идем.

— Ти говори за себе си. Защо приказваш от името на целия клас!

— А ето, че целият клас няма да иде, ние вече се уговорихме...

И веднага децата почнаха да бърмчат. Ние винаги бърмчим, когато нещо не ни харесва. Можеш да бърмчиш и без да си отваряш устата. Погледнах Борка и видях, че той също бърмчи. Даже и Вика. Само Дутов не бърмчеше. Сигурно се боеше, че ще го нарекат недисциплиниран.

— Е, добре! — каза Владик. — Имате си председател на класа. Той ще отговаря. А аз нямам време да приказвам повече.

— Почакай, Владик — каза Борка. — Ученици, тихо!

Всички престанаха да бърмчат.

— Владик — каза Борка, — хайде по-добре да не са шишенца. Ако искаш, да съберем хартия? Или желязо? Само да не бъде утре. Утре отиваме в завода.

— За завода нищо не зная — отговори Владик. — Зная за шишенцата. В десет часа. Толкоз.

И Владик побягна.

Не отидохме да събираме шишенца. В девет и половина сутринта се събрахме пред киното. Дойдоха всички до един. Даже и Дутов дойде, макар да се боеше, че ако е недисциплиниран, ще го изгонят от училище. Качихме се на трамвай номер четиринадесет и се отправихме към завода. През целия път децата мълчаха. Мене също ме беше малко страх. Затова даже купихме за всички билети. Кондукторката три пъти ни преброи и каза, че за първи път вижда такива съзнателни ученици.

Трамваят спря пред самия завод.

Ние влязохме в преддверието, а там седи дежурният. Той ни пита:

— Вие, деца, къде отивате?

— Ние отиваме при директора.

— А известно ли е за вас?

— Какво да е известно?

— Пропуск е нужен. Позвънете в бюро пропуски.

Аз казвам:

— А откъде да звъним?

— Ей го телефона на стената. Избери номер пет.

Аз избрах номер пет. Отговарят ми:

— Бюро пропуски.

Аз казвам:

— Може ли да влезем в завода?

— Кой говори?

— Костя.

— Презимето! Презимето!

— Презиме Шмел.

— Как?

— Шмел^[1]! — крещя аз. — Насекомо такава има. Не знаете ли?

— По какъв въпрос?

— Ние не сме по въпрос. Изпратиха ни лоши стругове. Искаме при директора.

— Дайте слушалката на пазача.

Дежурният взе слушалката, послуша. После казва:

— Другарю Шмел, дайте си паспорта.

Аз казвам:

— Нямам паспорт.

— Без паспорт не мога да напиша пропуск.

Децата стояха и смутено тъпчеха на едно място.

Дутов засумтя.

— По-добре да отидем за шишенца. Още не е късно.

Ако не беше казал за шишенцата, може би нямаше да попаднем в завода. Щяхме да си отидем — и край. Но децата, като чуха за шишенцата, просто се разтрепераха, като че ли ги удари ток. Викат:

— Никъде няма да вървим!

— Ще чакаме, ако ще и до довечера.

И аз реших същото: ще седя до довечера. Защото не отидохме да събираме шишенца, а сега без стругове по-добре да не се мярваме в училище. Изобщо Владик не е клеветник. Той само непрекъснато тича като побъркан, но не се оплаква. Само че всички вече са забелязали, че ни няма. Сега сигурно говорят: „Разбира се... шести «г»... нищо чудно“. А пък ние не за себе си се стараем. Може би цялото училище има нужда от стругове. И шести „б“ също, нищо че само шишенца знаят да събират.

Казвам на дежурния:

— Вие самите ни изпратихте повредени стругове, пък не ни пускате.

А той казва:

— Деца, за струговете аз нищо не зная, а да ви пусна без нареждане, не мога.

Ние напуснахме преддверието и стоим.

Вика казва:

— Костя, позвъни пък на директора.

Отговарям й:

— Позвъни ти. Нека на тебе крещи, не искам на мене да крещи. Аз не съм орел. Виж, ти може да си орел. Ти звъни.

Казах това, защото се бях ядосал. А Вика се случи при мене. И освен това ме беше яд на самия мене, че нищо не можах да измисля.

— Ще позвъня — каза Вика.

Тя пак влезе в преддверието. А ние стоим и даже не ни се говори. Пък заваля и дъждец. У нас в Ленинград винаги зиме вали дъжд. А на първи май сняг...

Неочаквано Вика изтича навън.

— Хайде да вървим! Пуснаха ни! Аз говорих с директора — той пусна всички.

В двора на завода аз така зяпах, че едва не попаднах под един локомотив. Там на релсите стоеше парно локомотивче, едно такова малко. Тоест не че за малко не попаднах, а така... Ако той вървеше, щях да попадна. Машинистът ми се закани с пръст. Значи все пак щях да попадна.

Когато наближихме зданието, където беше директорът, почувствувах, че краката ми не държат. Също както тогава, на ските. Сам не бих отишъл за нищо на света. Всичко тича наоколо, някакви каручки се движат. И си мислех още, че директорът ей сега ще ни нарече орли и ще ни изгони. В нашето училище всички се боят от директора. А този сигурно е още по-лош.

Бавно-бавно се изкачвахме на третия етаж. И всички ги беше малко страх. Пък аз вървах пред тях, за да не помислят, че съм се уплашил.

Приближих се до вратата и я отворих. Борка ме бутна и аз се изтърсих направо в стаята. Там седеше някаква жена. Около нея

четири телефона. Но аз по-късно видях телефоните. Отначало нищо не виждах. Жената пита:

— Кого търсиш, момче?

Аз ѝ казвам:

— Ах, почакайте, там има още деца.

И изскочих обратно. И затворих вратата.

— Ти защо се блъскаш? — шепна аз на Борка.

А той също шепне:

— Не се блъскам.

Тогава вратата се отвори. Показа се същата жена. Погледна ни и се засмя.

— Виж ти какво било. Е, влизайте. Сергей Василевич ви чака.

Тя ни заведе до една врата с табелка: „Директор“. Тя отвори вратата и аз зажуях. Мислех си, че дебелият веднага ще ме познае.

— Влизайте, не се бойте — каза директорът.

Аз отворих очи и видях директора. Той не беше дебел. Съвсем друг човек беше. И вратът му не беше дебел.

— Е, влизайте, какво тъпчете до вратата? Коя от вас е Данилова?

— Аз.

— С тебе ли говорих по телефона?

— Да.

— Какво искате от мене?

Децата мълчаха. И аз мълчах. Не зная защо. Стаята беше много голяма. И килимът на пода беше голям. И страшно беше изобщо да се говори високо.

— Чудни хора, брей — рече директорът. — Дошли, пък мълчат. Седнете.

Пред масата на директора имаше друга маса. Дълга и край нея столове. Седнахме на столовете.

— И така, какво има?

А ние мълчахме.

— Мълчите — каза директорът. — Аз ще си гледам работата. Пък вие си припомнете за какво сте дошли.

Директорът привлече към себе си някакви книжа и започна да драска нещо с молив. Но забелязах, че той все мене поглежда. Аз седях най-близо, защото влязох пръв. От мястото си виждах, че той: не пише, а рисува. Мене рисуваше. Веднага разбрах, защото беше нарисувал

лунички на челото и носа. Само че твърде много — цялото лице беше като сипаничаво. Проточих врат, за да видя по-добре, а той, ме пита:

— Прилича ли?

Всъщност не ми приличаше много, но се боях да не се разсърди и казвам:

— Съвсем прилича. Само луничките са много. Аз нямам толкова.

— А аз сложих и тия, които са на врата ти.

Децата тихичко се засмяха. Те се смееха много учтиво, просто шепнешком.

Аз казвам:

— По врата няма.

— Има — каза директорът. — Като оплешивееш, ще видиш.

Децата се засмяха вече високо. И на мене ми попремина страхът.

Аз казвам:

— А по-рано тука друг ли беше директорът?

— Кога по-рано?

— Във вторник.

Той ме погледна, лицето му се набръчка и той изведнъж прихна. И децата се разсмяха. А защо се смеят — сами не знаят. Сигурно заради директора. Ако той беше заплакал, и те щяха да заплачат.

— Кого си видял във вторник? — пита директорът.

А децата се кискат като луди.

Аз казвам:

— Дойде един при нас в училище. Докара стругове. Аз си мислех: директорът е.

А децата още по-силно се смеят. Е, сега пък какво смешно има? Нали говоря за струговете. Обърнах се към децата и им казах:

— Какво толкова ви е смешно? Нали и вие мислехте, че той е директорът.

А те продължават да се смеят като курдисани. Мисля си: „Добре, смейте се, аз пък няма да се смея“. Щом помислих това, и бузата ми затрепера. Аз я натискам с ръка, а тя още по-силно трепере. С всички сили се мъча да не се смея, пък още по ми се иска. И не можах да се удържа. Също се разсмах. Децата малко по малко престанаха, а аз все се смея. За да не гледам децата, погледнах към стената. Там имаше часовник със секундна стрелка. Тази стрелка подскачаше, а на мене, кой знае защо, ми беше смешно, че подскача. Аз нарочно извърнах очи

от часовника и погледнах към другата стена. Там имаше барометър. Той нямаше стрелки да подскачат. Но от това ми стана още по-смешно и не можех да се спра. Децата виждат, че се смея, и пак се закикотиха. До вечерта може би щяхме да се смеем. Но нещо забръмча на масата на директора. Всички изведнъж утихнахме. Директорът щракна едно лостче и казва: „Зает съм“. След това ни пита:

— И така, с какво мога да ви помогна?

Вика казва:

— Другарю директор, струговете са съвсем повредени. С тях не може да се работи.

— Но аз какво общо имам с това?

— Вие ни обещахте... — каза Вика.

— Най-сетне разбрах — въздъхна директорът. — Вие значи сте нашите подшефни и ние сме ви докарали негодни стругове. А вие искате да ви дадем годни, нали?

— Ако е възможно... ако вие... — каза Вика и замълча.

Директорът протегна ръка към сандъчето и щракна лостчето. Там нещо бръмна, директорът каза:

— Снабдяването? Другарю Петляев, елате!

След минута на вратата се почука.

— Да! — каза директорът.

И влезе онзи дебелият, който идва в училището. Мислех си, че той веднага ще се развика: „Здрасти, директоре! Здрасти, орли! Къде е равнението? Барабанът къде е?“, а след това ще ни изгони.

Той каза много тихо:

— Здравейте, Сергей Василевич.

— Здравейте, другарю Петляев. Седнете. Имам въпрос към вас: закарахте ли стругове в училището?

— Разбира се, Сергей Василевич. Лично аз. Младежта... Тъй да се каже, е нашата смяна.

— Струговете годни ли са за работа?

— Какво да кажа, Сергей Василевич...

— Откъде ги взехте?

— Онези, Сергей Василевич, които са във втория цех, в склада.

— Рагозинските?

— Точно така, Сергей Василевич.

— Та това са отпадъци!

— Какво да кажа, Сергей Василевич... Какво значение има за дечицата? Да повъртят... да посвикнат, тъй да се каже.

— Тези дечица след две години ще дойдат при нас — каза директорът.

— Това е така, Сергей Василевич.

— Кое е така? — директорът се понадигна. Дебелият даже отстъпи заднишком. Но директорът ни погледна и отново седна. — Почакайте в приемната, другарю Петляев — каза той съвсем спокойно.

И дебелият излезе от стаята. Той вървеше някак странешком, даже не стъпваше на килима.

— Е, добре — каза директорът. — А защо са ви стругове?

Деца се спогледаха. Какво има тука за разбиране? Да работим. Милка вдигна ръка като на урок.

— Хайде, разказвай.

— Ние искаме да станем стругари. Така. За да помагаме на по-възрастните.

— Всички ли искате?

— Всички.

— А ти искаш ли да станеш стругар?

— Аз?... Аз не зная.

— А ти, Данилова?

— Аз? — каза Вика. — Аз също не зная.

— А ти? — попита ме директорът.

— Още не съм мислил за това — казах аз. — Просто ми е интересно да работя на струг. Особено дупки...

И аз разказах на директора как пробивахме дупки. А след това Вика разказа за Алексей Иванович какъв добър майстор е. И други деца говориха. Най-много разказваха за дупките. Борка даже нарисова чертеж на ъгълник.

— И все пак, какво ще правите със струговете?

— Ще изработим някоя и друга част — казах аз.

— Някоя и друга — не е интересно — усмихна се директорът. — Искате ли да ви дам задача?

— Каква задача?

Директорът се приближи до едно шкафче и извади оттам желязно капаче, като на кутийка. Цялото беше на дупки. Дупките бяха не само кръгли, но и продълговати.

— Ето гледайте. Това е панел за монтаж.

— Това е за радиоапарат! — зарадва се Борка.

— Точно така — каза директорът. — Много такива панели изработваме. Само дупки правим около пет милиона в месец.

Децата направо ахнаха. Аз също започнах да завиждам. Ето на такъв завод да поработим! Аз мога по цял ден да пробивам дупки.

— Така — каза директорът. — Ще се заемете ли да правите такива панели? Поръчки ние ще ви дадем.

— Пет милиона ли? — попитах аз.

Директорът се засмя.

— Няма да са пет, но ще ви дадем малко. Като начало. Да видим как ще се справите. Съгласни ли сте?

Всички завикаха, че са съгласни. А Дутов даже почервения от алчност. Навярно той вече мислеше да заграби всички дупки за себе си.

— Само че вижте какво — каза директорът. — Това е вече сериозно. На тези панели монтажниците ще сглобяват схеми. Значи тука не може да има никакво немирство. Смятайте, че сте работници. И трябва да работите честно. Смятайте, че имате не работилница, а завод. Малък пионерски завод. Поговорете с учителя си по трудово. Не ви зная програмата. Когато се понаучите, ще можем да ви дадем стругарски поръчки.

— Но ние нямаме стругове — казах аз.

— Ще имате — каза директорът.

— Наистина ли? — попитах аз.

— Честна пионерска — каза директорът.

Децата се засмяха. Аз пак погледнах секундната стрелка и отново бузата ми потрепери. И тогава, за да не се засмея, казах:

— Честната пионерска не важи. Вие не сте пионер! Дайте някаква друга дума.

— Честна директорска! И партийна, ако искаш.

Когато даде партийна, аз повярвах. Аз зная по татко. Той никога не дава напразно партийна дума. Когато Зинаида завърши училище, той ѝ купи часовник, а мама го попита: „Колко струва?“ Той казва: „Двайсет“, пък се смее. Мама казва: „Измамник. Дай дума.“ Той казва: „Давам“. „Не, дай честна дума.“ „Давам.“ „Не, дай партийна...“ Тогава той сграбчи мама и започна да я целува. А партийна дума не даде.

Защото часовникът струваше петдесет рубли. Още тогава мама каза, че трийсет рубли за целувките е много скъпо.

И аз казах на директора:

— Щом е партийна, ние отиваме сега в училище и разказваме на Алексей Иванович.

Сбогувахме се с директора и излязохме от кабинета. И тогава преброих, че на масата на жената има четири телефона. А там на дивана седеше дебелият Петляев. Като минавахме покрай него, всички поред казвахме „довиждане“. Ние не го дразнехме, а честно поздравявахме. А той сигурно помисли, че го дразним. На първия отговори, а на останалите — не. А когато минавах аз, той се обърна с гръб.

Докато вървахме из завода, стараехме се да не шумим. А щом излязохме на улицата, вдигнахме врява. Едни крещяха: „охо!“, други: „ура!“, а някои — кой знае какво. Аз така си дерях гърлото, че очите ми едва не изскочиха.

Дежурният излезе от будката и също каза нещо, но и него не го чуха. Даже аз не го чух. Виках по-силно от всички. А Милка Орловска просто пицеше. Гласът ѝ е тънък — даже противен. Но тя е хитра. Макар да пицеше, все пак забеляза, че иде нашият трамвай.

Тя записка още по-силно и се спусна към спирката. И всички деца хукнаха към трамвая. Само че не успяхме да се качим. Трамваят замина под носа ни.

Аз викам:

— Хей! Деца! Да го догоним! — и — след трамвая.

Всички хукнаха след мене. Ние тичахме до другата спирка и без малко не го догонихме.

Аз пак викам:

— Ще го догоним!

И ние тичахме още една спирка. И пак насмалко не го догонихме, защото трамваят дълго стоя пред светофара. Ние щяхме още да тичаме след него, но училището беше съвсем наблизо. А на мене още ми се тичаше. Затова аз не влязох през вратата, а се прекачих през оградата.

---

[1] Шмель — земна пчела. ↑

ЧЕСТНА ДУМА

Този ден шести „г“ лошо се държеше в час. Всички чакаха голямото междучасие. Но и малките междучасия не минаха безполезно. Щом учителят излезеше от клас, шести „г“ хукваше на втория етаж. Там бяха владенията на ненавистния шести „б“. На втория етаж шести „г“ се нареждаше по двама и започваше да обикаля край вратата на шести „б“. Не зная кой пръв каза „лично“, но тази дума много хареса на всички.

Двойките се разхождаха по коридора и като срещнеха „шестобетовец“, говореха някакви не много разбрани думи.

— Лично ние ще направим голям Пе Зе.

— Лично ние, хайде де, със здраве!

— Лично аз ще постъпя в Пе Зе. А лично ти?

— Лично и още как!

— А лично на онзи — презрение!

— Лично Пе Зе?

— Лично аха.

— Разбира се, презрение. Лично на тях — презрение.

— Лично, значи кило презрение.

„Шестобетовци“ също си ги биваше. Те, естествено, разбираха, че това презрение имаше най-пряко отношение към тях, а също и тайнственото Пе Зе. Но те не знаеха какво е това Пе Зе. И в това се заключаваше главната обида. Може да кажеш на човек:

— Ти си камила.

А той ще ти отговори:

— Ти самият си камила.

Това е съвсем просто. И не е нужно да си блъскаш главата:

— Дрънкало!

— Ти си дрънкало!

— Нахалник!

— Ти си нахалник!

— Хулиган!

— Ти си хулиган!

Но ако кажеш на човек:

— Лично ти си Пе Зе.

Тогава какво да ти отговори?

„Самият ти си Пе Зе?“

Разбира се, така не бива да се отговаря. Просто е глупаво. И ето, че започва човек да се мъчи. Отначало обръща думата отзад напред и се получава „ЕЗЕП“. Някаква безсмислица. После започва да разменя местата на буквите и поред се получава: „ЗЕПЕ, ЕЕЗП, ПЗЕЕ, ЕПЕЗ“. Пак безсмислица. И накрая той започва да разгадава буквите. И пак не може да разбере — дали това е „подъл зубрач“ или „забележителен егоист“.

Разбира се, „шестобетовци“ се преструваха, че плюят на всичко. Но тъкмо от това проличаваше, че са смутени. Наистина, те се опитаха да ни питат за шишенцата. Но този път не помогна даже това изпитано средство. Отговаряхме им:

— Лично с шишенцата? Лошо. А ето лично Пе Зе. Лично ние, разбира се, а лично на някого — презрение.

Стасик Лоскутов — председателят на класа и най-върлият „шестобетовец“, започна да хитрува:

— Какво ти Пе Зе! Такава дума няма — каза той, обръщайки се към стената.

— Има такава дума — рече Костя, като и той се обърна към стената, — Пе и Зе... Значи — Пузырки^[1].

И шести „г“, много доволен, се разсмя.

През голямото междучасие шести „г“ не излезе. Дръжката на вратата заклешиха с четка и председателката Вика Данилова не каза нито дума, макар че трябваше да изгони всички от класа. Сега не й беше до спазване на формалности. Шести „г“ обсъждаше работите на Пе Зе. Пе Зе ще се открие в работилницата веднага щом докарат струговете. Това беше решено. Даже може би ще се открие и по-рано. Децата вече приказваха с Алексей Иванович. Наистина, той каза, че в училището не се учат само те...

— А кой ходи в завода? — завикаха децата.

— Вярно. За това благодаря — каза Алексей Иванович. — Само че трябва да се помисли и за другите.

— Разбира се, че трябва — каза Костя. — Ама на завода кой ходи?

— Е, добре — попита Алексей Иванович, — колко ви трябва? Сто?

— Не се дели — каза Костя. — Трябва на всички по равно — сто и осем. Ама с условие сами да поставяме свредлата...

Алексей Иванович поклати глава. Но тогава го заобиколиха момичетата. Те го гледаха в очите и му говореха разни ласкателни думи: колко го обичат, колко е добър. Още от самото начало разбрали колко е добър той. Ако иска, всеки ден ще му гладят връзката.

Алексей Иванович само покашлюваше, като слушаше такова нахално подмилкване. Момчетата стояха наблизко и се чудеа как на момичетата прощават такова нещо, каквото на тях никога не биха простили. В края на краищата Алексей Иванович е учител и работник и с него трябва да се говори като с мъж. А безсрамните момичета го дърпаха за ръкава и му говореха провлечено:

— Е-е, Алексе-ей Иванович...

И Алексей Иванович се предаде. Той обеща първите сто и осем панели на шести „г“. Освен това обеща засега да не казва на никого. И това беше най-важното.

Никога досега шести „г“ не се е чувствувал така добре. Децата седяха в клас и обсъждаха кого да приемат в Пе Зе и кого не. Беше голямото междучасие. Четката, пъхната в дръжката на вратата, започна да мърда и подскача. „Шестобетовци“ напиха да влязат. Те бяха измислили отмъщение.

— Трябва да не приемаме тройкаджии — предложи Вика.

Костя погледна презрително Вика. Той добре помнеше своите тройки — по ботаника и по поведение.

— Защо да не приемаме тройкаджии? — рече Костя. — Трябва да не приемаме двойкаджиите. Тройка винаги можеш да получиш случайно.

До прозореца Дутов тъпчеше на едно място. Той искаше да предложи да се приемат и двойкаджии, но се боеше, че пак ще го напъхат под чина.

А четката все подскачаше. Чукаха по вратата с крака и юмруци. Костя отиде до вратата и издърпа четката.

Пред вратата стоеше Стасик Лоскутов — най-заядливият „шестобетовец“. Останалите „шестобетовци“ се бяха струпали зад него. Те изглеждаха много доволни.

— Какво искате? — попита Костя.

— Има една гатанка — каза Стасик. — Трийсет и шест глупаци събрали осем шишенца. Отговорете на следните въпроси: кои са тези глупаци, какви са тези шишенца и по колко се пада на всеки?

„Шестобетовци“ дружно поеха дъх. Половин час бяха съчинявали тази задача. Сега искаха да се насладят. Те поеха въздух и отвориха уста, за да се смеят. И в същото време Костя хлопна вратата. „Шестобетовци“ се изсмяха със закъснение зад вратата. Не им беше много весело. Дори не искаха да имат с тях вземане-даване:

— А от други класове ще приемаме ли? — попита Борка.

— Да не би да приемаме и от шести „б“ — рече Костя.

— Още не се знае кой ще приема — възрази Борка. — Ако е Алексей Иванович, той ще ги приеме.

— Тогава трябва да се проведе изпит. Може би някои само ще развалят. А пък това са истински панели, а не играчки — каза Костя. — А шести „б“...

В този миг четката пак се размърда. Почукаха на вратата.

— Почукай с челото, тогава ще отворим — извика Костя.

— Какво? — попитаха отвън.

— Лично с челото почукай! — викна Костя.

Костя изтича до вратата, издърпа четката и... сърцето му се сви и бавно запълзя към петите.

Пред вратата стоеше Елизавета Максимовна.

— Шмел — каза Елизавета Максимовна, гледайки портрета на Дарвин. — Иди при Вера Аркадиевна. Вера Аркадиевна те чака.

Елизавета Максимовна отстъпи една крачка и пусна Костя да излезе. Самата тя влезе в клас и затвори вратата.

— Данилова — дочу Костя, — защо класът не излезе днес да събира аптекарски шишенца?

Костя бавно се мъкне по коридора. Около него свиркаше, крещеше и тропаше голямото междучасие. Някакви щастливи момченца дъвчеха сандвичи и дърпаха момичетата за плитките. Щастливи момичета пискаха и се преструваха, че това не им харесва, но не бягаха надалече.

Щастливи риби плуваха в аквариумите по первазите.

А нещастният Костя приближаваше вратата със синьо-бяла табелка. Той вървеше и мислеше за чудесата. Нали се случват чудеса... Има ги разни Хоттабичи и вълшебни лампи. Или всичко това е измислено да дразнят само нещастните хора. Нали се случват пожари и наводнения. Защо сега няма ни пожар, нито наводнение? Винаги е така: когато е нужно — няма. Случва се също човек неочаквано да си счупи крак...

Костя стигна до стълбата и прескочи три стъпала наведнъж. Но чудото не се случи. Кракът му остана дял.

Пред вратата Костя се побави малко. Някой сложи ръка на рамото му. Костя трепна. До него стоеше Лина Лвовна.

— Извикаха ли те?

Костя кимна.

— Ще ти бъде ли неприятно, ако вляза и аз?

— Все едно — каза Костя.

Лина Лвовна присви очи и Костя неочаквано забеляза, че тя има гъсти мигли. Очите, скрити зад тези мигли, гледаха Костя съчувствено. И изведнъж на Костя му стана много мъчно и сам изпита съжаление към себе си.

Той внимателно отвори вратата.

— Може ли, Вера Аркадиевна? — попита Лина Лвовна.

— Влизай, Линочка — каза Вера Аркадиевна. — Влизай и сядай. Ти ли го доведе?

— Не — отговори Лина Лвовна. — Той сам дойде.

— Е, ученик Шмел — каза Вера Аркадиевна. — Нали знаеш за какво те повиках?

— Не зная.

— Хайде тогава да броим — въздъхна Вера Аркадиевна. — Ще смятаме от последните две седмици. Изпъждан от класа — три пъти. Едва не провалил пионерското събрание...

Лина Лвовна мръдна на стола.

— Искаш ли нещо да кажеш, Лина?

— Не, Вера Аркадиевна, след това.

— Едва не провалил пионерското събрание — повтори Вера Аркадиевна.

— Аз не съм го провалял — каза Костя. Той погледна изпод вежди Лина Лвовна. Нали Лина Лвовна знае, че той не го е провалял, защо мълчи? Те винаги се поддържат — възрастните.

— Добре, ще изясним. Първо да довършим броенето. Да броим още веднъж. И така, пионерското събрание...

— Аз не съм го провалял — каза Костя.

— Ще ми дадеш ли да се доизкажа? — гласът на Вера Аркадиевна беше неприятен, креслив. — Й така — събранието. А ето днес заедно с целия клас ти не отиде да събираш аптекарски шишенца.

— Ние се уговорихме... — каза Костя.

— Това е още по-лошо — каза Вера Аркадиевна. — Излиза, че съзнателно не сте отишли. Какво значи „уговорихме се“? Ами ако се уговорите да не ходите на училище?

— За това не сме се уговаряли.

Костя гледа тъжно портрета на тръбача. Какво замесва тука уроците? И защо те все разпитват и разпитват? Защо не може просто да кажат: „Ученикът Шмел, изключваме те от училището“? Непременно ли трябва отначало да те помъчат, а след това да те изключат?

А Вера Аркадиевна гледа Костя. Тя си мисли: „Ето, стои пред мене ученикът Шмел. Аз го научих да чете и пише. Колко бързо израсна. Той има вече характер. За всичко си има свое мнение. Интересно, какво ли мисли за нас? Например за мене. Сигурно ме смята за отвратителна стара жена, на която е много приятно да го мъчи с въпроси. В тази минута навярно ме ненавижда. И поради това на двамата ни е трудно. На мене е трудно да му помогна, а на него — да разбере. Разбира се, мога да го заплаша. Мога да го накарам да се бои. Но човек, свикнал от детски години да се бои, израства зъл. А злобата е лош спътник в живота...“

Вера Аркадиевна се замисли.

За известно време Вера Аркадиевна забрави Костя и Лина Лвовна. Тя ги гледаше, но не ги виждаше, погълната от свои мисли. И чак когато Лина Лвовна отново се размърда на стола си, Вера Аркадиевна се сепна. Изчезнаха хилядите, току-що изплували пред очите й лица. Останаха Лина Лвовна и Костя. „Прекалено се отдавам на спомени — помисли Вера Аркадиевна. — Прекалено. Навярно това е вече от старостта.“

— И така, защо не отидохте да събирате аптекарски шишенца? Защо не отиде ти, Шмел? — попита Вера Аркадиевна.

— Ние ходихме в завода.

— В какъв завод?

— Откъдето ни докараха струговете.

— Какво общо имат тука струговете?

— Те са за училището.

— Сега разбирам — каза Вера Аркадиевна вече с не толкова противен глас. — В училищната работилница са докарали повредени стругове, а вие сте отишли в завода, за да ги заменят. Така ли?

Костя мълчеше, навел глава. Той знаеше какво ще стане по-нататък. Ей сега Вера Аркадиевна ще попита: „А не можехте ли да отидете в друго време?“

— А вие не можахте ли да изберете друго време? — попита Вера Аркадиевна.

— Ние от вечерта се уговорихме — каза Костя. — А след това ни съобщиха за шишенцата. Вече се бяхме уговорили...

Вера Аркадиевна внимателно погледна Костя. Сега ще попита: „Значи, щом сте се уговорили, не сте ли задължени да се подчинявате?“

— Дадоха ли ви стругове? — попита Вера Аркадиевна.

— Дадоха. И панели ще ни дадат — оживи се Костя, радостен, че разговорът взема друга насока.

— Всички ли отидохте? — учудено попита Лина Лвовна.

— Целият клас! — гордо каза Костя.

— А какво си направил на събранието? — попита Вера Аркадиевна с отегчителен глас.

„За шишенцата повече няма да пита“ — проблесна в главата на Костя и неочаквано, за някаква секунда само у него се породиха надеждата, че днес няма да го изключат. Нали вече пита за събранието, а не за шишенцата. Може би ще сполучи да обясни на Вера Аркадиевна и за събранието. Все пак тя трябва да разбере: не биваше да избират Дутов.

— Нищо не съм направил, Вера Аркадиевна. Честна дума.

— А защо тогава се оплакват от тебе?

— Кой се оплаква?

— Не е важно — каза Вера Аркадиевна. — Важното е, че се оплакват. Бъди любезен, отговаряй на въпросите ми.

— Аз казах, че не трябва да избираме Дутов, а тя казва — трябва.

— Кой е казвал? Коя е тази „тя“?

— Елизавета Максимовна.

— Значи не „тя“, а Елизавета Максимовна. Ти, Шмел, разбираш ли разликата?

„Ще ме изключи“ — помисли Костя. И ненадейно всичко му стана безразлично. Не му се искаше повече да отговаря. Всички те се поддържат.

— За какъв искаха да изберат Дутов?

Мълчание. Щастливият тръбач от картината победоносно гледаше Костя. Да му удариш един, та да не тръби!

— Костя, тебе питам — гласът на Вера Аркадиевна вече не е толкова отегчителен.

— За звеневи.

— Дутов? — учудено попита Вера Аркадиевна.

— Дутов! — възкликна Лина Лвовна. — Вера Аркадиевна, та Дутов...

— Добре, Линочка, добре... — проговори Вера Аркадиевна. — Аз познавам Дутов.

„Може пък да не ме изключат?“ — помисли Костя.

— Костя, а от клас също без причина ли те изгонват?

„Все пак ще ме изключи“ — помисли Костя. Той сам се съжали. Стои самотен и безпомощен. Отговаря на един въпрос, а му задават друг. И целият този разговор е безсмислен — все едно, ще го изключат.

— Аз чакам, Костя.

— Не, не без причина.

— Добре, че поне това разбираш — каза Вера Аркадиевна. — Не може ли да направиш така, че да не те гонят? Мислиш, че на учителя е приятно да те пъди? Та ти си способно момче, Шмел...

Гласът на Вера Аркадиевна вече никак не е противен. Тя гледа Костя така, сякаш ѝ е обидно, че има в света човек, Константин Шмел, който може да извърши много хубави дела, но не ги прави. А Костя в тоя миг мисли, че точно сега му е времето да каже за ракетата и тогава все ще има на какво да се надява. Вера Аркадиевна много обича, когато ѝ говорят за ракетата.

Но в този миг Костя забелязва, че Вера Аркадиевна побледнява. Навежда глава и лицето ѝ става безпомощно. Като че иска да преглътне нещо. И не може. Ръцете ѝ шарят по джобовете на блузата. Тя намира стъклено шишенце. Всичко върши много спокойно, но в това спокойствие има нещо страшно.

— Вера Аркадиевна! — Лина Лвовна скача от стола.

Вера Аркадиевна отпушва шишето и лиже запушалката.

— Вера Аркадиевна, ще извикам някого! — развълнувано казва Лина Лвовна.

— Какво ти е, Лина? — пита Вера Аркадиевна. — Нищо не се е случило. Аз просто трябва да вземам това от време на време... Е, какво, Костя?

А Костя, който не знае, че Вера Аркадиевна има болно сърце, все пак разбира: за малко не се случи нещо ужасно. Такова, при което звънят телефонни звънци и пристига бърза помощ. И тогава хората се трупат около колата, като че е много важно да погледнат лицето на този, който е в носилката. Костя не знае, че това се случва с Вера Аркадиевна и у дома, когато проверява тетрадки, и в трамвая, когато идва на училище от другия край на града. На Костя му се струва, че той е виновен за всичко. Подготвените думи излитат от главата му и той припряно говори съвсем друго. Не за себе си. За Вера Аркадиевна. Да ѝ стане по-добре, по-светло наоколо, по-бързо да завърши всичко.

— Аз ви обещавам, Вера Аркадиевна. Честна дума!

В този миг той вярва на думите си. Вярва, че ще събира шишенца, ще дружи с Вика Данилова, ще престане да се криви в час и да дразни Дутов.

А на Вера Аркадиевна вече ѝ е по-добре. Това мина. Когато това не минава бързо, шишенцата са безполезни. И Вера Аркадиевна вярва на Костя. Тя винаги по-лесно ще повярва на хубавото, отколкото на лошото.

— Върви в клас, Костя — казва тя. — Само че — в клас, а не се разтакавай по коридора. Кажи, че аз съм те задържала.

Вратата се отваря и затваря.

— Вера Аркадиевна, лошо ли ви е? — пита Лина Лвовна.

Вместо отговор Вера Аркадиевна изважда от масата листче. Там е написано:

„Вера Аркадиевна, отидете веднага в пионерската стая. Неизвестен“.

— Помниш ли, Лина — каза Вера Аркадиевна, — аз дойдох тогава при тебе... Когато... Ами че той е написал това. Той още от първи клас пише буквата „д“ със завъртулка. Не можах да го отуча аз от тази завъртулка.

Но Лина Лвовна все още не може да се опомни.

— Ох, Вера Аркадиевна, колко се уплаших! Вие така побледняхте.

— Знаеш ли защо е написал това? — попита Вера Аркадиевна, като избягваше упорито разговора за болестта.

— Не зная — каза Лина Лвовна.

— Станало му е мъчно за тебе. Те много се смущават, когато възрастни плачат. Струва им се, че целият свят пропада.

— Аз няма вече да плача — смутено казва Лина Лвовна. — Ще се постарая никога да не плача, Вера Аркадиевна.

— Ти вече обещаващ — усмихна се Вера Аркадиевна. — Не обещавай. Само равнодушните хора никога не плачат. Аз мисля, че ученикът Шмел също може да плаче. Само че той отива да плаче в клозета. Ти иди, Линочка, намери го. Сега той сигурно стои в коридора и мисли: ще го изключат ли или не? А аз ще поприказвам за него с Елизавета Максимовна.

— Ах, Вера Аркадиевна! — извика Лина Лвовна, изведнъж почувствувала се ученичка.

Вера Аркадиевна се засмя.

— Иди, иди, Линочка.

В същото време Костя вървеше по коридора на третия етаж. Той не разбра изключиха ли го или не. Най-вероятно — не. А може би го изключиха. Костя си представи как от станция на станция лети към татковия му леден блок радиограма. И навсякъде — в Диксон, във Вайгач и на Земята на Франц Йосиф — полярниците се мръщят и тревожат заради татко му, защото него го знаят по целия Север.

Замисли се Костя, наведе глава, а когато я вдигна, дочул стъпки, беше вече късно да се крие. До него стоеше Елизавета Максимовна.

— Защо не си в клас?

— Та нали вие сама...

— Зная, че сама — спокойно каза Елизавета Максимовна. —
Защо не бързаш?

Костя стоеше, тъпчейки на едно място. И изведнъж усети кратките и зли удари на пулса, сякаш Невидимко го чукаше по главата с малко чукче. Костя разбираше, че е по-добре да не се захваща, че по-добре е да мълчи, но и този път Невидимко излезе по-силен от него.

— А какво, да тичам ли?

— Да тичаш — твърдо каза Елизавета Максимовна. — Щом ти заповядва учител, ще тичаш и всичко, каквото каже, ще правиш.

— Аз няма да тичам — отговаря Костя.

Елизавета Максимовна гледаше Костя много студено и спокойно. Гледаше го така, сякаш зад гърба му стоеше друг човек, към когото се обръщаше. Костя наведе глава.

— Защо се боиш да ме гледаш в очите?

— За нищо — каза Костя.

„Не, това е невъзможно — помисли си Елизавета Максимовна, — или аз, или това момче. Нима аз не мога да го пречупя? Да, да, именно така, защото да възпитаващ, значи да пречупваш, неумолимо да сечеш всичко гнило. Нека сега му е тежко, но по-късно ще ми е благодарен. Нека сега ме гледа като зверче — детските обиди минават бързо... Но ако днес му разреши да спори с мене, то утре... Кой знае какво ще бъде утре! Те не ме обичат — мислеше Елизавета Максимовна. — Но това няма значение. Аз изпълнявам своя дълг и трябва да бъда твърда.“

Мисълта, че винаги е била решителна и справедлива, изпълни с гордост душата на Елизавета Максимовна. Изминатите години ѝ се струваха подвиг, който никой и никога не ще оцени. Това беше малко тъжно, но във всяка тъга има нещо приятно. Когато си припомня своя живот, човек винаги става малко по-добър и сега Елизавета Максимовна изглежда би могла да прости на Костя.

— Ако ти, Шмел, ми дадеш честна дума...

— Няма да дам.

— Тогава Шмел — край.

Елизавета Максимовна се обърна и бавно се отдалечи. А от кабинета на завуча излезе Лина Лвовна и тръгна срещу нея. Те се

срещнаха по средата на коридора и Лина Лвовна се отдръпна твърде бързо.

„Ето, на Лина Лвовна аз успях да внуша уважение — помисли си Елизавета Максимовна. — И за цял живот.“

И внезапно, подчинила се на някакъв неочакван за нея порив, може би все още продължавайки спора с ученика Шмел, тя попита:

— Линочка, кажи ми... Ето аз съм те учила... Как се отнасяше към мене класът ви?

Лина Лвовна широко отвори очи. Елизавета Максимовна нямаше обичай да задава такива въпроси.

— Само кажи честно...

— Ние... към вас?

— Да, да, по-смело.

— Ние се бояхме — тихо каза Лина Лвовна. — Ние винаги сме се бояли от вас.

И сега вече на Лина Лвовна се стори, че зад гърба ѝ стои друг човек, когото Елизавета Максимовна гледа.

— Трябва да вървя — още по-тихо каза Лина Лвовна.

— Върви.

С твърда крачка Елизавета Максимовна се приближи до вратата със синьо-бяла табелка и хвана дръжката.

Едва сега Лина Лвовна видя Костя.

— Защо не влизаш в клас?

— Изключиха ли ме? — попита Костя.

— Засега — не.

— И все пак тя ще изпрати писмо на ледения блок — унило каза Костя.

— Не „тя“, а Елизавета Максимовна.

— Е да, Елизавета Максимовна.

— Няма да изпрати — каза Лина Лвовна. — Аз ти обещавам. Разбира се, ако ти не измислиш още нещо.

— Наистина ли? — попита Костя.

— Наистина — отговори Лина Лвовна.

— Тогава ще ви разкажа за Пе Зе. Вие още не знаете за Пе Зе.

— Зная — каза Лина Лвовна. — Разказаха ми. Под секрет. Много добре сте го измислили.

— Кой ви каза? Орловска?

— Нали е под секрет, Костя?

— Разбира се, Орловска! — възмути се Костя. — Ще има да види
тя.

— А обещанието?

— Няма сега. През лятото. Когато преминем в седми клас. Да ви
разкажа за училището ни? Знаете ли — в нашето училище се е учил
Петър Първи, царят. Всички деца говорят.

— Ти забрави, Костя, че аз също съм се учила тука. Това аз
отдавна зная. Само че не разбирам как е могъл да учи тука. Та той е
построил града, когато е бил възрастен.

Но не е много лесно да объркаш Костя.

— Той отначало го е построил, а после се е учил. Тогава всички
царе са били неграмотни. Само по немски са могли да четат.

И Костя избяга, без да дочака отговора. Последната дума беше
негова, а това винаги е приятно. Особено когато приказваш с човек,
който разбира от шега.

---

[1] Пузырки — шишенца. ↑

ЗА СТАСИК

Аз здравата се изплаших, когато ме извикаха при Вера Аркадиевна. Мислех, че изобщо ще ме изключат. А не ме изключиха. Ние с Вера Аркадиевна си поговорихме и тя ме пусна. А след това реших, че напразно съм се уплашил. За какво да ме изключат? Нищо не съм направил. Просто по характер съм нетърпелив. Ако за това изключват, тогава сигурно само първокласници ще останат в училище. Тъкмо те са търпеливите. Пък аз никак не мога да търпя. Когато ни докараха новите стругове, аз просто исках да избягам от час. И всички деца искаха. През прозореца се виждаше как ги разтоварват. Аз дори казах на Владимир Иванович.

— Владимир Иванович, пуснете ни. В къщи ще си го научим, честна дума.

— Добре — каза Владимир Иванович, — ще ви пусна пет минути по-рано. Само да не шумите. Да вървите на пръсти.

Аз казвам:

— Владимир Иванович, ние именно ходихме в завода. Помните ли, вие ни съветвахте да помислим. Ние мислихме... Пуснете ни макар само десет минути по-рано.

— Добре. Ще ви пусна десет минути по-рано.

— Владимир Иванович, ами не може ли петнайсет, а?

Владимир Иванович се засмя и каза:

— Няма да се пазарим. Десет минути. Само че ще приспадне минутите за нашия разговор.

Аз казвам:

— Владимир Иванович, от нетърпение го върша.

А той говори:

— Девет.

Децата се обърнаха към мене и ми зашъткаха. И аз ни дума повече не казах. Знам, че Владимир Иванович винаги изпълнява обещанията си.

Владимир Иванович ни пусна девет минути по-рано и ние много тихо слязохме от първия етаж. Искрахме първи да видим струговете. Само че напразно бързахме. Работилницата беше заключена. Алексей Иванович беше отишел в завода да получи още някакви стругове и панели. Решихме първи да го посрещнем. Тъкмо имахме следващия час при Алексей Иванович. И ние отидохме да го посрещнем при вратата. Постояхме малко и започна междучасието. И тогава на двора изтича шести „б“. Те изтичаха до вратата и останаха.

Ние им казваме:

— Защо стоите тука?

А те казват:

— Просто така. Времето е хубаво. А вие защо стоите?

Аз казвам:

— Боли ни глава. Излязохме да подишаме.

А Стасик Лоскутов пита:

— Да не би да имате една глава?

— Глави имаме, колкото искате. Можем да ви заемем, ако желаете. Ето там Вовковата вземете, тя е футболна.

Вовка ми казва:

— Глупак.

А Стасик мисли, че Вовка на него казва. Направи снежна топка и замери Дутов. Пък аз се засегнах, че замери Дутов. Все пак Дутов е от нашия клас. За своите винаги трябва да се застъпваш. И аз замерих Стасик със снежна топка. Тогава всички почнаха да се бият със сняг. Всички се смесихме и започнахме да се гоним по двора. Но аз не тичах след другите. Аз търсех Стасик. Той им е най-главният. Догоних го на волейболната площадка и започнахме да се борим. Борехме се направо върху снега. Чак в ушите ми влезе сняг. Но на него му влезе още повече. Цялото му лице беше в сняг, а също и вратът.

Дълго се борихме. Аз вече почти го бях надвил, но изведнъж се изморих. Боря се, а не ми се иска вече да се боря. Аз го пуснах и седнах. И той също седна.

Аз казвам:

— Е, искаш ли още?

А той казва:

— А ти искаш ли?

Аз казвам:

— Ела тука.

— Ела ти тука.

А какво да идваме, когато седяхме един до друг. Просто бяхме много уморени. Изведнъж Стасик казва:

— Костя, аз зная какво е това Пе Зе.

Аз казвам:

— Лично ти?

Той казва:

— Това е пионерски завод.

Аз отговарям:

— В гората израсна елха.

Той пита:

— Мислиш, че само ти ще работиш там. Всички ще работим.

А аз отговарям:

— Благодаря, аз вече обядвах.

Той казва:

— Лина Лвовна каза, че всички ще работят там. На нас също ще ни възлагат задачи.

А аз казвам:

— Ето пристига Алексей Иванович. Тъкмо в това време камионът се приближи до вратата. Още отдалече видях в каросерията Алексей Иванович и Лина Лвовна. Само че не казах на Стасик, за да пристигна пръв. И ние се затичахме. Ето това е всичко.

АВТОРЪТ ЗА СЕБЕ СИ

Година на раждането 1929.

Детските ми години минават в Ленинград.

След завършване на десетлетката — морско училище и служба в търговския флот. През 1947 година следвам физика в Ленинградския университет. Уча и работя като оператор в една аероекспедиция. Там продължавам работа и след завършване на университета. От август 1952 година съм началник на геофизическа проучвателна група в една от експедициите, които работят постоянно в северните области на Сибир. Работил съм в тайгата и продължавам да летя на най-различни самолети, които и досега са моя голяма слабост. Имам стаж (нелегален) в управлението на самолет всичко на всичко пет часа. Веднъж по моя вина във въздуха се случи малка неприятност, след което никога не са ми поверявали щурвала в ръцете. Смятам се за неуспял пилот — трябвало да мисля по-рано.

През следващите години съм работил като научен сътрудник в института за геофизически проучвания. След това съм бил аспирант. Преподавал съм физика едновременно в института и в училище.

Пиша от 1956 година. Изглежда, че тъкмо заради това от мене не излезе кандидат на науките. Трябваше да се откажа от аспирантурата. През 1959 година видя бял свят първата ми книга — „Повест за Атлантида“, през 1960 година — втората: сборник разкази. По това време съм редактор в ленинградското детско списание „Искрица“ и се занимавам само с литературна работа.

В 1961 година съм приет за член на Съюза на съветските писатели.

Издание:

Юрий Томин

Борка, аз и Невидимко

Редактор: Люба Мутафова

Художник: Румен Скорчев

Художествен редактор: Иван Стоилов

Технически редактор: Георги Русафов

Коректор: Емилия Димитрова

Дадена за печат на 23.X.1963 г.

Излязла от печат на 20.II.1964 г.

Поръчка №21

Тираж 15 000

Формат 1/16 59/84

Печатни коли 10,75

Цена: 0,55 лв.

Издателство „Народна младеж“, София, 1964

Държавен полиграфически комбинат „Димитър Благоев“, София,
1964

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.